

مندرجہ سی :

« یمن قطعہ سی »

بون ولایتینگ جغرافیائی سی ،
تاریخی و مشہور آدمی .

قواعد فقہیہ .

محمد حنفی مظفر .

سوتدہ گی میقروبلر و

آنلرنک صاولقغہ فائدہ سی .

میچنیکوف مقالہ سی .

مترجم ع . م .

صازلقدہ قالمق شرطیلرہ .

م . بیگیف .

دیگگزدہ . « یول کور -

نشاری » دفترندن .

ع . ابرامیموف .

آداشقان لغتلرمنز .

حسن علی .

فنی مقالہ حقندہ بر

ملاحظہ .

ع . م .

تربیہ و تعلیم .

« معلملر حیولشی » ف . ک .

اشعار : « سجدہ » جمال الدین

یومایف . « یارلیلق » مترجم :

سونچہالی . « بخت » عبداللہ

بیگی . « باشلر ترکلگندن »

کویم ابوبکری . « زمان »

صالح بن ولدان .

مراسلہ و مخابره :

اورسکی ، یکانرینبورغ ،

و اورنیورغدن .

تقریض : اویان قزاق ، معلو -

مات جدیدہ ، المنار ، کوکل

بمشاری ، روسچہ تاتارچہ

مکمل لغت ہم تاریخ اسلام

وملی .

متنوعہ : ایسزکچ بلاسی ،

مصیر خلقینگ اورچووی ،

صوقورلر حقندہ عدومی

مجلس و باشقلر .

لطائف .

روسچہ تل اویره نوچیلر

دقتینہ . حسن علی .

حکایتلر : « بوغالدی » حمزہ

اونہ شو . « یار . وینا » مترجم

ع . ک .

ادبیات . « نالادہ » حسن علی .

« ادبیات کیسہ گی » احمد

جان بیکتیمیروف .

جان بیکتیمیروف .

جان بیکتیمیروف .

جان بیکتیمیروف .

جان بیکتیمیروف .

جان بیکتیمیروف .

شورا

عدد ۷ * سنہ ۱۹۱۱

۷۴۵۷

محرری : رضا الدین بہ فخر الدین
ناسر لری : محمد ساکر و محمد زاکر اصیفلر

تابوشماقلىر

I

ديوفانت بىك توجمه حالى .

ديوفانت، يونان عالملىرىدىن اولوب ميلادى ايله ۳۳۰ نچى يىللردە طورغان . بو كىشى اوز زمانىدە ايك زور ماتيماتىكا (رياضيات) عالمى بولوب ، حاضرگى ماتيماتىقه نىك بر الوشى بولغان «جبر» نىك اتاسى سانالا . شول حقه آنىك ۱۳ جلد كىتابى بولغان ، نىك بونىك ۶ جلدى گنه حاضرندە تابلغان . بو كىشىنىك توجمه حالىدىن بارى برگنه يازو تابلوب اولدە بولسه اوزىنىك قىر تاشىدىر . بوتاشدە اوشبوره وشچه يازلغان : «اي اوتوب باروچى ! بو تاش آستىدە قارىلقده وفات بولغان ديوفانت كوملىگان . اول ، اوزىنىك اوزون عمرىنىك ۶ دن برىنى بالالقدە اوتكارگان ، ۱۲ دن برىنى ياشلىكدە ، ۷ دن برىنى اويله نى اوتكارگان . اويله نىگاندىن ۵ يل اوتكاچ اير بالاسى دنياغه كىلدى . بو بالا اتاسىنىك بتون ياشىنىك يارتىسىنه يىنكاچ وفات بولدى . بالاسىدىن ۴ يلدىن سووك ديوفانت اوزىدە توغانلىرى طرفىدىن حرمت ايله دفن ايتىلدى . اگرده سانى بىلسىك ، نىچه ياشدە وفات بولغان ديوفانت ؟ جواب وىر ! » .

II

معلم جوابى .

معلم گه بر كىشى كىلوب : «مكتىكدە نىچه بالا اوقى ؟ مينمده بالام بار ؟ اوقورغه بىر مكچى بولام» دىگان . معلم «بتون شاگردم كىلگىچ تاغى شونىك قىزى كىلسه دى بتون شاگردنىك يارتىسى هم چىرىگى كىلوب ، سىنىك اوغلىكده كىلسه يوز بولا» دىمش . معلمنىك نىچه شاگردى بار ؟

III

اوپسىز آلغان .

ساعت مغازىنىنه بر كىشى كىلوب قىمتلى ساعتلىر صابلى . سوگىدىن بر ساعتلى كورسه توب خواجه دن سورى :

— قىمتى ؟

— ايكى يوز سوم .

— ئه بونىسى ؟

— بونىسى يوزگنه سوم .

— تورگىز آلای بولسه شونى !

ايشكىدىن چغوب بارغاندە توقتى ده ياكادىن خواجه غه ايتە :

— يوق مین بونىسىنى آلیم ، مىگا منه بوزور اوغشى .

كوبى دىگان ايدىكز ؟

— ايكى يوز سوم .

— مین سزگه بيت يوز سوم بىرگان ايدم .

— اى . دى بر يوز سوم نىوش .

— آنىك اورىندە آلدىكز بو ساعتلى اولدە بيت يوز

سوم تورا . . . دىده اوز ساعتلىنى بىروب ، ايكىچى ساعتلى

آلوب چغوب كىتە .

زور ساعتكه كوبى تولگه ن هم نىچون ؟

ع . بولداش .

چىشو .

I

اوپ نطقه ؛ جملهده يوق ، بارچهده بار .

آدمده ، عالمده يوق ، آفچهده بار .

مصرغه بارغان كىشى تابا آلماسه ،

دمشق - الشام شهرىدىن تابقانلر بار .

حسن .

II

۶ نچى «شورا» قابىندەغى تابشماقغه جواب :

كوتارسه دورت كىشى بردن مېتى كوررسن ! باشنى

بېش ئه جاننى دورتنى صاناب چقسىك بو بېشنىك طرفىغى

يوز تره ب طورغان آياقلر دى سىگىز . ا . ولى .

III

۶ نچى «شورا» قابىندەگى تابشماقغه جواب :

تابوت كوتاروچى دورت كىشى ، البته جانلى مېتى ايله

بېش باشلى . بېش كىشىدە يوز طرفىغى . دورت كىشىدە

سكز آياق . بونى بويله ايشدە ايدوك : « اول نه دركم

دورتنر آنىك آياغى ؟ سكز آياق اوستىدە در نورمانى .

بېش باشى بار ، بېش تنى بار ، دورت جانى نه عجب بېش

باروب دورت قايتماقغى . ع . آ . بوكابلى .

۱ اپریل ۱۹۱۱ سنه

ربیع الآخر ۱۵ سنه ۱۳۲۹

شورا دىر والوغ خادىملىرى

«يەن» قىطەسى .

(بوندى بىرگە دىگەن بىلىككە كۆپ كىمەسەر يازلنەچقىرى .)

كۆبرك قىسمى زىدى (شېخە) اولوب شەھەرلەردە ودىگىز باقىنلارنى شافىقى وحنفى مەھبەلەندە بىر قىر سىنلەر ، عسىر طرفلارنى بىر قىر و ھاپىلەر واردىر . نىل و لسان اعتبارنچە عوموما دىيورلك عىر بىر .

مخصوص بىر موسىدە يەن قىطەسىندە كوچلى صورندە طوتاشدىن يغمورلر اولور ، شونلار دن ايسە زور زور يىلغەلر تشكيل ايدلنور . بو يىلغەلرنىڭ بعضىلارى عدن كورفزىنە و بعضىلارى شاب دىگىزىنە توشارلر ايسەدە يغمور موسىلرى اوندىكىدىن صوڭ كوبرا گى اوشبو دىگىزىگە يتمازدن ايلك كىيوب قالورلر . بو روشدە يغموردن حاصل اولمش يىلغەلرنىڭ حتى يىل بوينچە آغوب طوردىقلىرىدە واردىر . فقط قىزلىق سىبىندىن « يەن » دە اولان اوشبو يغمورلر اىگون و آشلىق اوسىرر اىچون كافي اولماز . شونىڭ اىچون خاقلر يغمور سولارندىن حاصل اولان يىلغەلردىن آرىقلر (عرىقلر) آچوب سولرنى يراق يىرلرگە يىبارلرر و بعض اورنلردە زور كوللر ياصاب سونى جىوب آسارلرر . « يەن » دە اولان بو عادت پىك ايسكىدىن قالمىشدر . عاد قوملرى و عىمىرلر طرفندىن ياصالمش آرىقلرنىڭ اثرلرى حتى بو كونگە قىر سلامت اولوب ، بونلرنى كوروجىلر ايسە اوشبو روشدە محكم و علم ايله اشلا دىكلرىنە حىران اولمىدەلردىر .

تاغلردە ھر تورلى آغاچلردىن عبارت اورمانلر اولوب توز اورنلردە ايسە خرما ، افلىسون ، لىيون ، آلما الحاصل ھر تورلى يەمش وچىكلالوك آغاچلرى اوسمىدەدر . اىگو-

بو كوندە توركىيا دولتى اوز مەلىكىدىن جىز اولان « يەن » قىطەسى ايله مشغول ايدىكى غىزىتە او قوچىلرغە معلومدر . شونىڭ اىچون « يەن » ولايتىنىڭ احوال جغرافىيە و تارىخىيەسى حقتە مختصر صورندە معلومات يازمىنى موافق كوردىك .

« يەن » قىطەسى ، جىزىرە عىر بىڭ جنوب غربى قىسمىكە بىوك بىر ولايت (غورپىرنالىق) اولوب جنوب طرفندىن عدن كورفزى ، غرب طرفندىن شاب دىگىزى اولوب ، شرق و شمال طرفلرى معلوم بىر حد ايله ايرلماشدر . بعضىلر ، شمال طرفندە اولان « عسىر » ايله شرق طرفندە اولان « حىر موت » نى يەن قىطەسىندىن سانادقلىرى حالده بعضىلر بونلرنى « يەن » دن سانامازلر . اما بو كوئىگى سياستكە كورە « عسىر » يەن قىطەسىندىن بىر قىسم اولوب « حىر موت » ايسە آندىن خار جىدر .

يەن قىطەسىنىڭ اورتالىقى بىوك تاولردىن عبارت اولوب مغرب ايله جنوب طرفلرى توز و تىگىز اورنلردىر . اوشبو توز يىرلرگە عىر بلر « تھامە » دىرلر .

يەن اھالىسى حقتە بو كونگە قىر رىبۇزىيە اولمادى . يىغىدىن جان حسابى معلوم دىگىلدر . سياحلر ايسە ۳ ايله ۴ مىليون آراسىدە جان اولەچىنى تھمىن ايدىرلر . بونلرنىڭ

اشلاوچیلر و «سیل عرم» (سد مأرب) اسملی سدنن باصا-
چیلرده همیریلر ایدی شداد، و قرآن شریفده مذکور
اولان ذوالقرنین، حضرت سلیمان ایله ملاقات ایتیش اولان
بلقیس (۱) اوشبو همیر پادشاهلردن ایدی.

سد مأرب (سیل عرم)، صو جبار ایچون دیه ایکی
بیوک تاغ آراسینه بنا ایدلمش بر سد اولوب بونک اوزرینه
یتیش اورندن صو توشار وشول سبیدن بو یرده دکز قییلندن
صو جیولور، بوندن ایسه ایگونلر و آغاچلر صوغارر ایچون
حتی پک یراق یرلرگه قدر آریقلر ایله صو یدارلر ایدی.

حتی بونک سبیدن بیوک و توبه اورنلر صوغارلر بتون
اطراف یام یاشیل اولوب جنت روشتده طورر ایدی. صوکره
بر وقتلر سد ضعیفلندی، ترمیم ایدرگه تیوشلی اولدی. نه
کبی بر اش ایله مشغول اولوبدر حکومت بونی وقتنده تعپیر
ایدرگه یتشه آلمادی. کونلرنک برنده کیسا کدن سدنن
یمروب الوغ دکز تاشوب چیقدی و اطرافده اولان شهرلرنی
غرق ایتدی. توبه اورنلر قوریده قالوب مملکتده قحطلق
پیدا اولدی. اوشبو سبیدن قحطان عربلری چیتلرگه هجرت
ایدوب تارالوب بتدیلر. بعضیلری شام طرفینه کلدیلر
(بونلر غسانیلردر). بعضیلری عرفده اولان حیرهگه کلوب
اورنلاشدیلر. (بونلر مناذره در) و بعضیلری ایسه باشقه
یرلرگه تارالوب شدرنلر اولدیلر.

اوشبو الوغ حادثه صوکنده همیریلر غایت ضعیفلنوب
قالدیلر، ذنواس اسملی پادشاهلری وقتنده حبش نجاشیسی
طرفندن ابرهه اسمنده بر قوماندان ریاستنک عسکر کوندرلرلر
یمن مملکتی حبشیلر طرفندن ضبط ایدلیدی. بونلر ننگ
تختگاهلری «صنعا» شهری ایدی. بو واقعه همیریلر دولتیذک
خانمسی اولدی.

فخر کائنات افندمز حضرتلری دنیاغه تشریف ایتد-
یکلری تاریخده کعبه نی بوزار ایچون دیه مکه گه کلمش
و قرآن شریفده «اصحاب فیل» دیه مذکور اولمش خلقلر
ایشته اوشبو ابرهه قومانداسنده اولان «یمن» ده طوروچی
حبشیلر ایدی. بو کیمسه اوزی وعسکری مکه ماجراسندن
صو ک تلف اولدی.

حبشیلردن قورتولوب فالمش سیف بن ذی بزن اسملی
شاهزاده، ایران مملکتنه واروب، حبشیلر نی مملکتندن
سورمک حقتده کسرادن یاردم وردی و آنک معاوتنی ایله
حبش خلقلرینی «یمن» ده قوغوب چیتاردی و بو کوندن

(۱) ترجمه سی «مشهور خاتونلر» نام کتابده مذکوردر.

نلری ایسه ناری، بغدادی، آرپا و باشقه اورقلر اولوب
دنیا ننگ کوزل قهوه سی ایله کوزل تما کوسی بوند
یتشور. مامق غایت اوکار.

اگرده یمن خلقی بو کونگی زراعت و باغچوانلق
اصوللرینی اوگوه نوب باکی ماشینه لر استعمال ایدرگه
باشلاسلر «یمن» مملکتی، ایگون و یش یتشدر مکه
دنیا ننگ برنچی اورنی اولاققدر. حیوانلرنک کوزل کوب نسیمی
قوی، کجه، آت، صغر، دوه و ایشا کدر.

**

«یمن» ده ایسکیدن یرلی عرب عاربه طورمش و-
«حضر موت» طرفلرنده اولانلری «عاد قوملری» دیه مشهور
اولمشلردر. آثوریلر، فینقه لیلر، مصرلی و ایرانلیلر
قییلندن یمنلیلر اوز عصرلرنده ک مکنی قوملردن ایدیلر
شهرلر و قریه لر توزوب اوطوردیلر، یورنلر و بیوک سرایلر
صالدیلر، اوشبو سبیدن معمارلق فنی بونلرده پک ترقی
ایتمشیدی. غایت سوداگر خلقلر اولدقلردن قوریده
تجارت قافلهلری و دکرده کویمه لری طوتاشدن یوروب
طورر ایدی. یوزلرینه رسملر توشروب و یازولر یازوب
آقهلر صوفدیلر و شهرتلری ده بتون دنیا قوملرینه معلوم
اولمشیدی.

ایران پادشاهلری «کسری» دیه و روم پادشاهلری
«فیصر» دیه، حبش پادشاهلری «نجاشی» دیه معروف
اولدقلری کبی یمن پادشاهلری ده «تبع» دیه عنوان آلورلر
وشول عنوان ایله مشهور اولورلر ایدی. بر روایت که
کوره یمن پادشاهلری ننگ «تبع» دیه شهرتلری مدنیت کسب
ایدوب بتدیکلری کوندن اعتبارا باشلانمشدر. هر نه قرآن
شریفده مذکور اولان «قوم تبع» دن اوشبو یمن مملکتنده
اولان عربلر اراده قیلنمشدر.

«یمن» ننگ ک شهرتلی وقتلری «همیریلر» اسمنده
حکومت سورمش دولت وقتنده اولمشدر. بونلرنک تختگاهلری
«مأرب» ایکنچی اسم ایله «سبا» شهری ایدی. (بعض
وقت «سبا» دیه بتون مملکت گه هم آیتولنور).

همیریلر بر وقتده شاب دکرندن چیقوب «حبش»
مملکتنی آلدیلر و «نیل» ییلفه سی بوینچه توبان توشوب
مصر مملکتنی ضبط ایتدیلر. ایکنچی طرفدن بر قوللری
ایران و بزم بابالرمز اولان تورکلر ایله معاربه قیلدیلر.
«خط مسند» دیه معروف اولان یازونی اختراع ایدوب چیلرده
اوشبو همیریلردر. «باغ ارم» اسمنده اولان مشهور باغچه نی

اولسه كرك شيعه لر نك زیدی فرقه سندن اولان بو دولت ۲۸۰ دن ۷۰۰ گه قدر دوام ایتمشدر.

صوگ و قتلرده «یمن» ده کوزگه آلورلق حکومت قالمادی، قبیله لر ایسه شیخلرگه تقسیم ایدلوب هر بر قبیله بر شیخ اداره سنده کون کچرر اولدی. نهایت اوننجی قرن هجریده «یمن» تورکیا طرفندن فتح اولنوب تورکیا مملکتنه قوشلدی و استانبولدن بیارلمکده اولان والیلر واسطه سی ایله اداره ایدلنوب طورر اولدی.

فقط «یمن» ده اولان عنصر نك کوچلیسی شیعه اولدیغندن سنی اولان تورکلر اداره سنده طورمقنی تعیل ایتمازلر ایدی، شافعی اولان سنیلرده حنفی اولان حکومتدن پک راضی اولنماز و اوشبو سببدن یوقاری طبقه لر نك اغوالری تأثیرلی ایله اهالی هر وقت اختلال چیقارلر ایدی. بونك ایچون تورکیا، «یمن» دن لازم درجه ده استفاده ایده آلمادی و الك صوگره ۱۰۴۳ (۱۶۳۰) ده بتون بتونه ناشلاب چیقوب کندی.

تورک عسکری چیقدیغندن صوگ یمن مملکتی اوماملر و شیخلر آراسینه تقسیم اولندیلر و هر بر قبیله گه بر امام ریاست ایدرگه کرشدی و بر بری ایله دائم صوغشوب طوردفلرندن اوزلری ده راحت یوزی کورمادیلر بلکه بتون مملکتنی انقراض طرفینه سوراب طوردیلر، اخلاقلی بوزولدی، نهایت درجه ده فقیرلندیلر، اوغریلق و کروان باصهق کسبلرینه کرشدیلر.

کچن عصر آخرنده یمن خلقینک کوبره ک حصه سپنه بر امام غلبه قیلوب حکم ایدرگه باشلامش ایدی. اهالی ایسه بونی عزل قیلوب اورنینه بونك یاقینلرندن محمد یحیی اسملی ذاتنی امام نصب ایتدیلر. بو کیمسه بر هنر کوسترمک قصدی ایله امام اولدیغی کبی مکه شریفی قول آستنده اولان «تهامه» نی ضبط ایدر ایچون صوغش باشلادی و شریف عسکری ایله «حدیده» شهری یاننده صوغشیلر ایسه ده هر ایکی طرف ضعیفلنوب قالمقدن باشقه نتیجه اولمادی.

امام نك ضعیفلندیکندن فائده لنوب قالمق امیدلی ایله اوشبو وقت تورکیا «یمن» گه توفیق پاشا قومانداسنده عسکر بیاردی. توفیق پاشا ایسه «حدیده» گه کلوب بتدیکی ایله توبانده اولان معاهده گه قول قویارغه امام جهور اولدی: (۱) یمن تورکیا حمایه سنده اولهق شرطی ایله امام نصر فنده قالاچق.

اعتبارا یمن، کسری حمایه سپنه کردی. اوشبو حادثه سببدن بتون عرب قبیله لری طرفندن تبریک ایدر ایچون سیف بن ذی یزن حضورینه ایلچیلر کلدی. قریش طرفندن ایلچی اولهرق افندمز حضرتلر یئك جد امجدلری عبداله طلب بن هاشم واردیغی و سیف طرفندن احترام ایله قبول اولدیغی مرویدر. سیف بن ذی یزن رسول اکرم ولادتندن توفرنچی بیله وفات اولوب «صنعا» یاننده دفن اولنمشدر. حبشیلر ایسه «یمن» مملکتنی تخمینا یتمش ییل اداره ایتمشلدر. بوندن صوگ «یمن» قطعه سینی کسری طرفندن قویلهش والیلر اداره قیلوب طوردیلر. سلطان الانبیا افندمز حضرتلری رسالت ایله مشرف اولدیغی وقتده یمن قطعه سی اوشبو حالده اولنور ایدی.

رسالت ظهورینی ایشتدیکلرنده یمن خلقلری رسول اکرم حضرتینه ایلچی کوندروب اسلام ایله مشرف اولدیلر. رسول اکرم بونلرغه شریعت تعلیم ایدر ایچون دبه ابو موسی الاشعری، معاذ بن جبل و حضرت علی جنابارینی تورلی وقتلرده بیارمشیدی. صوگ و قتلرده اسودعنسی اسمنده بر ذات «یمن» ده پیغمبرک دعواسی ایدرگه کرشوب بر قدر جاهل خلقلرنی اوزینه ابارتدی و «صنعا» ده رسول اکرم والیسی اولان شهر بن باذان حضرتلرینی اولدرتدی. رسول اکرم نك آخر کونلرنده آزاد اسمنده (۱) خاتون یاردمی ایله اسودعنسی کندیسی اولدرلوب اتباعی تارالوب بتدی. رسول الله وفاتنده یمن خلقندن بعضیلر ارتداد قیلدیلر ایسه ده حضرت ابوبکر همتی سایه سنده کبر و اسلامه فایتدیلر و دینلرنده محکم صورنده قرار لاندیلر. حضرت عثمان صوکنده یمنلیلر حضرت علی طرفنی التزام ایتدیلر ایسه ده امویلر عسکر قوتی ایله بونلرنی ضبط ایتدیلر و اوز طرفلرنده طوتدیلر.

عباسیلر عصرنده «یمن» ده زیادیه، نجاحیه، مهدیه، صلیحیه، زریعیه، ایوبیه، رسولیه، طاهریه، رسیه اسمنده مختلف حکومتلر تأسیس ایدلدی ایسه ده هیچ برندن زور اش چیقمادی. بونلردن «مهدیه» اسملی حکومت، مهدیک دعواسی ایدن علی اسملی ذات طرفندن تأسیس ایدلوب بو کیمسه اوزینک تبعه لرینی «مهاجر» و «انصار» اسمنده ایکی فرقه گه تقسیم ایتمشیدی. بونلردن الك اوزون مدت یاشامش دولت، مأمون خلیفه زماننده قاسم الرسی اسمنده بر شیعه طرفندن تأسیس ایدلن «رسیه» حکومتی (۱) بوخاتون نك ترجمه حالی «مشهور خاتونلر» نام اثرده مذکوردر.

طنچلق و راحتلك اولمادی . اوزلرینك اقتصادی و عامی حاللرینی مرتبه اوفولاچق حاللرگه توشررگه سبب اولدقلری کبی تورکیا دولتهده کوب زیانلر یاصادیلر .

حریت اعلان ایدلوب مبعوثان مجلسی آچلدیغی ایله تورکیا حکومتی « یمن » ولایتی اصلاح ایدرگه کرشدی ، ایلمکدن بر ولایت اعتبار ایدلمش « یمن » نی ایکی الوغ قسمگه آیروب ایکی ولایت تشکیل ایددی . تاغلقدن عبارت اولان ولایتینك مرکزی « صنعا » شهری فیلوب امام یحیی ادارهسینه ویردی (امام یحیی بونده والی - هوبیرناتور نصب اولندی) . صحرالقدن عبارت اولان « تهامه » اوزینه مستقل بر ولایت قیلندی . « عسیر » بونلردن آیرلوب مستقل متصرفلق قیلندی و بونی اداره ایدر ایچون استانبولدن بر مأمور یبارلدی .

شیعهلر عموما امام یحیی ادارهسنده اولان « صنعا » ولایتینده قالوب سنی اولان شافعیلر صحرا ولایتینده و « عسیر » متصرفلغینده فالدیلر . فقط سنیلر ایله شیعیلر اوز آرالرینده اتفاق حاصل ایده آلمادقلرندن همیشه بر برینه هجوم ایدوب کون کچرر اولدیلر . فان نوکمدن صاقلانلق ایچون تورکیا حکومتی ملایمت ایله بونلر نی بو حاللرین منع ایددی ، لازم نصیحتلر نی ویردی ایسهده فائده اولمادی بلکه تورکیانك اوزینه فارشو « تهامه » ولایتیندن ایکنچی بر سید ادریسی (محمد بن علی بن ادریس) نام ذات ظهور ایدوب اختلال باشلادی .

بر طرفدن امام یحیی و ایکنچی طرفینده سید ادریسی فتنه فوزغاتوب اهالیگه نشویش صالدیغندن مجبوری صورتده تورکیا حکومتی « یمن » گه عسکر و فورال یباردی . اوشبو عسکر واروب یئدیکندن صوگ « یمن » ده الوغ صوغش اولسه كرك . هر حالده اوشبو برلرده اولاچق ماجرالر اوز وقتی ایله غزتهلرده کورلوب طورلر .

(۲) بتون ابرادنك یارومی امامغه و یارومی تورکیاگه اولاچق .

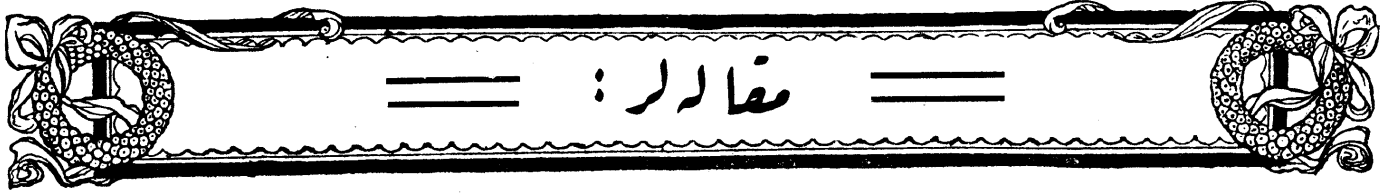
(۳) تورکیا عسکری دائمی صورتده « صنعا » ده طوراچق .

(۴) امام هر آی وظیفهسینی ۳۷ بیك ریال ایدوب مشترک ابراددن آلوب طوراچق .

اوشبو معاهده اعلان ایدلدیکنده یمن خلقی اوزلرینك تورکیا قول آستینه کرملرینی بیلوب بوندن ناراضی اولدیلر . خصوصاً جمعه خطبهلری امام اسمینه دگل بلکه سلطان اسمینه اوقولمقینه تحمل قیله آلمادیلر . نهایت بر تون اورتاسنده تورکلر نك غفلت وقتلرینده عمومی صورتده هجوم ایدوب قتل عام قیلدیلر . توفیق پاشا کوب مشقت ایله « صنعا » نی تاشلاب چیقدی و کوب یرندن جراحتلندیگی سببلی « حدیده » گه کلدیکنده وفات ایددی . شوپله بر معاهده نی امضا ایتدیکینه آچو ایدوب امامنی ده برابر اولردیلر و آنك اوزینه ده منصور اسمنده ایکنچی بر امام نصب ایتدیلر . نه قدر وقتلردر یمنلیلر اوشبو حاللرینده طوردیلر ، کروان تالاب یول باصوب بتون اطرافنی بیزار قیلدیلر ، یوللرده امنیت بتدی و یوللر کیسلدی . اوشبو سببدن خلقلر بالاتفاق تورکیاگه مراجعت ایدوب یمنلیلرینی تأدیپ ایتمکنی اوتدیلر و غزتهلر آرقلی تاوش کوناردیلر . اوشبو سببدن ۱۲۸۷ (۱۸۷۱) نچی یللرده تورکیا دولتی (سلطان عبد العزیز عصرینده) یمن اوستنه عسکر یباردی و بتون مملکتنی ضبط قیلدی ، امامنی عزل فیلوب « صنعا » غه کتوروب کوز حسنه فویدی و آنك اوزینه حمیدالدین اسمنده یافیندی امام نصب ایددی . حمیدالدین وفاتندن صوگ یحیی اسمنده اوغلی امام اولمش ایدی . ایشته بو کونده تورکیا خلافتنه اختلال چیقاروچیلر نك باشلقلریندن بری اوشبو امام یحیادر .

مذهب باشقهلغی سببندن « یمن » ولایتینده هیچ وقت

قواعد فقهيہ

محترم موسی افندی قلمبیلہ تالیفی ایلامش « قواعد فقہیہ » مجموعہ سینک مہم بر اثر ایڈیکندہ شبہہ یوق . بو توغریده بویله فائده لی بر مجموعہ نی کوردیکم یوق ایدی . کتاپنک طشندہ اولان مؤلفنک رجاسی حرمتنه بنده برر سوز سویله مکچی اولام .

سوزہ کرشمه سدن شونی ده دیه لم: بزده همیشه انتقاد میدانی فچقرش و تالاشدن عبارت اولوب مطبوعات مزده یاز- لغان تورلی موضوع گه دائر انتقادلرنی اوقوب یورا کلرم قوبدی ایندی . همیشه آدمک کوکلنه جرات صالحورغه طرشله ، ممکن قدر الک آچی عبارت لر ایله تشرگه کوچانه- لر . ایسکی مناظره لرنی سوگه تورغاچ اوزمز آندن اوزدر- مز آخری . بزم کبی ایسکی مدرسه ییمش لرندن شوندن باشقه چه اولونی کوتیمک ایندی . لکن خلقم زغه اورنک اولولری کوتلنگان ذاتلرده شول بولدن کیتسونلرمی؟ بوکا بره وده راضی اولماسه کرک . «ألوب آلوب سلکوب صالحیم ئه لی شول ناداننی» دیگان کبی یابشو ادیب و محرر لر اشی توکلدر . موندی فچقرش وتالاش میدانینه یواش سوزلی آدم لر نیچوک چقسون؟ چقسه لرده حقیقت ، اوتکن سوزلر آستندہ کوملوب فالادر . آنلرغه فارشی یازلغان اوتکن سوزلر گرچه حاصل سزده اولسون اوقوچیلرنی آخا ایتدروب ، یواش یازوچینی باشن توبان ایه رگه مجبور ایتلر . یواش قلمی یازوچیده فارشوسنک اولان بیوک ادیبنک آخا سیله یا تل بیسته لکیمله (ادل سیله توگل) ملزم اولاده فالا اوزن بیله آچی . بوکا بزنگ کوب شاهدلرمز وار بیان قیلنوی مطلوب اولسه بز یازوچی .

مقصه کیلیک: ۵ نچی قاعده استصحاب قاعده سی اولوب- تحکیم حال قاعده سی اولماسه کرک ، مگر نکلی ایله ممکن- ۹ نچی قاعده صوگفی نفر بعدنک تفرع سی شبه لیدر . ۱۰ نچی قاعده ۵ نچی قاعده ننگ عینیدر . ۱۷ نچی قاعده دن صوگ ۱۸ نچی قاعده زائددر . ۱۷ نچی قاعده نی تفصیل قیلغانده

بعبارته ۱۸ نچی قاعده اینوب بتلرگان . ۱۹ نچی قاعده دن صوگ ۲۰ نچی قاعده زائددر . ۳۰ نچی قاعده هم زائددر . ۲۶-۲۷ قاعده لرده بر برینه یقیندر . ۲۹ نچی ننگ کیتورلنگان فرعلری در حقیقت ۲۸ نچی قاعده فروعسندن اولسه کرک ، زیرا آنسز تمام توگل . بر انسان اوز ملکندہ بر بنا انشا ایدر دیگر ی ، شو بنا کدن بگا ضرری وار ، دیب منع ایدر گه فالقشور بونک ایکی طرفده من جهة متضرر اولادر . بس بو دعوانی «دفع مفسده جلب مصالحندن مقدم» دیب حل قیلوب بولمی بلکه « ایکی مفسده تعارض ایدر ایسه خفیفی اختیار قیلنور» قاعده سیله حل قیلنسه کرک . اوز ملک کده بنادن منع ایدر بونک مفسده سی بیوکر . ۳۲ نچی قاعده دن صوگ ۴۳ - ۴۴ قاعده لر هم زائددر . ۵۴ ایله ۵۵ قاعده لرده برسی آخردن مغنی اولسه کرک . ۶۵ نچی قاعده ده «بر آدم شوخانه می فلان قدر پاره مقابلنده سکا اجاره یه ویردم اما او خانه می فلان قدر بها بدلنده سکا صاندم دیدیکم مخاطبده جوابده «یارار» دیسه هم بیع هم اجاره منعقد اولور» دیمش . لا علی التعین برسی منعقد اولوب صوکره قایسینک بدلن بیرسه شونسی متعین اولمازی؟ ۷۵ نچی قاعده ده «غاصب غصب قیلش مال الهک تلی اولدی دیسه ، شو دعواسیه بینه اقامت ایتک لازم اولمایوب غاصبک بیمنی کفایه ایدر» دیمشدر ۷۶ نچی قاعده ایسه بوسوزینه تنه- قض قیلوب «غاصبک سوزی بلاینه قبول قیلنماز» دیمشدر . ۷۹ نچی قاعده ننگ موسی افندی دیدیکنچه خلاف حقیقت اولوی شبه سزدر . ۱۸ نچی قاعده ده عبارت صحیحه « او کونه قدر تسلیم ایتماز ایسه » اولسه کرک بلکه طبع خطاسیدر . ۸۶ نچی قاعده ده «تکالیفی سلطانیه اگر نفوسی محافظه ایچون اولور ایسه عدد رؤوس اعتبار یله تقسیم قیلنوب خاتونلر ، صیبلر توزیع دفترینه ادخال قیلنماز» دیمشدر . عدد رؤوس اعتبار یله تقسیم قیلنم چق اولغاچ توبه ندرک ذکر ایتدیکنچه منفعت ننگ عمومیتی نسبتنده غرامتده عمومی اولو تیوش اولوب خاتونلر صیبلرده توزیع دفترینه ادخال قیلنور غه تیوش اولوب چقه در . خاتونلر یوقسه (توه قوشی قیلنندن)

فائز لرینه اولغان اشنه ایرلره مساوی اعتبار قیلنوب، ضرر لرینه اولغان اشنه توبه ن صانالوب عفو ایدیلهرمی ؟ خاتونلر توزیع دفترینه ادخال قیلنورغه تیوش دیبیم بلکه آنلرده انسان بیت دیب فلسفه صانوب شرع بیرگان حقوقنی آز صاناوچیلرغه انکار یوزندن گنه سسویلیم . عیب اوزمزه، خاتونلر مز شرع بیرگان حقوقلرنده بابیتاق بوغالتقانلر . شونلری اعاده قیلسه لر تمام بتهر ایدی .

۸۷ نچی قاعده ۸۴-۸۶ قاعده لردن صوگ زائددر .
۹۱ نچی قاعده ده « تیمورچی اوز دکاتنده تهر دوکر ایکن بر کبسه ک صاچرایوب عمومی بولدن کیدر بر آدمک لباسینی احراق ایدر ایسه ضامن اولور . » دینلمشدر .
« جواز شرعی ضمانه منافیدر . » قاعده سینه قاراغانده ضامن اولماسقه تیوش ایدی . اگر بو قاعده دن مباشر استئنا قیلنسه اوز ملکنده قوی قاز یغان کشی ده ضامن اولسه کرک . اگر اول قوی یغه برسینگ حیوانی دوشوب تلف اولسه ؛ زیرا بو کشی مباشر اولدی . ۸۹ نچی قاعده ده مذکور مباشر تعریفی بوکا توغری کیله در . ۹۲ نچی قاعده ده مذکور حیوانی اورکتوچی اولتلر یاغوچیده مباشر اولسه کرک زیرا مباشر تعریفی بونلره ده صادقدر . حیوانک اوز اختیارن واسطه قیلورغه امکان یوق . ۸۹ نچی قاعده ده هم بوندن مانع سوزلر بار . ۹۶ نچی قاعده هه بی استرداد ایده مز مونی ؟ ۱۲۵ نچی قاعده بیوک حقیقتدر . ۱۲۷ نچی قاعده ده ۳ نچی تفریع ظاهر توگل هم خطاسی وارطبع خطاسی اولسه کرک . ۱۳۱ نچی قاعده البته شوپلدر بوندی حیللر ایله شریعتک اهمیتن بوغالتنو، روحن سوندروگه قاراغانده توغریدن توغری تونیاو آرتق ؛ زیرا لا اقل شریعت قولورده اوینچاق اولماز ، اهمیتن غایب ایتماز . ۱۳۹ نچی قاعده ده « صانلمش مال بائعک الله فالوب تلف اولسه » بولورغه تیوشلی بونده هم طبعه خطاسی بار . ۱۵۸ نچی قاعده سفیهلرگه شفقتا آنلرک مالنی محافظه ایتمک ایچون آنلری حجر ایتمک اهلیت حریتلرن رفع ایتمک بیوک ضرری التزام بابندن توگل آنلرک حریتلرن رفع قیلو عین فائده در . نفس حریت بیوک مزیت اولسه ده سفیهنگ حریتی بیوک مزیت اولهق شوپله نورسون بیوک ضرری ایدیکن دعوی قیلورغه اورن بار . ۱۶۳ نچی قاعده ده « بز تعالیم اسلامیه بیی حقدر اعتقاد ایدر ایسه ک الخ » دینلمشدر . موسی افندیدن شک لنه توشکان خلقغه مونه بوندی عبارتلرده پنه فالو ؛ بن اوزم نچه کشیدن ایشتم : « مقدم شرطیه

وجود موضوعنی تلامی اوزینگ مذهبنه نارتقان بیت » دیه لر . ۱۶۶ نچی قاعده ده دیدیکلرگز توغریدر . اشهد لفظیله نانقلق بیرسون دیمک اک موثر وجدانی قوزغانورلق عباره ایله شهادت بیرسون کندبن قونلمق ایچون دیمکدر . ۱۰۸ نچی صحیفه ده دفع دیه سی بیرده رفع باصله ش . ۱۷۴ نچی قاعده عقلا عندنده متفق علیه بر قاعده در . اهل کلامک افعال الله عبادک مصالحیل . معل می توگمی ؟ مسئله - سنده اختلافلرینگ بوکا ضرری یوق ، زیرا معل توگل دیوچیلر عندنده ده مصالح رعایه قیلنه لیکن وجوباً توگل بلکه علی سبیل العاده . هم بو قاعده دن ۱۷۵ نچی قاعده معنی اولسه کرک . ۱۷۷ نچی قاعده ده عبادنده نیابت یوقلغینه « ولا تزر وازرة وزر اخری » آبتی دلیل قیلنمشدر . وجه استدلال نیچک ؟ عبادت ده نیابت اولسه ترک ایچون نائب مؤاخذه قیلنو لازم اولا و حالنکه « ولا تزر وازرة وزر اخری » ایدی شوپله می ؟ ۱۸۳ نچی قاعده ده « سببی ایقاع ایدن مسببی ایقاع ایتمش کبی اولور بناء علیه اسبابه مباشرة ایدوب ده مسببک عدمنه قصد ایتمک لغو در . » دینامش بو سوز ۱۶۵ نچی قاعده گه مخالفدر . هم طلاق سوزینی تکلم ایدر ایسه طلاق واقع اولورغه کرک . ۱۸۶ نچی قاعده ده « نور هوا صو کبی همه انسانلره ضروری صورتده استفاده انتفاع ایچون الله طرفندن بئل اولنمش شیلرک هیچ بری هیچ بر آدمه ملک اولماز - اوبله شیلرده تملک ممکن هم جائز توگل . » دینلمشدر . درست بونلر هر کمنک حاجتن اوتهرک مبدول اولدنده بونلرده ملک دعوی سی قیلورغه سبب اولمامش . بونلردن هر کم بر درجه ده استفاده قیلوب کلمش . اما هر بیرنک خواهه لری شول بیرنک صولرینه بر نوع ملک دعوی سی قیلو لری ده معروف اولغان . قانونلرده بونی تصدیق ایتمکان . اوز بیرنده ده صو اوزینگ اولمادنده صو تکرمانلری بنا قیلدرمیلر . مضایقه منافسه اولدیه ملک دعوی سی بالطبع میدانغه چقدر . مونه بوندی شیلرده ده تملک ممکن ایکن حتی واقع ایکن . اما حقوق نظرندن جائز می یوقمی ؟ آنسی باشقه نرسه . شونی ده دیه لم : موسی افندی بو بیرده حق ملکی تفصیلا سوبله ب ملکنگ مشروعبین گوزل اثبات ایتمش حق ملک گه انکار قیلوچیلرغه ده شافی جوابلر بیرمشدر . ۱۸۸ نچی قاعده ده ایته در : « فقیه لرک بعضلری ملک رقبه لره متعلق اولماز دیه شدر . » ۱۸۹ نچی قاعده ده بو سوزه خلاف سوبله ب « بیرک رقبه سینه ملکک تعاقی

مسئله سی قرآن کریمک متعدد آیتلریله ثابتدر بوکما کوره ده شو مسئله امت اسلامییه طرفندن بالاجماع قبول فیلمشدر. « دبه در. بیرک بر آدمک وبر جماعتک ملکی اولوینه آیه کریمه لر ایله استدلالی بیک تکلفی کورلدی هم بو استدلاللرغه قاراغانده صونکده مملوکیتنی چقا. ۱۹۲ نچی قاعده ده ابو سفیان خاتونینک دعوی سینه بناء رسول الله نک حکمی البته دعوی ده نزاعی رفع ایدر ایچون بیت، قضانک مداری شول اولغاچ قضا اولورغه تیوش .

۱۹۳ نچی قاعده ده « انسان رأی کلی دن منبعث اولور. » عبارتی مقصودنی آکلانه آلمی. ۱۹۴ نچی قاعده، ۱۷۱ نچی صحیفه ده سوبیلنمش سوزلر تاتلی خیاللرگه اولوب انسان حقیقتندن، حقیقی سعادتندن همیشه محرومدر.

۱۸۲ نچی صحیفه سنده عصر اولده مرتدی عقوبتک وجه و حکمتی سوبیلنمش بو زمانده ده شول حکمت ایچون مشروع اولورده حریت دینیه گه منافی اولماز. ۱۸۶ نچی صحیفه سنده « اسلامیت مسکین رفیقاری خلاص ایتدیمی؟ مسکین رفیقاره بر قدر رحمت اولا بیلدیمی؟ » دیب ایکی سؤال قویادرده « مذهبلی تدوین فیلمش فقیهلرک اجتهاد لرینی قبول ایدر ایسه ک شو ایکی سؤالک جوابنده یوق دیمک لازمدر. » دبه در. حالانکه رفیقاره شفقت و رحمت آنلری اوزک کبی کور و تیوشلک فقها آراسنده هیچ اختلافسز اجماعی بر مسئله ایدی. بویله کشی نفرتلندر و گه کوچلنه ک کوچلنه طرشو نیگه کرک؟ بز بوکما پک عجب لنه مز. « یومر فا تاوقنی اوگره ته » دیماسه کز برگنه سوز آیتور ایدم مقصود افکار عامه نی اشلتمک، اوزکک علمکدن باشقه لری فائده لندرمک اولسه عامه نک روحن آکلاب سویلانسه بخشی و اوتلمی اولور کبی تبه. « کلهوا الناس علی قدر عقولهم ». بونک خلافتجه معامل حق سوزنک ده ایشتماوینه سبب اولا.

دخی ۱۹۴ نچی قاعده گه کیلیک: عالم جان افندیکنک موسی افندیگه فارشی « روحک بقاسینه ایمان » بختنده ۲۴ نچی عدد « شورا » ده یازمش سوزندن حیات اغرویه ناک ابدی اولماقی لوازم دینیه دن توکل دیب آکلانه ایدی. ایندی ۵ نچی عدد « شورا » ده یازدیغندن مرادینک بویله اولماوی آکلانلیدی. « جسد نصل فانی اولورسه روح ده اویله فانی اولسون جناب حق روز جزاده عظام رمیمه نک احیاسینه مقتدر اولدیغی کبی ارواح فانیه نک تکرار اعاده سینه ده البته مقتدردر.) دبه در. بو خصوصه بز عالم جان

افندینی حقیقی تابامز. موسی افندی عالم جان افندیگه فارشی یازغان مقاله سنده بوتلای باشقه سوزگه کرشوب کبتهدر. روحک وجودن اثبات ایته. محل نزاع ایسه روحک بقاسی ایدی. بو روحک بقاسی مسئله سینی لوازم دینیه دن صایه اساق معقولرک اولور. اوزمیزک بر تاقم فکر لرمزی دینگه تاقمیق، دین حقایق کلیه دن عبارت قالسون. اسکیده حقیقت صانالغان بعض شیلر بو زمانده باطل اولدی. بو کون حقیقت صانادیقلمرنکده کیلاچکده بطلانی ظاهر اولو احتمالن هر کم سویلی. ایندی شولای اولسه بو کونده نزاعلی اولغان مسئله لرنی حقیقت دبه رک دینیزگه تاغو- کیلاچکده دینیزنی تهلیکه گه توشرو دبه کدر. بونی موسی افندی بزدن کوب بخشی آکلاسه کرک .

۲۰۷ نچی صحیفه سنده دبه در: « قرآن کریم، انعقادی صونکده زواجک دوامنی ناکید ایچون بلا سبب، بلا ضرورت طلافی منع ایدوب ضرورت یوق ایکن ایقاع قیلنور طلاق الغا ایتمشدر، » بزم فکرمزه کوره ضرورتسز طلاق قیلغان ایچون آثم اولسه ده طلاق واقع اولسه کرک ایدی. « فان اطعنکم فلا تبغوا علیهن سبیلا » آیتیده بو طلاقک واقع اولماوینه دلالت ایتمیدر. زیرا ضرورتسز طلاق واقع اولمغاچ خاتونلرنک ضررینه حرکت اولمیدر ده آندن نهی نک معنی سی فالمیدر. ۲ نچی خلافتنه دلیل اولدیغنده نهی نفی معناسنده اولمیدر. طلاق ایسه فی نفسه مشروع نرسه. بنم فکرمه کوره آیت کریمه کشینک وجدانینه عائد بر وظیفه نی بیاندر. خاتونلر اطاعت قیلدقه آنار ضررینه حرکت ایتماسکه تیوش، ضرورتسز طلافه قیلماسقه تیوش. لکن اکراه کبی بر مانع اولمادیغنده طلاقک و قوعسی ایله حکم ایدیلور. کشینک عائله سرلرینه مطاع اولورغه هیچ کمکک حق یوق، طلاق صورتنده خاتون حقوقن تمام آلادر. ایندی بر ایر خاتونینک حقوقن تمام اوتب علاقه زوجیتنی اوزدیسه البته بر شیبسزده اولمیدر. بو صورتده آنی خاتونی ایله جبرلهب آصراوده عدالت اولمیدر. ضرورتسز آبرو صورتی غالباً خلع صورتنده گنه متصور اولسه اولور. ماللرن تاشلاب آبرلسون ایچون خاتونن جبرلهولر اولادر، خاتون ده ضرورتسز ماللرن تاشلاب کبتارگه راضی اولمیدر. بس بو صورتده ده خاتون طرفنده ضرورت نابلدر. ایر طرفنده ضرورت یوق دیب بو خاتوننی کالمعلقه آصراغهمی، یا ایسه بو بیچاره نی ایرینک ظلمندن قوتلد- رورغهمی؟ خداغه شکر طلاقک فلسفه سینی یاوروپا

«شورا»: - بو مقاله نىڭ بىر ايكى جملەسى انتقادغە تعلقى آزا اولدىغىدىن توشىردى و آندىن فالانلارنى عىنا باصلىدى.

سوتدەگى ميقروبلار و آنلارنىڭ صاولقغە فائىدەسى.

II

پاستورنىڭ فىكرىچە بىزنىڭ اىچاكار بىزىدەگى ميقروبلارنىڭ آنده توشىكان آشنىڭ تىز سىكوىنە وشولاي ايتوب اعضالارنىڭ آش سىكرو و اشىنى بىگىلەيتوگە كوب باردىمى باردىمى. لىكن بو فىكرنى تقوبە اىچون ياصالغان فىنى تىجر بەلر بونىڭ كىر بىسىن كورستەلر.

اىچاگىلر يىنە ميقروبلار كرماسلىك روشدە آسرالوب اوسىدرايگان دىكىگىز دوڭقىلرلى (морскія свинки) بايتاق وقت عادى اوسولردىن آيرىلماسلىق اوسىسەلر دە، چىشلار و قم فرصاقلر (головастики) ميقرو بىسز اوسە آلمىغانلر.

شوتەلبوس، دوڭقور ميقرو بىسز اوسودن ضعيفلىك و حالسىزلىككە كىلگىگان چىشلارنىڭ آزقلىرى آراسىنە بىر نىچە تورلى ميقروب فاتشىدراغىچ، آنلارنى كىرى سلامتىك حالىنە كىترىگە موفىق بولغان.

بونداى حيوانلردە تورلى تورلى تىجر بەلر ياصاو چىتىراك بولغانلىقىدىن، توبەترك حيوانلردە طاعنەدە مشكلر ك تىجر بەلر ياصالغان.

روس عالمرىدىن بىقدانىق، فورت حالندە بولغان چىنلرنى اوسىدروب قاراب آنلارنىڭ بومرفا حالندىن چىن بولغانچى غە قدر ميقروبلارغە احتىياچلرى توشمىچە اوسكانلر بىن صىناغان. ميقروبللى آزق بىلر، آنسىز آزقنى آشاب اوسكان چىنلر آراسىندە بارى زورلىقىدە غنە آزراق آيرىما بولغان. صوڭقىلر اوڭلىگىلردىن كوب كچىكە بولوب اوسكانلر. بىقدانىق بو قورتلارنىڭ اوسوىنە تورلى ميقروبلارنىڭ بىرى بىرىنە باشقە روشدە تاثيرلارنى بارلىقىن بىلگىگان. چىن قورتلارنىڭ تازا، صاو زور بولوب اوسولرىنە تىر بىسىن دىگىگان آشنىڭ سىكوىنە خىدمت اىتە طورغان صىيىق نرسەنى ياصى طورغان ميقروبلر بىك خىدمت اىتەلر اىكان. هم حقىقتادە بىقدانىق اوسىدرو طورغان چىنلر بىڭ آزقلىرىنە تىر بىسىن قوشە باشلاغىچ

علماسى دە آكلاپ آلدى. مونه بو قواعد فقهيەبى اوفىدىغىم وقت كوڭلەمە خطور ايتىكان شىلردى. خطا فىلسام ارشاد ايدىلر. اما «روسىيە اسلاملىرى منبىرندە خطبە اوفور بىر خطيب اسلامىدىن تمام غافل - اسخولاستىق اىلە باشلىرى چىرگان» و غير بونىڭ كىبى تحقىر ايدىر عبارتلىر اىدا ارشاد اولمازلر. بونى هر كەدىن اول موسى افندى آكلارغە تىوش.

۱۹۹ نچى قاعدە ۲۲۱ نچى صحيفەدە فرض، واجب، سنت، مندوب كىبى احكامىڭ تفاوتى فقهاى كرام رايىنچە توگىل دىب فقهاى كرام رايىدىن خارج اولمىق اوزرە سويلدىكى سوزلر فقهاى كرام طرفىدىن كوبدىن سويلنمىشلردى. استانبولى باصمە «المنار» نىڭ ۱۹۵ نچى صحيفەسندە «بعض مباح و نفلارنىڭ دە دليللرلى قىطعى اولما، فرض اولو اىچون عىدر - سىز تارك عقابە مستحق اولوردى رو شچە مؤكك اولودە كرك» دىدەلر.

۲۰۰ نچى قاعدە نىڭ اهمىتىدە شىبە يوق «من سن سنة حسنة...» حدىتىنىڭ سىنە و ضىبە حقىندە اولوى هم متبادر. بو اىسە بعض قارىلر اوبىلاغانچە خلاف شرع مودالرنى سىنە حسنة دىب تىكلى لىنوگە بول آچو توگىلر. نصوص شرعىيەگە مخالفى اولدىسە سىنە حسنة اولمىدىر. دىن توتوچىدىن بوڭا انكار ايدىن يوق.

۲۰۱ نچى قاعدە دە دىدەلر: «حتى بىر عادلڭ بىر شهادت خصوصندە عدالتى هم ضىبى معلوم اولوب كىلدىن خطادىن مامونلىكى ثابت اولور اىسە اوشهادتى قبول ايتىمك اىچون عدد شرط اولماز». قانون عمومى اولورغە تىوش ايدى بو - حا كەنىڭ سوه تصرفىنە سبب اولور. اوشىنداق علم حا كەم دە اولدە دليل اولماسقە تىوش. حا كەم دعوى اشىندە بى طرفىدەر. حا كەم علمى دليل اولسە رشوت فاپولرى بىنگىل آچلور حكمنىڭ اهمىتى قالمىز. اما قرعە حجە اولورغە باراسە كرك. يازاچى سوزلر م بوندى تمام اولدى. «انتقاد بىنگىل - اش چىتىن» بىنم يازدىقلىرم مهم اولدىقى صورتدە دە موسى افندىنىڭ «قواعد فقهيە» سى اهمىدەر، خىدمتى بىبو كىدەر. تىشكىردىن عاجزم. بىز اماملردە بو خصوصە فىكر يورتورگە تىوش ايدى.

موسى افندىنىڭ «احكام شرعىيە مجلەسى» حقىندە مرا - جىنىدە جوابسىز نورا. اعتبارسىزلىقى بو، اقتدارسىزلىقى؟

كركەلر استانسىيە پىچاق قىرىسندە خطيب: محمد حنى مظر.

سويلېلر ايدى. طبده الكندنه ويگرا كده بوشير طبيبنك تدقيقاتى صوكنده اعضالرنك اوز آلدېنه آغولانوب هلاك بولولرېنه زورراق سبب بولغان نرسه ايچاگى اچنده ميقرولېرنك طوروندىن حاصل بولغان آغو ايكانلگى معلوم ايدى. كشيبردە بش بيش اوچرى طورغان اچ فاتو (كيبو)، باش آورتوى، آش سگرو اعضالرينك صاوسزلغى، يورهك سيكرو كېك آورولرغە همه سينه سبب ايتوب اچا كلرده باصالا طورغان آغولر ديبوب بلنه ايدى.

چونكه بزك آش سگرو و برلن شغللنه طورغان اعضالرمز اچنده گى آشلرنك چرى طورغان يرلرى بولغانغه و چرو نيچك بولسده صاولقغه مخالف صمان بر نرسه بولغانلقدن آشلرنك چروينه سبب بولغان اچده گى ميقرولېرنى بزگه ضررلى ميقرولېر ديبوب تعيين ايتكانلر. بوفكرنك بناسى نق نيگرده نوكل لگى معلوم بولغانغه قدر موكار حقيقت ديبوب قاريلر ايدى. لکن صوگفى وقتده بوفكرنى تورلى ياقلردن انتقاد ايتە باشلايدارده بو يولده قبلنغان تجر بهلر اول ميقرولېرنك ضررسزاقلرېن اثبات ايتدى بر ياقلردن هندو-قطاى، مالاي غريبنلانده خلقلرينك صاصيغان ايتنى و بالقنى بزك يغشى سانالغان ايتكه فاراغانده آرتغراق و تملپراك طابوب آشاوولى و بو آش آلارغه هيچ ضرر ايتمهوى. ايكنچى ياقلردن ميقرولېر حقتدهغى فن، آشاودن آغولانولرنك كوبرك سببى تنگه و عموما اعضالرغه چروگه هيچ بر تورلى ياردملرى بولماغان-پاراتيفوز (۱) ميقرولېرنك كروى ايكانين كشىن ايتكانلگى، چرو ميقرولېرنك اعضالر ايچون ضررسزاقلرېنه دليل بولادى. بو ايتكانلر اوستينه ميقرولېر حقتدهغى فننك قايسى بر عالملى بزك ايچا كده چروگه سبب بولا طورغان ميقرولېرنك برده بولغانين دعوا قىلوب موكا دليل ايتوب يومرفا آغى كېك نرسه لرنك اچمزدە برده چرميچه ياكه آزغنه چرى باشلابغنه سگروين كورستلر. بو سويلگانمز چروالچق معلوماتدن بر نظريه چقارو ايچون بو بابده ياكا تدقيقات لازم ايتكانلگى هر كمگه معلوم ايدى.

ايك صوگفى تيكشورلر، كشىنك ايچاگى اچنده آندەغى آشلرنك چروينه سبب بولا طورغان اوچ تورلى ميقرولېر بارلقن بلدرلر. بونلرنكده صانچه ايك كوبرلى

(۱) تيف برلن آورغان كشىنك ايچا كلرنده طابيلغان ميقرولېر توسلى بولا طوروب تيفغه سبب بولمى طورغان ميقرولېر-پاراتيفوز ميقرولېرى ديولدر. (م).

طبيعى حالتلرنده اوسه باشلاغانلر. بو معلوماتنك مسئلهنى حل بولنده كوب دخللى بارلقين اويلا بولمان مينم لابرانور يامده چين فورتلر برلن ينه دن بر نيچه تجر بهلر ياصاب قارادى و آنك تجر بهلرى ده بعدانف نك باشدهغى نتيجه لرين بيرديار، لکن وولمان چينلرنك طبيعى روشده اوسوب يتولرى هيچ بر ميقرولېرنك فاتشوندىن باشقه بولغانينى طابدى.

بو تجر بهلر بزگه بعض بر ميقرولېرنك قايسى بر حيوانلرغه اوزلرينك ضعيف لىكلرندن آش سگرو ايچون لازم بولغان صييق نرسه لرنى كيره گنچه ياصى آلا آلمغان وقتلرنده آنلرنك اعضالرينه بولشچى بولغانلقلرندن فائدهلى ايتكانلكرى كىلوب چقادى. و ايكنچى ياقلردن حيوانلرنك طبيعى طور مشلرى بو ميقرولېرنك هيچ فاتشوندىن باشقه ده بولا آلمانغى آكلاشيلادر. بولاي بولغاچ حيوانلرنك تركليگى، ايچاگى نك اچكى ياغندهغى تورلى تورلى واق حيوانلر بولماغان چافده ده ممكن بولادى. قايسى بر حيوانلر طبيعى اوسشلى برلن اوسكانده ايچا گيلرنده ميقرولېرنك برده بولماوى بوفكرنى ينه دن فوتلير. قايسى بر حيوانلر مثلا بارقات آشاغان آشنى بيك تيز وقت اچنده سگدرده؛ آشنى موندای تيز آراده پشركانلكرلرندن آنلرنك اچه گيلرنده ميقرولېر بيك آز بولورغه تيوشدر. و بو مقدارنى آش سگدروده فائده لرى بولورلىق ديبوبده ايتوب بولميدر. اكر بارقاتلرنى ميقرولېر بسز آش برلن طوفلاندرساق آنلرنك ايچاگى لرنده برده ميقرولېر قالميدر. بونك توسلى تجر بهلر اوچا طورغان اتلرده (литуч. собака) باصالغان، آنلرنى يلىنو ياكه فايئاتو برلن ميقرولېرى اوزلرگان يمشلر برلن طوفلاندرغانلر؛ شول حالده ده بو اوچا طورغان اتلرنك صاولقلىرى يغشى بولغان، اما ايچا گيلرنده بر ميقرولېر بولماغان. بو قىلونغان تجر بهلردن كورنه كه اعضالرنك سلامت بولوب ياشاولى ايچون اچا گيك ميقرولېرنك بولوى لازم نوكل، لکن بو ميقرولېر كشىنك ايچا گنده و عموما ده سوتلى حيوانلرده بيك كوب بولار؛ هم ميقرولېر آراسنك فائده لرى بولغانى كېك اوق هيچ شكسز يانلىلرى ده بيك كوبر.

ايسكىدن اوك بزك ايچا كلرده گى ميقرولېرنك سلامتلك ايچون قورقنچلى بولولرى فكرى بار ايدى. ايسكىدن اوك بزك اچده گى ميقرولېر دن حاصل بولغان صولر و آغولرنك اعضالر ايچون ضررلى و آنلرنك هلاكلرينه سبب بولغانلقلرېن

يوغاريدە سويلگانىز كىشىنىڭ ايچا گېسىندە بولا طورغان دورت تورلى ميقروبلر ياصاغان آغولرى ايكانى فن طرفندن اثبات ايتلگان ايندى .

تيز وقت ايچندە حيواننىڭ ھلاك بولووبنە سبب بولا آلا طورغان آغولردن باشقەدە بو ميقروبلر اعضالرنىڭ اوز اشلرېن كېركچە آلوب بارولرېنە زبان اينە طورغان نرسەلرنى گل ياصاب طورالر ؛ بونلر جەلسەندىن ايندول و فيقوللردىر . (۱) لىكن بو آغولرنى بىزنىڭ ايچا كەدەگى ميقروبلر اعضالرغە قاتنى و بىر بولى ضرر بولماسلىق روشە آز ياصىلر . آلاى بولسەدە ، بو آغولر نىقدىر اعضالردە آز بولسەلدە ، بىزنىڭ ايچون ايڭ كېركلى وايڭ اھمىتلى بولغان اعضالرغە آفرېن آفرېن حلال كېتەرلر ؛ آنلر بىرلن بىزنىڭ قان طاملرلى ، باور ، بويىرەكار و مېيىز آغولانلر . بو آغولرنىڭ بىك آىزغە بولسەدە كوندە ياصالوب طورولرى آرتىرىيە - سكلېروز (۲) گە سبب بولادىر .

بو سويلنگان نرسەلردىن ، بىزنىڭ تىببەدە اعضالر ايچون ايڭ ضررلى و آنلرنىڭ سالوقلرېنە بىك زور قورقنچلى آغولر ياصى طورغان دورت تورلى ميقروبلر بارلىق بلىنەدر . بولارغە توگل بيت ئلى آغولى نرسەلر ياصى طورغان ميقروبلر ؛ مثلاً ايچا ميقروبلر (колибацилия) نىڭ ضررلىسى ايكانىن تېكىشىرو بىرلن اول ميقروبنى ۱۸۸۵ نچى يلىنى ئەشەرىخ كىشى قىلغاندىن بىرلى شغلەنەر ايندى . بو ميقروبنىڭ بىزنىڭ ايچون بىك قورقنچلى بولغان صورى ايچا كەدەگى ششوى ، اوت (желчн. пузырь) دە طاش حاصل بولووبنە و سىدك سالونىڭ ششوى كېك آورولرغە سبب بولغانىن اوبىلر ايندى . لىكن سوڭقىراق تىقىلر ايچا ميقروبنىڭ بوسانالغان آورولرنىڭ كۆپسىنە ھېچ دخلى يوقلنن آڭلاندى ، حتى بعضلر ايچا كەدەگى اشلرنىڭ چروپنە بول قويماوى ياغندىن بوميقروبنى فائىدەلىلر جەلسەندىن صائىلر . مثلاً بىنشتوك كىسلاتالر ياصاوى سببلى چروگە مانع بولوب چرو ميقروبلرنىڭ دشمانلرلى آنلرنىڭ طارالوينە بول قويماوچىلر ايكانلىكلرېن چروگە نىق قارشى طوروچىلر ايكانىن دعوا اينە ؛ لىكن آنىڭ بو دعواسى حقيقت گە مخالفدر .

(۱) بو بوغاريدە سانانغان اعضالرنىڭ قابىلارنىڭ طاشقى يىقلارنىڭ قاتووينە سبب بولالىر
ايچا كەدە اشنىڭ چرووى سببلى حاصل بولوب اعضالرغە طارالغان سوڭدە ياڭدان سىدك بىرلن آيرىلوب چغوب كىتە طورغان صىبىق آغولر .
(۲) آرتىرىيە - سكلېروز دىيوب قان طاملرلىڭ تېرىلر - طاشقى يانلارلى قاتووينە ايتەلر . (م) .

ۋەلچەم ھەم نولالەم دوقتورلرنىڭ كىشى ايكانلرلى ميقروبلر . ايكنچى تورلىسى لوندون دەغى كلېن كىشى ايكان ميقروب و اوچونچىسى دە چروگە ايڭ يقىن و ايڭ يىشى سبب بولغان بېشنىك كىشى ايكان ميقروبلر .

فنىڭ ايڭ سوڭقى تىجربەلرندىن معلومدر كە : چرونىڭ ايڭ قوتلى و ايڭ بىرنچى ياردەمچىسى و سببلى بولغان پروتەئوس آللى ميقروبلر . اول بىزنىڭ اعضالردە دائىمى صورتدە اوچرامېچە بارى بىش بىشغە اوچرىدىر . مونە بو دورت تورلى ميقروب بىزنىڭ ايچا كەدەگى توشكان بومرفا آغى صمان اشلرنى اوزلرېنە مەخسوس بىر تورلى تاثير بىرلن اول پەپتون (۱) لرغە و سوڭرەدە باشقە نرسەلرگە ئەيلەندىروب شول چاقىدە تورلى روشكە كرگان اشلرنىڭ ھىر بىرى بىر تورلى ميقروبنى طوفلاندرغە و آنىڭ اوسوبنە ياردەمچى بولالىر ؛ شول ميقروبلر جەلسەندىن سانچە ايڭ كۆپى ايچا ميقروپى (колибацилль) در .

بولالى بولغاچ بىزنىڭ ايچا كەدەگى واقى حيوانلرنىڭ ايڭ كۆپسى چرو ميقروبلرلى بولادىر كە ، شول ميقروبلرنىڭ طارالويندىن اولەكسەلر و ايتلر چرىلر . چرونىڭ سببلى ايچا كەدەگى ميقروبلر اوق بولالىر . تراك بوغازلى طورغان بىرلردە تىركلرنى اوتروب آنلرنى آروسز پچاقلر بىرلن كېسكە لاگان چاقىدە (۲) پچاقلر آشا اينكە اچا كاردىن چىققان ميقروبلر طارالالىر . شول اوق روشدە اولەكسەلدە ايڭ اول ايچا كېلىندىن چرى باشلاب آفرېن آفرېن اچندەگى اعضالرى و ايڭ سوڭدە ، فورصاقدىن يراق بولغان اعضالرى چرىدىر .

لىكن بىزگە بو سوزلردىن سوڭ چرو آوروغە سبب بولا طورغان اش بولماغاچ ، بىزنىڭ ايچا كېلىر مەدەگى چرو ميقروبلرنىڭ بولووبنەدە ايچ پوشماسقە ، آندىن دە فورقاسقە كېرەك بولا دىيوب بلىكە اعتراض ايتەرلر .

لىكن اش بولالى توگل ؛ چرو سببلى اعضالر ايچون بىك قورقنچلى مادەلر حاصل بولادىر . ايسكىدىن اوق چرى باشلاغان ايتنى ياكە قاننى آشاغاچ حيوانلرنىڭ سالوقلرېنە ضرر كېلىگانلىكى بېلىگولى ايندى . چرودىن حاصل بولغان صىبىق مادەلرنى قانغە قاتشىدرو كوبراك وقتدە تىز وقت اچندە اولوگە سبب بولادىر . حاضرگى وقتدە بو آغونىڭ شول

(۱) بومرفا آغندىن حاصل بولا طوروب آنلردىن ايڭ بىڭل سىڭە طورغان ابىر .
(۲) ياكە شونداى پچاقلر بىرلن اوتوماسى بورون بوغازلاغان چاقىدە .

اما «بر زخ ده بقا» مسئله سی اسلامیت ده یوق! بلکه یالکز پلاتون طرفندن سویلنمش بر نظریه ایتهش! بوکا کوره، عالم جان افندی الادرسی حضرتلری بقای روح مسئله سینی اسلامیت ده بر اساس اولوق اوزره قبول ایتمه یور. بلکه اسکی مدرسه لده اعتبار قیلنه کلمهش «تجویز» اصللرینه سلوک قیلوب «جسد نصل فانی اولورسه، روح ده اوبله فانی اولسون!! چورومش بدنی احیا کبی فانی روحاری ده جناب حق اعاده ایدر! اعاده - قدرتک عظیمتیل، دها زیاده متناسبدر.» - «روحک بر زخ ده بقا- سینی انکار ایتمک اسلامیتی اعلا ایدر. اوراده بقاسنه دلالت ایده بیلور بر حرف اسلامیت ده یوقدر! وار ایسه، کوسترا!» دیمش.

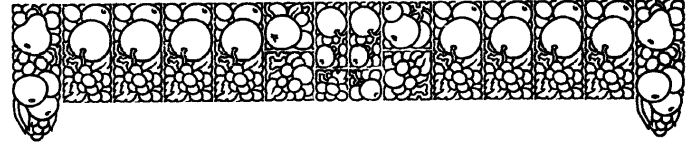
گوزل سوزلر. لکن اولگی مقاله ده آکلاتامش اولسه ایدی، هواده اوچار کوگر چینلره لاجین کبی هجوم ایتمه مش، هم ده دجله سازلقنه باتوب قصار الننه فالمامش اولور ایدم. زیرا:

بنم سوزم قران کریمدن بر قدر، علوم و معارفدن بر قدر خبرلری وار «تطبیق» طائفه سیل ایدی. مسئله مز جناب حقک اقتدارنده، قدرتک عظمنده دگل، اسلام عقیده- لرینک علوم و معارفه انطباقنده ایدی. اسلامیتی علوم و معارفه تطبیق ایچونمی، بر زخ ده بقای روحی انکار ایدیورسز؟ انطباق ایچون بر زخ ده فناسی می لازمدر؟ «تطبیق» حرمتنه سوبله کز، بویله تطبیق طریقلری سزک دارالفنونلرده می اوقونور «رهضان افندی حاشیه» لرنده می بیان قیلنمش؟

دنیا ده وجودینه، اعاده سوکونده آخرت ده ایدی بقا- سنه ایمان ایدر ایسه کز، بر زخ ده بقاسنه البته ایمان ایتمک علوم و معارف نامنده لازم اولوب کلمه یورمی؟ بزه بر قدر معلوم علوم و معارفک دلالتنه کوره، طبیعت ده فنا یوق. یا انجلال یا تعول واردر. موجود- اوزینک عناصر اصلیه سنه منحل اولور، یاخود بر عنصر دیگر بر عنصره، حرارت - حرکت، لطیف بر ماده - قوته منقلب اولور. روحک بر دفعه وجودی قبول قیلنور ایسه، سزک کوزک زده ده قدری بیوک حقائق علمیه اقتضاسنه کوره، بر زخ ده فناسی ده ممتنع اولور. زیرا، سزک تعمیرک زچه سویله میم، غلاف بدن ده مکنون «سرالهی» ده انجلال هم انقلاب ممکن دگادر.

استانبول دارالفنونلرنده منتهیلر آراسنده برنجیلک

چونکه چرتوچی میقروبلر آراسنده ایچاک میقروبی یاصاغان غنه ضعیف کیسلاتادن فورقی طورغاناری ده بار. آندن سوک هر بر چرو بولغان بیرده چرتوچی میقروبلر آراسنده ایچاک میقروبینک اوچراوی سوکفی میقروبنک چروکه مانع بولا آلهوین کورسته در. مترجم: ع. م.

سازلق ده قالمق شوطیل.

شو سنه مارت ۱ ده نشر قیلنمش ۵ نچی عدد «شورا» مجله علمیه سنده، بکا خدمی اقتدارمی کوسترمک زحمتی ایچون گنه قسارلق جامه شویلق خدمتنه تنزل ایتمش فاضل محترم عالم جان افندی الادرسی حضرتلری استانبول مدرسه لرنده اوقونور «ادبیات پارچه لری» له، بنی گوزل صورتده تأدیب ایتمش.

۱۹۱۰ سنه سی ۲۴ نچی عدد «شورا» ده عالم جان الادرسی «امضاسیله غایت گوزل صورتده یازلمش علمی مقاله یه فارسی، ۱۹۱۱ سنه ۲ نچی عدد «شورا» ده، ادب صافلامایوب خدمی آکلامایوب بیوک جسارتله جواب ویر- مک گناهی بدن چیقمش ده، «قصار الننه بی چاره جانور» کبی تأدیب قیلنمق بکا گویا لازم اولمش.

۲۴ نچی عدد «شورا» ده درج قیلنمش او علمی مقاله یی اوقور ایکن بن آکلاماشم؛ جواب ویرور ایکن خدمی اقتدارمی ده بایتاق تعدی ایدوب، تطبیق مسلکته خلاف فکریلری جسارتله سویله مک ادب سزک گنه ده مرتکب اولمش ایتمش.

۵ نچی عدد «شورا» ده مؤدب حضرتلرینک افاده سنه کوره، سوز روحک وجودنده دگل، بلکه روحک بقاسنده ایتمش! لکن بقا مسئله سی ده روحک آخرت ده اعاده سوکونده ابدیتی معناسنده دگل، بلکه «بر زخ ده بقاسی»، یعنی موت ایله حشر آراسنده بقاسی معناسنده ایتمش!

مؤدب حضرتلری روحک دنیا ده وجودینه ده، اعاده سوکونده آخرت ده ایدی بقاسنده ایندی انکار ایتمه یور. یعنی ایده میور، زیرا وجود مسئله سی قران کریمک متعدد آیتلرده شهادتیه تأیید قیلنمش بدیهیات اولیه دنندر، آخرت ده ابدیت مسئله سی ده اعتقاد اسلامک الیک بیوک اساسدر.

۵ نجی عدد «شورا» ده کوسترلمش عباره شودر! فقط، سویله کز زفهار، اصلاح بوئک نره سنده؟ لازم اولان «بینه دگل» قیدینی خنف ده می؟ یاخود «بینه ده هر بری شرطدر» سوزینی زیاده ده می؟ یا ایسه، تعمیم ده بر دفعه خطایه ارتکاب ایدوب، توبه ثوابنه نائل اولاق امیدیل «اما» ایله تدارک ده می؟

۱۱۹ نجی فاعده بی طبع ایدر ایکن، بینه حقنک کتاب نهاییه سنده سکر یاریم صحیفه ده بیان قیلنمش شیلردن تمامیله غافل قالمش اولسه ایدم، توبه ایتمک اصولیه سزک طرفدن زیاده قیلنمش جمله بی احتمال بن ده کتابک بریرنده یازار ایدم. سوکزه «ایدن» ایله «ایدر» فرقلرینی، هم ده «دگل ده» کبی کلمه لارک مجل استعماللرینی بیلمه سه ایدم، سزک طرفدن کوسترلمش عباره ایله احتمال بن ده یازار ایدم.

شو مقاله م یاخود مقابله م ایله ده «آشافی به طوغری سرعتله توشوب دجله کنارنده صارلق غه باتوب فالاجق» ایسه م ده، برافما کز کرلرکزی، زحمتاننه کز، «فالایم بن صارلق ده!». خانه کزه فایتور ایکن تصادف ایدر دوستلر- کزله اوقوکز قران کریمی! صارلق ده باتمش بی چاره جانوری اولاق دن دها ثوابلی در!

«قصار» لغیزی ده برافکز دیمک دگل. اختیارکز هم اقتدارکز وارددر. لکن یارین تأدیپ قیلاجق کز آدمی بوگون ریا طریقله مدح ایتنه کز. اوزکز کبی بر آدمی سب ایدر ایکن، مثلر آرامق زحمتنه، مشهور شعرلره، اصلی یوق مأخذلری علمی مجله لرده نشر ایتمک جنایتنه تنزل ایتنه کز! فائده سی یوقدر.

اذا كان التقاض من محال * فاحسن من تهادنا التهاجی!

م. بیگیفی.

مارت ۱۱ ده ۱۹۱۱ سنه.

«شورا» :- بو مقاله نك موسى افندی طرفندن بو روشده یازلمقینه سبب، ۵ نجی عددده اولان «استانبول مکتوبلری» نك یانا شا طور مقلری اولمش ایسه بو طوغروده عالمجان افندی عیبلو دگلدر. مجموعه گه درج ایدلنه چك مقاله و مکتوبلر تماما فولمزدن آلدنلردن صوئک کلمش اولان عالمجان افندی نك ایکی امضا ایله ایکی تاریخده یازمش اولان مکتوبلرینی ایکی فصل ایدوب بر اورنده ترتیب ایدرگه مجبور اولاق. اگرده معلوم آفات کلاماش

رتبه سنه نائل اولایلمش بر بگیت طرفندن «روحک بر- زخ ده بقاسنه دلالت ایدر بر آیت، بر حدیث وار ایسه، کوستر!» سوزینی بن البته هر حال ده استبعاد ایدرم. قران کریمک ادبانه اتباع ایدوب، بعضاً مبالغه ایتمک جائز اولور ایسه، بگا مساعده قیلک، بر قدر شو خصوص ده مبالغه ایده می: حسابی یوق آیت کریمه لر، سنت نبویه لر روحک هم بر زخ ده هم آخرت ده بقاسنه ایدیتنه قطعی صورتده دلالت ایدرلر. مبالغه سز، حتی بوراده «دلالت» سوزی ده فاصردر. بالکز دلالت ایدر دگل، بلکه بلاغت اعجازیه اقتضاسیله، کوزلرمزک اوکنه وضع ایدر.

کوز قاماشدور قدر ظاهر آیتلری حدیثلری هر کیم بیلور دگلمی؟ یاخود بیلو لازم دگلمی؟ بوئکا کوره، دیگر بر ایکی آیت کریمه ایله اکتفا ایده بیلورم.

(۱) «ولا تحسبن الذين قتلوا في سبيل الله امواتا. بل احياء عند ربهم يرزقون. فرحين...» - آل عمران. خدا یولنده فدا اولمش روحلر حضرت وجودده محترم ضیف اولاق صفتیله شاد اولوب، حی ایسه لر، بر زخ ده فنا ممکنیدر؟

(۲) «يا ايها النفس المطمئنة ارجعي الى ربك! وجودک هم ده همه خبراتک مبدئی الله رب العالمین حضرتلری حضورینه رجوع ایدن روح - عدم فارا کلمنه می کتمش اولور؟

(۳) «فيمسك التي قضى عليها الموت». الهاك يد قدرتیله امساک قیلنمش روح عدم صحراهنه می قاچار؟

اسلامیتک اساسنه عائد او قدر ظاهر بر حقیقتی بیان ده سوز اوزانق، دها زیاده سویله مک حاجت اولماسه کرك. ایدنی، تعقیدی وار ۱۱۹ نجی فاعده مزک عالم جان افندی الادریسی جنابلری طرفندن کوسترلمش اصلاحنه کله بک. بن او فاعده بی «تأسيس النظر» دن (۱) نقل قیلوب یازدم. بنم عباره م شو ایدی:

(۱۱۹) «بینه دگل، لکن حا کمک حکمی آشا توفق ایدر سوزده عدد شرط دگلدر، عدالت شرطدر.»

کوسترلمش اصلاح عباره سی:

«حا کمک حکمی آشا توفق ایدن سوزده عدد شرط دگل ده، عدالت شرطدر، اما بینه ده ایسه: هر ایکسی شرطدر.»

(۱) ابوزید الدبوسی کتابی قصه ایتمش اولسه کرك. «شورا».

شایاروی ایسمه کیله . لیکن شونوق بابابنی حقی ده کورهم . چنلایده ، اگر باباینگ قورقغان نرسه سی وجود که کیلوب ، بارمزه تیره نوبینه سفر ایتسه ک ، اول بیچاره ننگ « اولگانچی بر کوروب . فالیم » دیگان مقدس امید ی بوشقه چغاقچی و بالاسینگ تاریخ حیانتده ، گویا ، بیک مهم بر فاجعه بولاچی خاطر مه کیلوب آتی قزغانامده .

ییلکه ن کیمه هیچ بر جیل بولغانده ، شولایوق فوتلی جیل فارشی دن بولغانده ده طوقنالی جهت مطلوبه باره آلسه ده ، آرتدن آفرنگنه جیل ایسکانده بیک شهیده هم کوکلیده بارادر . لیکن بزگه آلائی راحتکنه بارو ممکن بولمادی . طن وساکن دیگنزدن حضورغنه شووب اوطورغان چاقلمز کوب بولسه ده ، قارانغی و بولوطلی کیچه لرده فوتلی جیلنگ اوراب - اوراب صوقغان و کیمه مزنی کچکنه جوموچقا کبک اوبناتوب بتونلای هلاکت یافندنه فالدرغان مینوتلرده بولدی . جیل دولقون وقتنده دیگنزدن کاراب ، پاراخود و اشوقنلارنده بارو ییلکه ننگه فارغانده مک مرتبه چیکلدر . چونکه جیل بولسه ییلکه ن کیمه جیلنگ آس یاغینه طابا یارطیلای آووب بارا . هم جیل فافغانصاین شول یافقه طابا چوگه ده « نه نه آوا . مونه آوا... » دیگان قورقونی طاغی آرتدره . شونلقدن بابای یول بوینچه « بین الخوف و الرجاء » باردی . آکا طهارتن برده اوزمه سک ، توبه و شهادتن ، دعاء و نوافلن کوبه یتورگه طوغری کیلدی . بر نیچه مرتبه هوشسزلفقه یافنایوب ، فوصدیده بوغای .

شولار ایله برابر - اول بیک سوزچان ده فارت ایدی . دیگنزدن طن و ساکن زمانلرنده تورلی بابدن نه کنگمه صوغوب ، اوزینگ و بابالرینگ تاریخندن بایطاق نرسه سویلاب اولگوردی . اول - جیگرلی آدم ؛ کوبنی کورگان ، کوبنی ایشنگان ؛ حیانتنگ آچپسن - توچپسن طانوغان ؛ اوسته وینه خزینه سنده گیسنی ، بزم کبی مالایلر ایله اورطا - فلاشورغه یاراطو طبیعتی ده بار .

آننگ دیگنزدن بر نچی کرووی بولوب ، بر آز قورقویک بولسه ده ، باباسی آلائی بولمغان . آننگ آتاسی ننگ آتاسی عبده اسملی بولوب ، تیره یافقه دانلقلی بر آدم بولغان : صوفی ، تقوا ، جهانگیز حتی کرامتلیده . عمرنده نه لله نیچه مرتبه حجغه بارغان .

برنچی بارووی اوزی اوچون بولوب ، صوکره گل بدل ایله یوروگان . اول تیره کورشی آللرده بر دنیبر انابتلی و یاغشی حاجی بولغانغه نه لله فایدغی زور بایلر

اولسه ایدی عالمجان افندی مکتوبلری ایکی عددگه آیرلوب باصیلاچق ، بر عددگه درج اولندقلری صورتده اوزلرینگ نظیرلری یانلرینه قویلوب ایکی بابغه درج اولنه چقلر ایدی هر حالده اوشبو ایکی رقم ایله یازلمش ایکی مکتوب آراسنده مناسبت و علاقه یوقدر .

دیگنزدن

(« یول کورنشلری » دفترندن)

VI

آننگ دیگنزدن بر نچی کرووی بولوب ، اوطورغان کیمه مزده امین پاراخودلردن بولمیه ، خوف خطرلی ییلکه - ننگه بولغانغه ، یوره گی بیگوک طنچ توکل ؛ کوزی قورقوی ، یوزی آغاره نوشوب طوره ایدی .

عبادت ، اورادن فالدرماوغنه توکل ، عادتده گیدن کوب آرتق اخلاص ورجا ایله اوق ؛ توبه سن ، شهادتن دائما یاکارتا طوره ؛ آزغنه جیل قوزغالسه ، صو توبینه کیدوب ، بالقی فارزینه نه گو دهشتی حاضر یوزینه چغا ، بیٹی نغراق آغاروب ، طاوشی فالطری ، کوزلری قورقو ایله طولوب ، قوتقارو دعالرن چن کوکلدن تکرار ایتنه باشلی ایدی .

جیل طاغی فوتله نوب ، کیمه مز دولقونلر آراسنده کچک بر جوموچقا رهوشنده نه یله ننگلی ، « نه نه باتا ، مونه آوا » دیب کوتله طورغان حالتلرده باباینگ یوزینه فاراو قورقنده ، قزغانچه بولا . اول دعالرن نه گریگه تیزره ک ایشتریم دیگان نوسلی - فچقروب ، فچقروب بیبه ره ، شیخندن مدد صوری ؛ نیچکده یافاسندن اولم طوتوبده شوننگ ایله کوره - شورگه وجیگلورگه باشلاغان بر آدم رهوشینه کره ایدی . مین آکا خوف یوقلغن نه یتورگه تله سم ، کیفی کیتنه : چوقنوب یا که سجده ایدوب طورغان مارجالرنی کورساتوب ، معلمانه بر فیافت ایله : - آنا اورصده اوزنچه قیلنه بیت . سین نیگه آلائی . . . . . دیب شلته لی باشلی ایدی . مینده سکوت ایتنه ایدم . شول مناسبت ایله بر ایدنه شمننگ عین شوندی و افعه ده : « نه می فارت پهری ! نیک اولچیکلی اولدن قورقاسک . آشک آشاغان ، یاشک یاشاگان . . . . » دیب

اوستینه حاصل بولغان «جعلی اوطوراو» ایکان، دی. بالقی-
چیلر بیرنی چوقوب، اوط یاغناچ، بالقنک آرفاسینه اوط
ویالقون اوتکانده شونک تأثیرنی ایله اول اورنده قوزغالغان
ایمش.

موندی «عجائبات» برگنده توگل.

دخی بر وقت حاجیلر ایرته نمازن اوقوب، کارابنک
اوستینه چقانلر ایکان، دی. کیمه لرینک یورومگان
کوروب، کاپیتاندن «نیچون طوقتاندیگز» دیب صو-
راغانلر. کاپیتان فولی بلهن اشاره قیلوب - ئەنه آلفه،
باراچق بولمزغه طابا قاراگز، شوندن صوگ نیچون
طوقتاغاننی اوزیگز بلورسز، دیگان.

قاراغانلر.

ایک اول طاو - طاو بولوب، دولقون کورونگان.
طاغی نغراق قاراسه لر بر مخلوق دیگننی ایکیگه یاروب،
دنیا قدرلی زور دولقونلر چقاروب قوباش بابوش باغینه
طابا بوزوب بارغانن آیورغانلر.

بو - باراچق بوللرن آشا کیسکانگه هم آنک آرقلی
چغو ممکن بولغانغه کوره کاراب طوقتانولغان ایکان. بو
حال چیدی کون دوام ایدوب، شونک سببندن کاراب بر
آطنه اورنندن قوزغالغان.

مونه بوده بر بیک عجیب زور بالقی ایکان. آرق
زورلندن هم چیکدن طش غیرت ایله بوزوندن شو قدر
دولقون حاصل بولغان. مونک اوزونلغی شو قدر بولغانکه،
باشی اوتکان نقطه دن یوزه - یوزه گوده سن، نهایت
قوریرغن اوتکارو اوچون ۷ تهولک عمر کیرهک بولغان.
قارتلر، حاجیلرغنه توگل، کاپیتانده بو قدر زور بالقنی
عمرمه. برنجی کوروم دیگان ایمش. اول کوب یلار
دیگننده یوروب معلوم بر نقطه دن گوده سن اوزدرو
اوچون متصل اوچ کون، دورت کون بوزگان زور
بالقلرنی بر نیچه مرتبه کورگان بولسه ده، ۷ تهولک اوتکانن
برنجی کوروی ایکان، دی.

حاجی الحرمین عبدالله فارتنک وفاتی حقنده حکایه سی
طاغی باشقهر اقدیر. باباینک سویله وینه کوره عبدالله حاجی
نک وفاتی حقنده تورلی خبر بار. بره ولر واده اولگان،
دی. ایکنچیلر فم استندن چغوب، آنچه طالی طورغان
بالانچاق «قم عربلری» مال اوچون اوزرگانلر ایمش، دی.
بعضی برلری ایسه کعبه گه باروبده رسولنک قهرن زیارتقه
بارمغانلغی اوچون گناهشوملغندن قول آیاغی طارتشقان

بدلارن آکا کیتروب بیرگانلر. شول حج مناسبتی ایله
اول بیک کوب کره دیگننده بولغان آنده حسابسز کوب
عجائباته اوچراغان، سمیع اه فارت باباسینک اول عجائباتی
حقنده غی حکایه لرنی بیک بهش چافده ایشتسه ده، طاشقه
باسقان کبک محکم صافلانوب، بریده بوغاله فان.

اول همه سی بلهن سویلی. سویله گانلرینک ایک قزغی
باباسینه دیگننده اوچراغان زور وعجیب بالقاری حقنده در.
یلردن بر یلنی حاجی الحرمین عبده افندی بیک کوب
حاجی الحرمینلر بلهن حج دن فایتوب کیله ایکان. دیگن
اورطاسندن بیک زور بر اوطوراونک آغوب بارغانن
کوروب، همه سی عجیبه نکانلر ده، قورقانلر ده. شول آفغان
اوطوراوده کچکنه طاولرده، زور آغاچلرده بار ایمش.
مسافرلر تمام آبدراب، نی دیبرگه ده بلمگانلر. همه سی -
یا خدای... یا خوجه کریم... بو نی حکمت، بو نی
گناهشوملق ئەلله قیامت بولوب، بر جیمه رله باشلادیبی؟
ریم، اوزک فونقار! دیب نایغرشا حتی یغلاشا باشلاغانلر.
ئهلده یاری، اچلرنده کوب یاشاگان، کوبنی کورگان
بیک فارت بر حاجی الحرمین بار ایکان. تیک شولغنه
مسئلنک مشککلگن چیشوب، خلقنی طنچلاندرغان. اول
آغوب بارغان نرسه - عادی اوطوراو بوله اینچه نیچه مه مک
یلر یاشاگان عجیب زور بر بالقنک آرفاسنده غی شتینه
کبیکنه تورلی نرسه لر جیپلا - جیپلا حاصل بولغان.
«جعلی اوطوراو» ایمش.

اوز سوزینه فوت اوچون نگی حاجی الحرمین
شونیک علاوه قیلغان: بورون زمانده دیگننده یوررگه
بیک باطر اون ایکی بالقچی بولغان ایکان، دی.

بر وقت شول بالقچیلر دیگنندن بالقی طوتوب، حال
جیبق اوچون یالغزغنه طورغان کچک بر اوطوراوغه کر-
گانلر، دی. کیمیلرن کیمیدرو، آش - چای فایناتو
اوچون بیرنی اوچاق ابدوب قازوب، اوط یاغنانلر.
بالقچیلر جلونغان. چای فاینانغان. اچهرگه ده حاضرلانه باشلا-
غانلر، شوندن صوگ، چه بنوک یاننده آیاق اوره باصوب
طورغان بر ایپده شلری کینه ندن یغلوب، «الله...
الله... زلزله... پیر ئەیلنه» دیب فچره باشلاغان.
شول آراده باشقه لریده اوطوراوانلرینک،
قوزغالغانن، صوگره قبله یانغه فاراب آغوب کبتکانن کو-
روب، حیران قالغانلر.

مونه بوده تگندی توبلی اوطوراو بوله یجه، شول بالقی

اولم گه محکومنی وعظلی باشلی، شهادتی ایله حکم ایدوب، تسلی ایچون یونس پیغمبرنڭده عینی شول عبدالله افندی رهوشنچه بالقغه طاشلانغان سویلی.

لکن عبداللهنڭ بولارغه قولاق سالورغه وقتی یوق. اول نلدن هوشندن یازه.

آنی کفلیلرده نری کوینچه اولمڭ قوتقارماس طرفنا - غینه بیره - صوغه طاشلی لر. بالقی، قربانن جوتاده کیمهنی بیبیره.

باباینڭ سوزینه قاراغانده، بو آفت بورونغی حا - جیلرگه یش - یش اوچراغان ایمش. مین، طافی بره ر - نورلیسن چغارو امیدیله، آکا اعتراض ایدوب: - اول بالقلر حاضرگی زمانه نیچون کیمهنی طوقتانمیلر ایکان، دیمش ایدم.

فارت آبدرامادی. حاضرگی زمانده، دیکگیز کیمه - لرینڭ توبینه زور آلماسلر قوبالر. بالقی کیمهنی طوتوق بولسه، شوکا اوزی کیسلوب، خراب بولا. کیمهنی طوقتاننا آلمی، ایمش دی. هم سوزن تقویه اوچون نیندیلر بر حضرتنڭ اوز آوزندن ایشدوب، شول آلماسغه کیسولگان بالقی فانندن (!) کاراینڭ آرتندهغی صونڭ قبقرل نوسکه کرگانن سویلی. شولای بولغانن حضرت اوز کوزی ایله کورگان ایکان.

کون کیچوگه؛ هوا بوزیلا، یه مسز وکیفسز حالگه کره باره؛ کوك یوزنده آرلی - بیرلی یوگورگان قاره بولولطلرده کورونوب، تون باغندن جیلرده ایسه - نیچکده کوکلسزراک بر وقت یافنایغانی طویولا ایدی.

باباینڭ تهملی ئەکیه تلمی طویدروب، اوزمه بوقیغه مایل بر حالت حس ایته باشلادم. اولده اوزن کیروب - کیروب ایسنی ایدی. ایسه نله شوب، آیورلدق. مین اوز اورنومه کیلوب، یاندم. کیمه نڭ آقرن ایسکان جیل ایله یومشاقغه وراحتکنه تیر به توب باروی اوز آلدینه باصا، آورایتا، یوقی کیتیرگانداي طویولا ایدی. کوكده یورگان بولولطلرنی چالقان یانقانم حالده بر آز تماشا فیلمده بوقیغه کیتدم.

VII

آخیریسی، یاخشوق طالونغاندر، بو یوقیم عادتده - گیدن اوزاق هم طنچ دوام ایتدی. تیک یولچیلرنڭ شادقلی

وشونڭ ایله وفات بولغان دیلر ایکان. لکن سمیع الله بابای بولارنڭ بارن بالغانه چغاروب اوزینڭ مرشدی ومرحوم عبدالله حاجینڭ شریکینڭ اوغلی بولغان کریم ایشاننڭ سوزن تصدیق قیله. شویله، که:

حاجی الحرمین عبدالله افندی حچدن قایتوب کیله ایکان. زور دریا اورطاسنده کارابلیری قایل طوقتی همهسی آبدراشالر. قورقا باشلیلر.

آزاده یغلاو، ندر ئەیتو وتوبه لر باشلانا. حاجیلردن کوی علتی ره وشدیه مشرن قیلغان گناهلرن سویلاب، یغلاو ایله ندامتکه، استغفارغه یابوشالر. کیمه نڭ باشلیغی آغاره. فالطری شولایده اچنده گن به شروب قالا آلمی، بر آزدن صوڭ:

- کارابمزی بالقی طوتدی. بو حال دیکگیزده یشوق بولغالیدر. اول بزدن آدم صوری: آخیریسی اجلی بیتکان کشی باردر. شونی بیرماسدک همه مز هلاک بولاچموز، دی. بتون حاجیلرنڭ یوزن اولم قورقوسی قاپلاب، تمام عقلدن شاشالر. اطرافنی دهشت چولغی. کاراب، فریاد و فغان ایله طولا. نمازلیر، توبه لر، دعالر، عبادتلیر بتون کارابنی اشغال قیله. هر یافنی آه زار و کوز یاشی قاپلی. لکن کاراب همان اورننده، همان قوزغالمی یازمش کوچلی: آکا فارشی بارو ممکن توگل. عادت بوینچه بتون حاجیلر شباغا سالالر. کم اوستکه چقسه، شول آدم - بالقغه نصیب بولاچق. خلقنڭ دهشت و بحرانی اولگیدن مڭ ئولوش آرنا. کوی اوزلرن اوزاری بلمه دیککی حالده شباغافه باشلیلر. اولم دهشتی بتون یوره کلرنی یاروب باره.

- یا خدای، نی بولا؟

هر کم اوزینڭ بوغازندن مدهش اولم تیرم قوللری ایله ئله کدروب، شول مینوتده بالقی آوزینه طاشلاناچغی اختیارسز کوز آلدنده کوره. ماڭلا یغه یازلقاننی چویو ممکنمی؟ شباغا عبدالله افندیگه چغا. اول برنی دیه آلمی. سوزسز، حرکتسز بو یصونه: چونکه: یازمش؛ تقدیر الهی شویله. خلق اوزلرنڭ قوتلو شادلغی ایله ایرکن بر طن آلسه لرده کارابده بحران و تلاش باصولمی. لکن حاضر اولم قورقوسی توگل، ئلله نیندی بر قوت آلازڭ روحنی قاینانا... موکارچی برگه کیلگان، صبرسزاق ایله جلا شوب کونکان بالا چاغا و یاقنلرینه کوریشورگه آشقوب بارغان بر ایده شلرینڭ نری کوینچه «اولم طرفناغینه» ارغتلو آفتی همه سینه ئلله نی رهوشلی، طنچسز بر حالت وحس بیره. بر فارت حضرت:

لکن باشقه چاره بوق . کیمه یارغه طوقتی . یولچیلر اولمنک مدھش طرناغندن فاقچان کبک آشغا - آشغا چغوب کیده لر . مینده ، تلر تله ماس گنه ئه بپرلر منی آلامده ، صالحاق وباصونقی آدوملر ایله آتلاب یارغه چغام .

عالمجان ابراهیموف . « قزان »

آداشقان لغتلمز.

(۷) آزار - بو سوز چلفی تورکیچه بولدیغی حالده فای بر کشیلر، آزار سوزندن مقلوب، دیورلر. آزار ایسه « خواب زار » سوزندن بوزلغان بولوب، آزار سوزینک اصلی فارسی بولوینی کورسه تورلر. (لهجه تاتاری - جز ۱، بیت ۵۰)

آزار سوزینک آزار سوزندن مقلوب بولغان حالده ده اصلی خواب زار بولو لازم ایسه. بر وزنده بولغانغه قاراب، شونندن آلتغان ایکهن دبه حکم چغارو - ساناشو علامتیدر.

نلمزده « بار » توتاشقان سوزلر کوبدر: آمبار، دامبار، چالبار و باشقه لر. ایشته، آزار سوزی هم « بار » توتاشقان سوزلر ننگ بری در. بو کونگی استعمالنده مال قامای تورغان اورنغه آیتلنسه ده، اصلده باغانالر اوطرتوب، اوستینه آغاچلر صالحوب، توبه سی یابلغان اورندر.

بعض شیوه لرده، « آبار » ناوشنده استعمال ایتلوینه قاراغانده عثمانلیچه ننگ « آلبورا » سی ایله بزم آبار ایکه وی بر اصلدن بولاچقی بدیهیدر. (قاموس ترکی - جز ۱، بیت ۴۹)

بو سوز اصلده « آبار » بولغان بولسه ل - ن غه آلتنوب، آبار؛ ن - م گه آلتنوب - آمبار؛ ن - د غه آلتنوب، آدبار؛ د - ز گه آلتنوب، آزار بولوب اورانگان بولادر. موکنا تعجب ایتلمه سون؛ بورنقی شکلندن آلتنا کیلوب بو کونگی شکلن آلتغان سوزلر تلمزده بیک کوبدر. چپکه ن چپکه نندن؛ دوبرا دوربادن مقلوب بولدیغی کی، آزار سوزی اوزیده آزار سوزندن مقلوب در. بناء علیه مونی « خواب زارغه » اوخشاتوب، فارسی تلمینه آداشتر و بیکار ایمگه کدر.

طاوشیفنه اویاندی . مین طورغانده تون اوتوب، ایرته نگی وقت کبلگان - هوا صافی، آچیق بولوب کونک بوزی بو - لوطلردن تمام آرچولغان همده ئلله قایا، اچکه طابا، کروب کیتکان نوسلی - بیک بران طویولمده ایدی . کیچ بلهن ایسه باشلاغان شمال جیلیده تمام طوقتاب، دیکنگز اوستی طن، شوما و کوزگی کبک بالطر اوفلی، بر توسده ایدی . فقط چاقننه، صییقننه طومان کوتهر یل ایدی .

شرق قزغلت صاری توسکه کروب، بو دیکنگزه ده انعکاس ایتکان: موک؛ طن؛ حسلی. بتون تیره باغنی قزل، صاری اوتقه کوموب، صو توبندن الوغ قوباش کوتهر یله . اول بیک زور اوط شاری توسلی اولوب، بییک توشلککگه طابا توجه ایله حرکت اینه .

دیکنگز یا کتا توس، یا کتا جمال آلا . غیر عادی بر جیل ایله یالقواغنه صالحاقننه تیره نگان توسلی بولاده طاغی طنا . هوا - اچوب طویغوسز لطیف . بو وقت آدمنک روحیفنه توگل، بتون ته نی، طاملری وهمه اعضاسی ئلله نیندی لطیف و مای کبک یومشاق و راحتلی بر حالت حس اینه .

بز همان بارامز ... بارامز ...

کونباپوش یاغنده صو توبندن طاولر قالقوب چغا . آلا براق توگل توسلی . اوزلری همان زورابا، قالونایا، کوککه آشا بارالر . بر ... ایکی ... اوچ ساعت و آرتقده بارامز . لکن طاولر همان اولنگی اورننده؛ آلا ایله بزم آرادغی مسافه همان اولگیچه طوره، کیمومی . بایطاقتن اول آلتنه - مسافه ننگ کیموگانی سیز یله باشلی . اول طاولرغه یاقنایامز . طاو اینه گنده گی اورمانلر، شهر، لیمان، فله، مورجا و معبدلر آبورمه آچیق طانولالر . کیمه ده گیلر عموماً جانلانا: طاوش وقوزغالش کوتهر یله . یولچیلر « ایسه ن - صاو » بو کوننی کوره آلورندن شاد - لانغانلقلری یوزلرینه چغا . خوف خطر بنه .

خصوصاً مارجالر ایله بزم فارتمز شادلغندن نی اشلرگه بلسی، قایتا - قایتا شکرانه قیلر . لکن یازقلی قانغه آلائی توگل - آکنا باری بر .

یارغه یاقنایوب، وحشبانه آفرغان پوییزد و زاؤود طاوشلرن ایشتو و مزین بنالرنی کورو ایله ئلله نرسه م بوغالا، ئلله نی بر نرسه منی طارطوب آلالر . کوکل تله گان حالتنگ آققی مینوطی جیتکان توسلی طویولا ... اور هم کوکلنسز ...

ایدی. «قوربان علی آغای! سفر علی آبری» دیمه سار، بلکه «فلان اوت آغاسی! و فلان قوش آغاسی!» دیمه ظریفانه مخاطبه قیلمشورلر ایدیلر.

ایشنه، لغتنگ کورسه توی بویچه بوز بالاق دوری ایله ایراک دوری آراسنده بولغان دور - آزامات لقی دوری بولادر. بو سوز بو کون میشه رارده هم قازاقلرده قوللانمقدردر. کاغذ بیتلرنده کورلمه سده، قازاننگ اوقو- مشیلمیری مونی تورکی سوز دیمه تانومای، طبیعی وزنده اوخشادیغی اوچون، عربچه ننگ - عظامت سوزندن بوزلغان بولوینی دعوا ایتهلر. همده آزامات سوزینی کرتوب بره غزته اداره سینه سوزلر یازساک اوزلرینگ «اداره گه کیلگان یازولرنی بوزارغه ایرکمز بار» دیگان (زافون) لرن یرینه کیلترو اوچون، سیننگ، آزامات - کنی قزل سزای (۱) ایله سزوب قهرلپ، اورنینه، عظامت - یازاقلری طبیعی در. مونی بز «تورکی لغتلر» آراسینه یازوب قویمش ایسه کنده، یوغاریدهغی سبب اوچون بو اورنده «آداشقان لغتلرمز» آراسنده ده صاناب کورسه تونی ده کیرهک تابدق.

بورنقی زمانلرده قیچاق تورکلری «آلاج» آنالوب یورگان چاقلرده آزاماتلق دورنده بولغان جگتلرگه «آلاچنگ آزاماتی» دیور ایدیلر. بو دور - ایرلکککه حاضرله نو زمانی بولدیغی اوچون، آروپاده بو کونگی شاکردلر قییلندن، آزاماتلرده بیک محترم طوتلور ایدیلر. فایده بارسه لرده، آلاچنگ آزاماتی، دیب خلق اولرنی صیلار ایدی. شو عادت حسنه قازانده بو کونده باردر. هیچ بر تابولماغان وفائده سی تیمه گن بر جگتنی (۱) «آلاچنگ آزاماتی - غوی» دیب احترام ایتهلر. لکن قازاقلر اوزلرن گنه آلاچدن صاناب، نوغای، باشقرد و اوزبهک جگتلرینه آلاچنگ آزاماتی دیمه سار.

یافنی بر زمانده اوزمزننگ ملی تاریخمز اوقولوب،

(۸) آزاب - خلمز تلند هر اروغده و هر شیوه ده بو سوز چلغی تورکیچه بولمق اوزره قوللانلادر. سوبله شوده و یازشوده موننگ تورکیچه لگنده هیچ کمننگ شکی یوقدر. لکن کتاب یازوچیلر، بو سوزدن جیره نوب بولسه کیرهک، قلملرینه آلاسیلری کیلمه یدر. موننگ اورنینه عربچه ننگ (مشقت، محنت، ألم، جفا) سوزلرن قوللانسه لرده بو تورکی سوزگه یافنی بارمایلر. ظنلرنجه: بو سوز عربچه ننگ - عذاب - سوزندن بوزلغان کیلشسز بر سوزدر. لکن، موننگ آندن بوزلغان بولوینه، وزنده اوخشاددن باشقه، هیچ بر دلیل یوقدر. خلمزنگ کوکلنده «تورک تلی افیح - اللسان» فاعده فاسده سی محکم صورتده اورناشدیغندن، عربلرننگ «عذاب» سوزی بزم «آزاب» دن آلدیغینی سوبله سه کنده اصلا ایشناسلر. لکن، موننگ عربچه عذاب - دن بوزلدیغینه دلیل بولنمادیغی اوچون، تورکیچه ایدیکینه دلیل ازله بزه آزابلانمادق. توب توغری، اوز سوزمز، دیدک. موندن، آزابلامق، آزابلانمق، آزابلاندرمق، آزابسنمق، آزاب کورمک، آزاب کور - سه تمک، آزاب صالحق، آزاب چیکمک، آزابقه توشرمک و باشقه فعللر یاصالادر. اگر شو اوزمزننگ فعللرمز اوز اورنلرنده قوللانسه لر، عربچه ننگ (جفا، کلفت، محنت، مشقت، ألم) سوزلری، ناکسوار و سهم، تلمزدن چغوب کیته - چکلردر. موننگ ایله تلمزننگ عزتی و لطافتی فایتوب کیله چکلر.

(۹) آزامات - تلمزده ایرکک بالالر ۱۰ - ۲۰ یاش آراسنده - بوز بالا: ۲۰ - ۳۰ آراسنده - آزامات: ۳۰ - ۴۰ آراسنده - ایر: ۴۰ - ۵۰ آراسنده - قوش آغاسی: ۵۰ - ۶۰ آراسنده - اوت آغاسی: ۶۰ دن صوگ، بابا هم بابای آنالورلر. بورنقی زمانلرده، تلمزننگ پارلاق وقتلرنده، آداب معاشره مزنگ طبیعی ایکن چاقلرنده بزه اصطلاح شولای ایدی. بو سوزلر باشده رق صوغشده یورگانده اصطلاح ایتلگان بولسه لر صوگره لری هر وقت ایتلور بولدی.

بر خلقنگ یاشاگان قتری «آیماق» آنالور. آیماقنگ اچنده نیچه مک کشی بولسه باریده بری بریننگ یلن و یاشن بلور ایدی. مخاطبه لری اصطلاح بویچه بولور

(۱) قوش: دلاده بوروچیلرننگ مسکنی. مرگا اوتوز - فرق آراسندهغی کشیلرگنه آغا بولا آلور ایدی. اوت: کوب قوشنگ اورتاسندهغی مأواد. موگا فرق - ایلیلی آراسندهغیلر باش بولور ایدی.

(۱) سزای: خبر Чернила بولادر. قاره اون، بور کبیلرننگ لونلری آق بولغان اوچون «آق» دیمه دیکمز کی، هیرنگند. لونی قارا بولدیغی اوچون «قارا» دیومز اورنلردر. موننگ اوچون ایسکی دن بیرلی قوللانلوب کیلمکده بولغان «سزای» سوزینی اونتمالق. سزاینگ قاراسی، قرلی، یاشلی، کوگی و زهنگه لری بولادر.

(۱) جگت - سوزی اصله جیگت بولوب، یالغز کورهش و اش میدانلرنده جیگه لری لک کورسه توچیلرگه ایتلور ایدی. بو کون جگت و آزامات سوزلری مترادف استعمال ایتاسه لرده آزامات، اعم هم اباغ رقتدر.

و آغز تيره سنده گى يونلار بين معين روشده حرکتلىرگانلرى صوگنده آغزلرى تيره سنده گى صوفى ايلندروب شول ايلنو بران آزقنى آغز ينه كرتنه آلورين ايسكه توشرسهك، بو اينفوزور يه لر حقتده سويلى باشلاب، عبادالله افندى بلوى بيك فزق و هم عبرتلى بولغان بر قسم حيوانلر حقتده سوز آچقانلغنده هيچ كم شك ايتماز .

بو اينفوزور يه لر نى عبادالله افندى واق قورتلر (۱) ديبوب بر نيچه ييرده تعبير ايتهدر. لکن بو تعبير بيك اوق اورنلى بولوب ييتمايدر؛ چونكه بزه عموما قورت ديبوب تعبير ايتكان نرسه لر روسلرنىڭ (червь) ديگانلرى بر شاقماقلى حيوانلر جهله سندن توگلدنر. قورتلر اوزلرينىڭ نلرينىڭ شاقماقلى كوبلىگى و آنلرنىڭ بيك كوب تورلى بولولرى اعتبارى بران جانلىلر آراسنده بايتاق يوغارى بر اورن آلار .

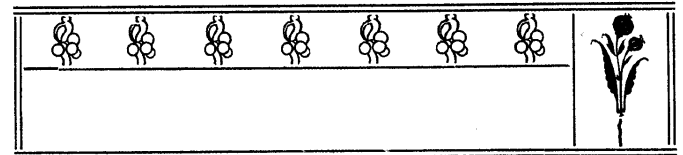
عبادالله افندى اينفوزور يه لر نىڭ يانلرنده غى كچكنه تيشكلرى آغز خدمتىنى ايتهلردى، كوبرك اينفوزور يه- لرنىڭ آغزلرى بارلقى اوستينه آنلرنىڭ آش بوللرى و آرت ياق تيشكلرى يده بارلغين ايترگه ده اونوتوب كينهدر. اما قورتلرده ايسه بعض برلرنده آش سكره طورغان اعضالر بايتاق كوب كيمسا كلردن مركب، قورتلرده بر نيچه تورلى حس بار، آنلرنىڭ نيمرونى سيستيمالرى بار. بولاي بولغاچ قورتلر بران اينفوزور يه لر آراسنده هيچ بر تورلى مناسبت بولماغانلىقى آڭلانا ده اينفوزور يه لر نى واق قورتلر ديبوب تعبيرگه اورن قالماي بولورغه كبرك .

صوگراق عبادالله افندى اينفوزور يه نى يخشىلاب آڭلار ايچون نكهم نكهم نى ايسكه توشريك دى. نكهم نكهم بران اينفوزور يه نىڭ ايرماسى بارى زورلىق و كچكنه لىكده گنه دى: « برسى عادى كوزمز بران كورينر- لك زور، ايكنچيسى ايسه عادى ميفراسقوبلر بران چاق چاقغه كور نور لك كچكنه بولا» دى. نكهم نكهم نىڭ اينفو- زور يه لرغه قاراغانده ينه دن يوغارى بر قلاص حيوانى ايكائين آنىڭ اعضاسينىڭ كوب تورلى شاقماقلىلرنىڭ تر كيبندن حاصل بولغان ايكائين و آنىڭ يوشماق تىلپلر (моллюски) صنفينه كرگانين شولاي بولغاچ اينفوزور يه لرغه اوخشاتلورغه برده يول يوقلغين خاطر له مپدر .

(۱) «قورت» سوزارى عبادالله افندى طرفندن يازلمشيدى يوقسه عموم اوقوچيلر ينگال تصوير ايتسولنلر ايچون طبع وقتنده اداره ده قويلمشميدى؟ شمدى اونودلمشدر. اداره .

همه مز بر توركنىڭ بالاسى وهمه مز آلاچنىڭ نسلى ايديكه مرگه اعنقاد ايتنه باشلاغان صوگ همه توركى جگنلر « آلاچنىڭ- آزماقنى» آتالاچقدر. خصوصاً محترم شاگردلرمز آزماقلىلرنىڭ باشلقلىرى بولاچقدرلر. بو زمانده آزماق سوزى تورلى معنالرگه يورگزلمشدر. آتقه منه باشلاغان و منوب يورگان بالارغه ده، كوگللرن اوسترو اوچون، آزماق بولغان ايكائين ديورلر. شو معناده بولغانىڭ روسچەسى «Кавалеръ» بولادر.

حسن على .

« فنى مقاله » حقتده بر ملاحظه .

«شورا» نىڭ ۱۹۱۱ نچى يلدە چىقان ايكنچى نومره- سنده گى « دنيا ايچروسنده دنبالر » سرلوحه سيله عبادالله افندى آلپاروف طرفندن يازلغان « فنى مقاله » نىڭ تعبيرده اوڭغايىزلقندىمىز، آڭلاوغه جايىسزلىقندىمىز نيدن گنه بولسده كيملىگان فاحش يالغشلارنى «شورا» نى اوقوچيلر- دن فن نامينه اوزلرينىڭ باشلرنده حاصل ايتكان يالغش معلوماتلر بين آزرىق توزه توب اورناشدرولر بين اوتنه من . عبادالله افندى اوقوچيلرنى بىزنىڭ عادى كوز يه مرگه كورنماسلىك درجه ده كچكنه بولغان حيوانلر عالمى بران آنلرنىڭ گوده لرينىڭ كېلوشى و روشى بران و آنلرنىڭ طورمش و اوسوشلرى، آرتو و تارالولرى بران تانوشدر- مقچى بولوب جانلىلر آراسنده اوزينىڭ تىنىڭ اياڭ بسىط روشده ياصالا طوروبده اوزينىڭ قىلغان اشلرى، كور- سه نكان سلكنىش و يوروشلرى، قيمولدولرى بران كوب وقتلر طبيعيات علماسين بر شاقماقلى (*) (клетка) حيوان بولوچيلغنده شككه توشركان، ياكه طوغر يراق ايتكانده كوب شاقماقلى حيوانلر جهله سندن سانالورغه سبب بولغان اينفوزور يه لر حقتده سويلىمىز .

گوده لرينىڭ تركيبى جھتندن اياڭ بسىط بولا طوروب بو حيوانلرنىڭ بيك فزق قيمىلدا ب اوزينىڭ دشمانندن قاچا آلورلى ياكه اوزينىڭ آلورين طوتا آلورلى و تىنىڭ اوستنده بولغان واقغه جونلر بين حرمت لندروب يورولر بين،

(*) عبادالله افندى عبارەسى .

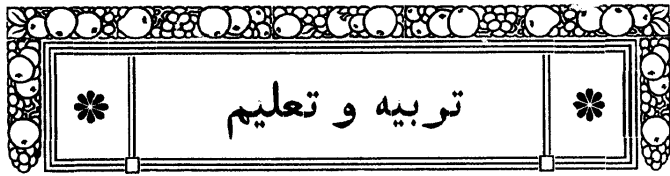
سى بولماي تشى بولادر. بونى صنار ايچون بولونى قابل بولغان الوغراق شافماقلىرى ايكي گه بولوب بر كيسه كده پرونوپلازمه غنه فالدرغانلر، ايكنچى كيسه گن آنى تشى برلن فالدرغانلر. برنچى كيسه ك اولوب ايكنچى سى توزه لوب اوسوب كيتكان. بوندىن تشسز (клетка) پرونوپلازمه نك حالى مشكل يعنى هلاكت ايكانى كورينه در. آندن صوك شافماقلىرى نك بولنوب كوبه يوبين اعتبار ايتسه ك بولنگانده ايك اول شافماق نك تشى (ядро клетки) آندن صوك غنه پرونوپلازمه بولنده در. بوندىن ده اش باشنده تش ايكانى آكلانادر. آندن ينه كيتوب آنا شافماق نك بالا شافماقغه كوچه طورغان صفتلر ينى، همه سين تش نك بر كيسه گى كوچرگانلىكى بيك نچكه روشده ياصالغان فنى نجر به لر برلن ثابتدر، كه بو عالده تش پرونوپلازمه غه قاراغانده اهميتلى رك ايكانين كورسه تهر.

ايك صوكندن عهوما شافماقلىرى تشمو ياكه پراتوپلازمه (صيق نرسه) مو آلدان ظاهر بولا ديگان مسئله گه كيلساك، بونى حل يولنده بيوچلى ديگان عالمنك تدقيقاتى صوكنده دنياده تشسز هيچ بر شافماق نك بولمغانلىغى معلوم بولدى. لکن اش بونك برلن گنده بتمى ئلى؛ قايسى بر باقتير- به لرده بارى تش كنه بولوب صييق نرسه يوق ديبرلك در جهده بولغان. شول فكرلرگه بناء بيوچلى، شافماق نك ظاهر بولونده اول تش آندن صوك غنه صييق نرسه (протоплазма) ظاهر بولا ديه آلورغه حقل بولدى. بولاي بولغاچ اينفوزور يه نك اصل وجودى شول صييق ماده ديگان سوز اورنسز وحقسز بولادر. عبادالله افندي نك اوز خيالى نك يندهن آرتق اويناب كيتووينك ثمره سى بولورغه كيرك كه اول: «پراتوپلازمه اينفوزور يه نك هم جاني هم اوزى» دى. اينفوزور يه نك اوزى شول بولسه ده بو- لسون اما آنك جاني شول ديگان سوزنى هيچ آكلار حال يوق. جان بر مادى نرسه مونى؟ آنك حقنده فنده و بيگرا كده طبيعيات فنده سوز قستىرغه اورن بارمونى؟ نيگه بو اش برده اعتبارغه آلتيفان؟

بارا طورغاچ عبادالله افندي اوزينك يازا و اوفو- چيلرغه آكلاتورغه طريشه طورغان نرسه سين، اوزى آكلاماوينك ايك بوغارى در جه سينه آشوب قويا: «سوز- منى ميقرولر جمل سندن بولغان اينفوزور يه نك باشلاب كيتمن، دى. بو سوز «حيوانلر جمل سندن بولغان تاشدن بحث ايتمن» ديگان سوز برلن بر حكمده بولسه كيرك.

عبادالله افندي بالارغه مخصوص بر پراستويلىق برلن مين نكهم نكهمنى اوزمده كورگانم بار، دى. بختسزلكگه فارشى عبادالله افندي اينفوزور يه لرنى كورمگان، اگر آنلرنى ده كورگان بولسه ايدى بو ايكي برى برينه بتونلاي باشقه بولغان حيوانلر آراسنده اوخشانلورلىق بر صقنده يوقلغين اوزى ده اقرار ايتهر ايدى. نكهم نكهم لرنك يوطمه لرى، آش بوللرى، آش قزانلرى، ايچا گيللرى، باورلرى، توكرك بيزلرى، يورا كلرى و فان بوللرى و بايتاق مركب و چوالچق روشده بولغان ايرلك و خاتونلىق اعضالى بارلغين اويلاساك نكهم نكهم قايدده؛ اينفو- زور يه لر قايدده ايكانى بيك آچق كورنولر. اينفوزور يه ده عبادالله افندي ايتكانچه بارى پرونوپلازمه برلن تش (ядро) كى نرسه گنه، آنك شونلردن آرتق اعضالى، ياكه اعضالر خدمتين ايتنه طورغان نرسه لرى يوق. عبادالله افندي اينفوزور يه شول ايكي نرسه دن مركب ايكانين سويله گاج آنك شول اصل وجودى صييق ماده سى پرونوپلازمه سى، دى. نى ايچون عبادالله افندي تشين (ядро) اصل وجودى ديه سى كيلمى ايكان؟ ياكه آلاى اوق ديه سه ده نى ايچون شول ايكي نرسه نى اينفوزور يه نك اصل وجودى ديه ايكان. ئالله بو اورنده عبادالله افندي اينفوزور يه اچنده تش بار ديوب قويغانى صوكنده آنى چييه گه مو اوخشاتوب و آنك آشار ايچون كيره كلى ييرى صييق ماده سى ايكانين اويلا ب شول فكرنى ايتنه مو ايكان؟ لکن چييه ده ده بيت اش آلاى توگل آنك نسلين تارانو بولنده چييه نك يير بوزندن بوغالمالوى، بتمالوى بولنده و كوبه يوى ايچون تشى خدمت ايتكانين اويلا نسه آنك ده تشى نك اهميتى آرتادر.

لکن فنى نرسلر، فنى حقيقتلر آنداي قورى خيال برلن گنه حل قيلنمى هم آنلرغه آنداي اوستدن گنه قاراغان كوز برلن قاراغده يارامى. طبيعت علماسينك نيچه مه يللر عهر اوتكاروب تابقانلرى حقيقت اينفوزور يه ده بولسون هم عهوما شافماق (клетка) ده بولسون اهميتلى- لکچه شافماق نك هم پرونوپلازمه سى هم ده شافماق نك تشى ده بر درجه ده در. برنچى ايكنچى ايكنچى دن باشقه باشى آلباغانى كيك، كيريسى ده شولاي اوق ميمكن توگلدر. عبادالله افندي ايتكان سوزگه يندهن قونلى رك روشده آكار فارشى بولغان فكرلرنى تقويه ايتنه طورغان اشلرده يوق توگل. اول فكرلر بويجه اينفوزور يه نك اصل وجودى پرونوپلازمه-

تربیه و تعلیم

معلمار جیولشی .

قفقاز معارف اوقروغی پاپوچیتلی نڭ تکلیفی بویونجه اوتکان فیورالذڭ ۱۴ نندن ۱۷ سینه قدر باکوده روس-مسلمان مکتبلیری معلملری نڭ اوقتو ترتیبلیری حقنده کبکاش ایتار ایچون جیولشلیری بولغان و شول قصه غنه مدت اچنده اصول تعلیم نمونه سی حقنده بر فورص اچلغان . «یڭی حقیقت» غزته سنده بیان ایتلگینه کوره ، بو فورص باکو دبیریکسیه سینڭ مدیری تیخورژه فسکی ریاستی آستنده اچیلوب زاقفقاز یا دارالمعلمینی نڭ مدیری اسمیرنوف و شول دارالمعلمین نڭ تورک تلی معلمی فریدون بک کوچرلو ، اشتراک ایتکانلر .

فورصده هر کون ایره ساعت ۹ دن ۱ گه قدر باکونڭ روس-مسلمان مکتبلیری معلملرندن برینچه کشی درس بیروب کورسه تکانلر . باشقهلر شونی طکلاب دفت ایتوب طورغانلر . اویله دن صوڭ ساعت ۷ دن ۱۱ گه قدر شول ابرته اوقتولغان درسلر نی تیکشروب تنقید ایتکانلر . درس اوقوتقان معلملر اوزلری نڭ نقطه نظرلر نی بیان قیلغانلر ، باشقهلر ایسه آنلر نڭ قصورلی و قصورسز برلر نی کورسه تکانلر . درسلر مطلق تورک تلنده بولغان . علم حساب و جغرافیا شیکلی فن لرده شول تلده اوقتلوب کورسه تکانلر .

فورصده هر شیدن اول بعض معلملر نڭ اوز آنا تللیری بولغان تورکجه نی یخشی بلماولری ، درس وقتنده تورکجه اورننه روس سوزلری قاتناشدروب سویله ولری ، یا که بر نرسه نی بیان وقتنده تورکجه سوزلر نی روس شیوه سنده بیان ایتولری دقت گه آلتغان و بو خصوصده کوب مذاکره ایتلگن . بونڭ سببی زاقفقاز یا دارالمعلمیننڭ تورک تلی نڭ یخشی اوقتلماوندن دیب طابلقان .

جیولش نڭ اوچنچی کوننده معلملر باکو شهر اداره خانه سنده جیولغانلر جیولشقه باکو شهر اداره سینڭ مکتبلی کامیسیه سی اعضالریده قاتناشقان . معلملر نڭ اوز آنا تللیری بولغان تورکجه نی یخشی بلماولری آنده ده دقت گه آلتغان . شونڭ ایچونده مکتب کامیسیه سی اعضالری زاقفقاز یا

چونکه میقروب ، حیوان توکل میقروب نبات اول ؛ اول اولنلر ، اوسه طورغان نرسه لر جمله سندن سانالادر . ایڭ صرکندن عبدالله افندی اوزینڭ نی یازغانین اوزی آکلومی باشلی در . اول اینه : بو سویلگانمزدن باشقه ، دخی «باقتیریه» دیوب آتالغان حیوانچقلرده بولا . اول «باقتیریه نباتی پراتوپلازمه ، اینفوزوریه ایسه - حیوانی پراتوپلازمه در» . . .

عبدالله افندی باقتیریه نی نباتی پراتوپلازمه دی . (پراتوپلازمه دیبو خطا چونکه ، پراتوپلازمه اوزیگنه جانلی نرسه کبک باشی آلمی ، آکشا نش کیرک . بو اورنده شاقماق-КЛѢТКА دیبو کیرک ایدی و شول اوق جمله ده باقتیریه نی حیوانچق ، دی . موندن نباتات برلن حیوانات ایکسی بر نرسه ایکان دیگان بر فکر نی چغاررغه ممکن . بر کتابنڭ باشنده غی بر فکر نڭ توبینه ناباراق عکسی سویلنو کوب بیرده اوچراسه ده ، اول اش طبیعیات فننه بولمی بلکه فلسفه و اخلاق کبک فنلرده گنه بولغالیدر . اما بو بری ، برینه مخالف فکرلر نڭ طبیعیات نڭ الفباسنده هم اوزی ده بر جمله ده یازلغان بولوی ایس کیمتاسلک اش توکل ایمش . باقتیریه حیوانده ، نباتده ! بز بو یالغشنی توزه توب هم باقتیریه هم میقروب هر ایکسی نبات و آیرمالریده باری اوزلری نڭ روشلر نڭ گنه ایکانین ایسکه توشریک . میقروب بولسه نوگه رک روشده گی نباتی شاقماق اما باقتیریه بولسه تایاق صمان نباتی شاقماق دیوب آکلاب ، کوکل گه اورناشدروب قالیق .

عبدالله افندی بو « فنی مقاله » نی باصیلاچق کتابنڭ بر فصلندن دیوب یازغان . اول کتابنده بوندای ایری مساهله لرین شومارتا نوشوبین ، طوغریراغی توزه توبین مین اوز باغمدن توصیه ایتیر ایدم .

عبدالله افندی «شورا» ده بو مقاله برلن گنه قالمی ، آنڭ بوندن باشقه ده شول سرلوحه برلن مقاله لری باصلافا لادی . لکن آنلر نی اوقوب قاراب آنلر حقنده غی ملاحظه نی کبله چک گه فالدروب طورامن . ع . م . ناز .

عبرتلی سوزلر:

خطالغنی اقرار ایتمک طوغریلق و عاجزلکنی اقرار ایتمک کوچللیکدر .

اڭ ضررلی چیر اشسرلکدر .

كورلمەدى. لىكن صكرە آندىن چىقوب معلم بولغان كشىلەر
اوزلرى اول دارالمعلمين نى اصلاح ايجون اڭ برنچى
چارە آندە تورك تلى اوقتونى يىخىرتودن عبارت اولدىغىنى
سويلى باشلايدىلار. »

كوب مذاكرەلردىن صوڭ مجلس اوشبو نرسەلەرگە
قرار بىرگان: (۱) زافقاز يا دارالمعلميندە توركچە اوقتو
مجبورى بولسون. (۲) حاضرگە بو تلى اطنەسىنە سىگىز
ساعت اوقتله ايكان، بوندىن صوڭ اون سىگىز ساعت اوقتلسون.
(۳) آندە اوقوچى ھىچ بر مسلمان تورك تلى اوقودن باش
تارتب قالا آلماسون .

دارالمعلمين نڭ مديرى اسميرنوف چناپلرى «غورى»
شهرينە قايتقاچدە بو قرارلرنى ەملگە قويونڭ تدبيرلرينە
كربىشەرگە وعدە بىرگان .

صكرە مجلس، بالالارغە مخصوص توركچە كتابلارنڭ
آزلىقى ەقندە مذاكرە ايتكان. مجلس رئيسى تىخورژەفسكى
تعليم و تربىەگە مخصوص باكودە چقا باشلاب طوقتالغان
«دبستان» ەجموعەسىنڭ دوام ايتە آلمادىغىنە اظهار تأسف
قىلغان. مکتبلر كامىسيەسىنڭ اعضاسى و باكو بايلرنى
عيسى بك عاشور بكوف اكر معلملر تعليم و تربىە ژورنالنى
چقارسەلر اوز طرفندىن مادى ياردمە بولوناچقىن بلىرگان.
باكودەگى «نجات» جەمئىتى نڭ «املا بىرلەشدر و» كامىسيە-
سى اوزىنڭ بو خصوصەدى خىدمتى تمام بولوب كىلگان
لىگن و بوندىن صوڭ بالالارغە مخصوص درس كتابلرى
نشر ايتارگە باشلايه چقىن عرض ايتكان. دارالمعلمين نڭ
تورك تلى معلمى فرىدون بك كوچرلو، اوزىنڭ ففقاز
شاعرلرىنڭ ەمەسىنڭ ترجمە حاللرن و شعرلرىنڭ نمونە
لرن يازوب تورك تلىدە يىڭى بر جەموعە ترتىب ايتكا-
نلىگن بلىرگان. باكودەگى «نشر معارف» جەمئىتى بونى
باصدرغە، اول باصدرماسە معلملر اوز مصرفلرى ابلە
طبع و نشر ايتارگە قرار بىرگانلر.

مذاكرەلر تمام بولغاندىن صوڭ مجلس اسمندىن ففقاز
معارف اوقروغىنڭ پاپوچىتلىپنە تشكر تىلپىرامى بىبارگە
قرار بىرلگان . ف . ك .

عبرتنلى سوزلر:

خىلقلر اويقودەلر، اولدىكلرى وقت اويغانورلر .
قلم، ايكى لساننڭ برىدر .

دارالمعلميندە تورك تلى نڭ بىخىشى و مكمەل اوقتلوون
و بونڭ ايجون آرتدىر بلەچق راسخود بولسە آنڭ باكو
شهر ادارەسى طرفندىن بىرىلوون تىوش طابقانلر . مجلسنڭ
رئيسى بو جىولشده سويلەگان نطقى نڭ آخىرنە :

«ھەمەزگە معلومدر، كە بو صوڭ وقتلردە باكودەدى
روس - مسلمان مکتبلرى تىوشلى درجەدە شاكردلر
حاضرلى آلپلر، بونڭ اڭ برنچى سببىدە بعض معلملرنڭ
تورك تلى بىخىشى بلماولرىدر» دىگان .

معلملردىن بعضىلرى زافقاز يا دارالمعلميندە تورك
تلى اوقتلووى طوغروسندە اوشبونى بيان ايتكانلر :

«حاضرندە بونە تورك تلى اوقتلوغە بىخىشى دقت ايتلمى .
دارالمعلمين نڭ نظامنامەسىنە بناء، بونڭ اوقتلووى مجبورى
توگلدلر . تله گان كشى اوقى . تله مەگان يوق . بز اوزم
آندە معلملر تورك تلى درسسىنە كركان وقتدە اويناب
اوطورا، ياكە باشقە بر نرسە ابلە مشغول بولا ايدك .
ھىچ كىم ھىچ نرسە ايتىمى ايدى» .

ايكنچى بر معلم بولاي دىگان: «مديرمز اسميرنوف
و استاذمز فرىدون بك چناپلردىن اوتنەمز، كە اللە رضالى
ايجون بزنى بو فلاكتدىن قوتقارسونلر: اوز تلمزنى بلماومز
سببىلى خلقىمز آرسندە اوياطلى بولوب بتەمز . بونڭ باش
سببىدە بزنىڭ آنامز بولغان زافقاز يا دارالمعلمينى نڭ بزنى
تربىە ايتكاندە اوز تلمزنى اوگرەتماويدر .»

معلملرنڭ اوز آنا تىللرن بلماونى اوزلرى ايجون
زور بر كىچىلك صاناولرى و بونى بلورگە تىلاولرى
جىولشدهغى كشىلەرگە بىك نق تاثير ايتكان .

باكو و داغستان دىرىكسىيەسىنڭ اينسپىكتورى،
سلطان مجىدغى زادە چناپلرى بو خصوصە اوشبىولرنى
بيان ايتكان :

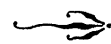
«ھىن مذكور دارالمعلميندە مدير معاونى بولوندىغم
زمان كورە ايدمكە: بو مکتبەدە تورك تلىنە اصلا دقت
ايتلمى، شاكردلردىن كىم نى تىلاسه شونى اشلى؛ درست ،
بعضىلرى اوز تىللرن بلەلر ايدى، لىكن يالگىز سويل-
شرك قدر اولوب كتابت و ادبىياتدىن خىبرلرى يوق ايدى .
حتى شوندى حاللر بار ايدىكە، شونەدى مسلمان شاكرد
لرىنڭ بعضىلرى غروزىنچە، بعضىلرى ارمنىچە اوقى
بلەلر، اما اوز تىللرنە اوقى بلەلر ايدى . شاكردلرنى
جىوب اوز آنا تىللرى بولغان توركچەگە دقت ايتونڭ
لزومن آڭلاتسەمدە وقت اوتكان ايدى . كوب فائەدەسى

سجده .

يازغى تون، كوك چالت آياز، جيلده ايسه بر آزغنه
 بىر بوزى طن، قايسى ده نيك نچقره بر فازغنه .
 قايسى ده بر موگلى انهچ ده نچقرا موكلاندروب
 هاى ! اوزى يانغان يوره كنى ده كچه صوگ ياندروب .
 مين اوزم يالغز، آدملىر يوقلىلر بر بندە يوق
 يوق صيبر، آت، قو، كچلر، طن؛ طاوش بىرگان ده يوق
 كوك بوزى ده طن؛ بولولر يوق، فوياش هم آى ده يوق
 موندى صاق، هييت، گوزل بىر، دنياده هيچ قايدە يوق .
 يوق بوغن آنلر، شولاي ده باقتى بىر، كوك بوزلرى
 نيك ديسەك بار شول خداينك آندە كوب بولدىلرى .
 باقترا بولدى يانەدە، بيل ايسه آفر نغنه
 شول وقت آلفشلا نوب، كوكگە قاراب قىلدم دعا :
 «اى خدايم ! قايدە سز خلق ايتەدىك بىر، كوك بوزن -
 پاكارلام ذاتكىنى حق، قوتقار عذابكەن اوزك !»
 اى خدايم، كور بنى قويدم باشم بىرگە منە !
 كوزارمەن يەش توگوب سجده ايدەم درگاھكە .

جمال الدين بومايف .

يارلىق .

(نيكيتىن دن) .

ئەى عذابلى، فايغولى زور يارلىق !
 سىن چداملى، عمرگە طوتقار، بو يوق ؛
 قاب قارا ايكمە كيسەگى نەمتك،
 ايك آور، محنتلى بلىگان خدەمتك .
 سىن اوبالوب قور قاسك او كسز كيك،
 فالترىسك طارتوب كوچسز كيك .
 بايغە كرسەك، سىن بوموشدە، دە شەپىلر،
 قزغانوب هيچ باقتى، آق بوز ئەچەپىلر .
 سىن قوياش سوراساك - كىلە ياگفر، يە بوز،
 طوغرىلقنى ئەبتدپسەك، بابلور اوز .

ياز، جەيك محنت بلەن نورسزلانا،
 بر تەگك طولمى، كوكلك صزلانا .
 شادلانورغە طور مشكەنك وقتى يوق،
 قارت كونكە بر يوانچ، ياقلى يوق .
 مەنگى صوغلوب عمرك اوتە، اشلىسك،
 كوب چقا، حسرت كوكلدە بوكليسك .
 دنيادە صانسز عذاب، خوراق بلەن،
 ايزلەسك اولگانچە سىن قوللى بلەن .

سونچەلەى .

بخت .

I

« بخت قايسى برە ولرگە
 ياوا كوكنن » دىلر بزدە
 قىصوب تىشنى طرشەمەدن
 بختنى كوتەپلر بزدە .

قايا صوگ كەگە كوكلردن
 بخت ياگفر بولوب ياوغان،
 يا خود آلتون، كەوش طاولر
 كىلوب كم اوستينە آوغان ؟

II

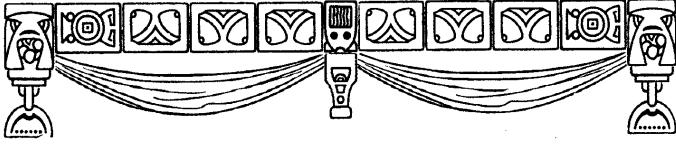
اگر چقسەك برر باقغە
 بخت بالقونلرن كوزلب
 فلكنك، كوز قاماشدرغان
 كەوش، آلتونلرن ازلب :

طرش تيك آغە آطلارغە
 مشقتلرگە نر چوكمە
 فلكدن قارشىلىق كورسەك
 اميد سزلىمە، ياش توكمە !

عبدالله بىگى .

مژدە و مخابره

اورسكى . « طبرى ترجمهسى » دىب يورنلگان مشهور تاريخ كتابى ابن جرير حضرتلر ينىڭ « تاريخ الامم والملوك » اسملى مشهور تاريخنىڭ ترجمهسى بولورغە كىراك ايدى . كتابنىڭ اچنە بوڭا دلالت ايتكان سوزلار دە بار ، لىكن ترجمەدە ، غر بچەسندە بولماغان كوب حكايەتلەر هم مشترك مسئلەردە كوب تفصيللەر بار . اما آرتق سوزلارنىڭ مترجم طرفىدىن قوشلغان سوز ايكانلىگىنە اصلا اشارت يوق . بوڭ سببى نەدر ؟ يوقسە « تاريخ الامم والملوك » نىڭ ايكىنچى بر مفصل نىسخەسى اولوب حاضر قولمۇز دەغى ، مەردە ياڭا طبع قىلغانى شونىڭ مەنصر يەيدىر ؟ (كىشوف الظنون اياسى ابن الجوزى دن نقل ايدوب شوندى بر سوز دە يازە ج ۱ ص ۲۲۷) . بو تەقدىردە ترجمە شول مفصلنىڭ ترجمەسى اولەچق لىكن اول مفصلى بر ، بر وقت طبع ايدلوب نشر ايدلگانى بارمىدىر ؟ اشبو خصوصلار دە « شورا » دە مفصل معلومات بىر مەككۇزنى اوتنە من . امام عبدالله زىن العابدىنى .

جواب : محمد بن جرير طبرى ينىڭ « تاريخ الامم والملوك » اسمندە اولان اثرىنى دنيادىن ايزلب تابدىقلردىن صوك اڭ ايلك مرتبە تصحيح ايدوب باصدر وچىلر . مستشرقلر اولمشدر . بونلر ايسە مذكور اثرنى « لايدىن » دە ۱۸۷۹ دن باشلاپ ۱۸۹۲ گە قدر اولان مەندە تمام ايتمشلر وبتونىسنى ۲۳ جلدگە آيرمشلر و اشبو نىسخە عينا اولارق مەردە ۱۱ جلدە نشر ايدلمشدر . فلوجل طرفىدىن يىڭ مشقتلر صرف ايدلوب تصحيح ايدلمكە طبع اولنمش « معجم البلدان » نى مەردە باصدر دقلرى حالە فلوجل اسمى ذكر ايدلنورگە لايىق كورامادىكى كىبى « تاريخ الامم » طبعسندە هم اصل خادملرنىڭ اسملىرى ياد اولنماشدر . « معجم البلدان » نىڭ « لىپسىڭ » دە باصلمش نىسخەسىنى كوروب استفادە ايتدىك ايسە دە ، « تاريخ الامم » نىڭ « لايدىن » دە باصلمش نىسخەسىنى كورمك نصيب اولمادى . كىتبخانە مەردە آور وپادە باصلمش اسلام اثرلر ينىڭ و بىوك كىتبخانەلرنىڭ قاتالوغلرى اولنمادىغى ايجون بو كىبى اثرلر طوغروسندە قلعى صورتدە سوز سويلرگە اقتدارمىز يوق . شوبلە ايسە دە ۲۳ جلددىن عبارت اولان

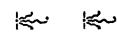
ياشلىر تر كىلگەندىن .

بر زمانلر ، آرتقە قالغان ملتن آلفە توتوب چقسە دە ميدانغە ياشلر ، آه ايتوب ، فانلر يوتوب اشبو كون نىكدر ، چەچكلر توسلى صولدىلر كىنەت چن كوكل برلەن آچق ميدانغە قالغانلر سىرەك ، باش كىنە دىب قايسىلر ، يوق نرسە دن فورققان بولا قايسىلر مین بار ئلى دىب كوكرە گن صوققان بولا ! قايسىلر كوچكان سىبىرگە تاشلاب اورنن ، تەلپىن آنە جىركوب ، بايلىق ايمش ، مین بو حالگە تاڭلىمىن ! شول ، اصلدىن بارچەسى قايفر تە اوز شىخىتىن اويغە آلاالى عموم حالن ، بوغالتقان همتن . كرىم ابوبكرى .

زمان .

صىيلقە اويوندى ايدى كوكلم سىكر دم ، چاپدم ، اوينادم دە كولد م حاضر ياشم يكرمى بيش گە يئدى زمان طوتدى ، اويونلر جىل گە كىتدى . توتوب جىكىدى آورغە هم يىگل گە نىشاپور سورتدى كىتولگان كوكل گە طاتوندى ، آچىلقنى توجىلىككى هر آدم گە بولورغە كچىلكلى . يوروندى كوب وقتدە آچلى طوقلى اويروندى بار ايتوب تابماقغە يوقنى . ابرەندىم قىولاندىم باش اىپار گە جنابىنە ، نى ايتسە دە كونار گە ... صالح بن ولدان .

قطعة .

خلقىڭ محنتن آڭلاوچى بندە ، غرىبىڭ حسرتن آڭلاوچى بندە ، ايزلگان بارلىنى يافلاوچى بندە معبتلى ، بختلى اول جهانده .

ترجمه‌لار ايله عمر تلى ايدە چك بىر دە اصل نىسخەلر يە
ملازىم ايدىڭز، تور كىيادە اولان ايسكى ترجمه‌لر پك اعتمادلى
دىگىلەر. بزم تىرىبەمز شويىلە اولدى.

يكتورىينبورغ. ۵۵ نچى عدد «شورا» دە منصور ابىن
شىخ عبدالجبار طرفىدىن سۇال قىلىنىش زىندىقار واقىسى كىبى
بىر واقىە فخر الدىن رازى تىفسىرىدە امام شافىئى خىزىتىرىدە
منسوب اوله رىق ذكىر ايدىلمىشدر (ج ۱ ص ۲۲۱). بۇدە
اصلسىز مېلىر عىبا؟! شۇندى اعتبارلى كىشى اوزىنىڭ معتبر
تىفسىرىدە بويىلە اصلسىز قىسەلر يازمىقىنە احتمال بىر لورمى؟
ھادى طامرى.

جواب: بۇ تىفسىرىدە اولان اصلسىز روىتلىرىڭ حىسابىنى
آنچىق الله تعالى اوزى گنە بىلور.

اورنبورغ - ۱) بىر نىڭ بىر اورنىدە كون اوزون
اولوب بونىڭ نىسبىتىدە تون قىسە اولمىقىدە حكمت نە نرسە؟
۲) بىل فصللرى بىزدە نىچون آلشنىوب طورادر؟ ۳) بىزدە
قىش اولدىغىدە باشقە بىرلەردە نىچون جاي بولادىر؟ اوشبو
سۇاللىرمە «شورا» دە جواب يازلسە ايدى.

عبدالله احمد اوغلى خەزىن.

جواب: - ۱) بىر اوستىنىڭ تورلى اورنىدە كون ھىم
تون تورلى اوزىلىقىدە بولو، بىر بىر دە كون بولغاندە ايكىنچى
بىر دە تون بولو، بىل فصللرى آلشنىوب تور، بىر بىر دە
جاي بولغاندە ايكىنچى بىر دە قىش بولو - اوشبو نرسەلرنىڭ
نتىجەسىدەر: ۱) بىر بومرى (توگراڭ)، ۲) بىر اوز كوچا -
رىندە ابلەنە، ۳) بىر قوياش قىرىندە ابلەنە، ۴) بىر نىڭ
كوچارى - قوياش قىرىندەغى بىر بولىنىڭ سطحىنە عومدى
بولمايىنچە قىر نورا، ۵) بىر - قوياش قىرىندە ابلەنەنگان
زماندە بىر كوچارى اوز اوزىنە موازى بولوب كوچە.
اوشبو حاللر اثبات ايدىلمىشدر.

قولىڭىزغە طوب بلە اويوق اينەسى آلشنىڭ: طوبىنى
اويوق اينەسى بلە اورناسىدىن اوتەدىن اوتە تىشوب،
اينەنى طوبقە كىدىرتوب قوئىڭىز. شوشى طوبىنى - ايكى
ياقدىن چىقوب طورغان اينەسىدىن طوبوب - كىچ بلە لامپا
آلدندە طوتوڭىز. لامپانى - قوياش؛ طوبىنى - بىر فرض

(۱) اوشبو جواب عبدالرشىد بولداش افندىنىڭ باسلىماش بىر
اثرىدىن عىنا آلشنىڭ شىكللىرى بىچون كاپىشدار حاضر اولمايدىغى سىبىدىن
رىسلىرىنى بۇندە كوسترومك مەكىن اولمادى.

«لايدىن» باسماسىنىڭ ۱۱ جلدگە كىروب تمام اولمىقى بىردىن
«لايدىن» باسماسى كچوك قىطەلەردە و ايكىنچىدىن دە مذكور
باسمەنىڭ كىروب جلدلىرى مەخلىف فەرىستىلر اوله رىق
باصلدىغىندىر. فەرىستىلر باصلەش اثرلەردىن فائىدەلەنمەك مەشكىل
اولدىغىدىن مەششىرقىلر، نە كىبى بىر اثر طابىع ايدىر اولسەلر
يانىنە مەكىل فەرىستىنى دە بىر بىر قويارلر. سىكى عبارتلىرىدىن،
طابىرىنىڭ اوزون و قىسە اوله رىق ايكى تىفسىرى و ايكى
تارىخى اولوب دە قىسەلرى اوزىلىرىدىن اخىصار ايدىلدىكىلرى
آڭلاشلور (طبقات الشافىئىة. ج ۲ ص ۱۳۷) كاتىب چىلى بو
سوزنى دىغى دە آچىق ايدوب خىر بىرر. لىكن اعتمادلى
ذاتلرنىڭ اثرلەردىن آڭلادىغىزغە كورە طابىرىنىڭ آنچىق بىرگنە
تىفسىرى و «تارىخ الامم» اسمندەگى تارىخى دە بىرگنە اولوب
بونلرنى دە كندى يازمامش بلىكە سلف عالملىرى قىبلىدىن
شاگردلرىنە املا قىلمىشدر. املا ايدوچى عالملىر اوزلرىنىڭ
درسىلىرى حقىدە الڭ ايلك بىر پىلان حاضرلەب درسلىرىنى شوڭا
كورە تىرىب قىلورلر ايدى. شوڭا موافىق طابىرى دە اوزىنىڭ
خىزىرىنە بىغولەش شاگردلرىنە، اوقوتەچى تىفسىرى ايلە
تارىخى ھىر بىر اوتوزار بىڭ كاغىد تىخىن اولەچىنى سوبىلادى.
فىقش شاگردلر بو قىدر اوزون اثرلرنى يازوب اخىرلرىنە
واروب چىقاچقىلرىنە امىنىتلىرى اولمادىغىنى عىدر مەقامندە
بىان ايتدىكىلەردە طابىرى دە اولگى پىلانلرىنى بوزوب ھىر
بىرىنى اوچار بىڭ كاغىد اولور روشدە املا قىلورغە كرىمەش
ھىم دە ھىر ايكىسىنى تمام ايتىمىشدر. قولىڭىزدە اولان ترجمەنىڭ
كىم اثرى ايدىكىدىن خىرمىز يوق. بىر وقت بىر ترجمە،
بىزم قولمىزغە ھىم توشمىش ايدى. فىقش بو كىتاب طوغرىدىن
طوغرى طابىرى اثرلەردىن ترجمە دىگىل، بلىكە فارسىچە ترجمەدىن
ترجمە ايدى. مبالغە و خرافاتلىرى كىروب اولدىغىدىن بو اثرلرنى
بىز تاشلادىق و ايكىنچى كىرە آچوب فارامادىق. عثمانلى
توركلرىنىڭ ترجمە طوغرىسىنە اعىنا ايتىملىرى ۵۰-۶۰ يىللار
قىدرگنە ياكى بىر شىبىر. آندىن مەقىم اولان ترجمەلرنى
ترجمە دىمەك، شرح و حاشىە دىمەك دىغى درىستراك اولور.
شىمدى كوز اوڭمىزدە نىفحات الانس ترجمەسى وار (كندىسى
شويىلە دىمەش). لىكن اصل كىتابغە كورە مترجمنىڭ اوز
سوزى كوبرا كىدر. «وفىات الاعيان» نى ترجمە ايدوچى
كىمەسە دە تامما ياكى بىر كىتاب يازمىشدر. تىرىبە اىچون
ابوالعلاء المەرى ترجمەسىنە كوز سالسە كىز كىفايت ايدىر.
ابىن خلىكان اثرى ايلە مترجم اثرلرى آراسىدە ھىتى مەناسىت
اولسون يوقىدر. تارىخ فەنىنە رىغىت ايدىر اولسە كىز بويىلە

اوستده، یارتیسی آستده بولسون. نیک بولافکار کاغد سطحینه عمودی بولماسونلر، بلکه همهسی ده اوک یاقغه تابا یاتوبراق تورسونلر. آندن صوگ بو بولافکار همهسی ده بر برسینه موازی بولسونلر.

کاغدنڭ چیتی - قویاش قرییندهغی بر یولی فرض فیلسون؛ کاغد اوستی - بر یولینڭ سطحی اولسون. بو - لافکار - تورلی اورندهغی بر کوچارلری، (البته بر کوچاری برگنه، هم بر یولی سیگز - طوغز اورنده بولا آلمی، نیک بونده تورلی پرده نیچک طورر ایدیکیگنه کورسه تلگان).

شوشی بولافکارنڭ بر سینه طوب کیدرتوب، طوبنی بولافکا قریینده ایلندرروب (اینه بله طوبنی ایلندرگان کبی)، هم شونڭ ایله برگه بولافکانی اوز اوزینه موازی طوطوب کاغدنڭ چیتی بویچه ایلندرروب بولسه بو آلتگه - قویاش قریینده بر نڭ نیچک بورگانن کورسه نه طورغان آلت دیرلر ایدی، بوندی آلتلر بار؛ بوندی آلتلرگه Теллурий دیلر.

بر نڭ - قویاش قریینده بورگان وقتدهغی تورلی حالتلرندن اوشبو حالتلرینی قاریق:

(۱) جذبیه ایله دائره سزیکز. بو بر شاری فرض اولسون. (شارنی سزو ممکن بولماغان سببلی دائره سزالر). بو دائرهده بر نڭ کوچارینی سزارغه کیرهک، اول بر آز یاتوبراق تورا. آکا عمودی ایتوب، کوچارنڭ اورناسی آرقلی خط استوا هم آکا عمودی ایتوب شمالی هم جنوبی پارم شارلرن سزقلر سزارغه کیرهک. قویاش بر نڭ اوک طرفنده دی. (علم هیئته اوک، صول دیگان سوزلر بولماسهده بونده آکلارغه ینگل بولسون ایچونگنه ایتوله). یاقتی اورن بله قازانغی اورن آراسی باصوب تورغان سزق بله آیرلا. بو سزق کوچار هم خط استوانڭ اورناسندن اوتوب کیتنه. تون بولغان یاقتی قازاغه بویارغه کیرهک.

بر - کوچارنده ایلنگان چافده نصف کره شمالینڭ هر بر نقطهسی کوبرهک یاقتی اورنده و قازانقیده آرغنه مدت یوری. بو وقتده بزده کون اوزون، تونلر قسقارا (ایون آینده)، قاراگز حاضر نصف کره جنوبیگه، بونده بتونلهی کیریسنجه: هر بر نقطه کوبرهک قازانقیده اولوب آرغنه مدت یاقتی یوری، بو برلر ده تون اوزون، کون فسقه.

قیلگز. برنی - کوچاری تیشوب چقان نقطه لرگه قطب دیلر. (البته برنی تیمر چقمی، یا باشقه نرسه بله می تیشوب چقماغانلر).

طوبنی لایپا آلدنده طوطوب طورغانده طوبنڭ لامپاغه قاراغان یارتیسنده یاقتی، ایکنچی یارتیسنده قازانغی. حاضر طوبنی - اینه سندن طوتوب - ایلندرگز. طوب اوستندهگی هر بر نقطه بر یاقتیغه، بر قازانغیغه کروب بورلر.

طوب حقنده ایتولگهنی - بر حقندهده ایتورگه ممکن. بومری و توگارک بر - قویاش آلدنده تورا. بر نڭده بر باغی قازانغی، ایکنچی باغی یاقتی - یاقتی یارتیسنده کون، قازانغی بر نده تون. بر نڭ بر یرنده کون بولغانده ایکنچی بر ده تون بو او شوندن کیله. بر - کوچارنڭ ایلنه؛ بر اوستندهگی هر بر نقطه بر یاقتیغه - بر قازانغیغه کروب یوری. بوگاردن - کون بله توننڭ آلماشینوب طورولری کیله.

ایندی - نیک بر وقت کون اوزون بولاده ایکنچی وقت فسقه بولا ایکانن قاریق. کونلر نڭ هر وقت بر تیگز بولماوی - بر نڭ کوچاری - قویاش قرییندهغی بر یولینڭ سطحینه عمودی بولماپنجه قرن بولغانلقدن کیله.

آلگز تیمر چبق، شوگاردن قولچه (دائرة) باصاگز (آرقلیسی آز دیگانده ۳ ویرشوق بولسون. کیرهک بولغانده اوکغایسزراق بولور). منه بو - قویاش قرییندهغی بر یولی فرض فیلسون. شونڭ اوستینه کاغد یابگز؛ کاغدنڭ قولچه دن آرنوب تورغان برلرینی قاچی بله کیسگز. شوشنده سطح حاصل بولدی - کاغد اوستی. بو سطحنی - بر یولینڭ سطحی دیلر. (لکن البته قویاش قریینده بر یولینڭ اوستینه بر نرسهده یابلماغان. نیک بزگه - شول بولغه بره نرسه فاپلاساک سطح حاصل بولا ایدیکیگنه کیرهک. بر نڭ کوچاری شوشی سطحغه عمودی توگل، یعنی باصوب تورمی بلکه قرن تورا).

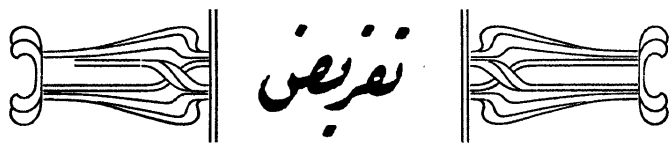
بونڭ نیچک ایکانن کورر ایچون قالون کاغدن تورگارک کاغد کیسوب آلگز. شوشی کاغدنڭ چیتینه یا - قنراق اوچ بردن بر اوچی توینه لگان یب کیدرتگز. ییلر نڭ ایکنچی اوچلارن برگه توینه ب کاغدن توشه مگه - می، به باشقه قازانغی می بیشک شیکلی آصوب قویگز. کاغد توب توز طورسون. سیگز - طوغز بولافکار آلوب کاغد چیتینڭ تورلی برینه قازاب قویگز؛ بولافکارنڭ یارتیسی

بولسا - اما نصف کره جنوبیده کونلر اوزونایا یلینا؛ آندە یازدن صوڭ جای بولسا .

بیر بو اورنلردن ده کینکچ کون تونگه مساوی بولغان حالتکه کیلوب یتە . بونده شمالده کونلر اوزونایا، بیر یلینا باشلی، اما جنوبیده کونلر فسقارا، صالقونایا باشلی . بزده فشدن صوڭ باز کیله، اما نصف کره جنوبیده جابدن صوڭ کوز کیله .

بیر بو اورندنده کیتوب - بز اول فاراغان حالتکه یاڭادان فایتوب کره . بتون بیر اوستنده بریل اچنده فشد، کوزده، یازده، جایدە بولوب اوتە . بیر فویاش فریبنده ایل، نونگه همدە بیر کوچاری یول سطحینە یاتوبراق تورونگ نتیجهلری بولارق یل فصللری آلماشینوب تور بولدی .

بو وقتلرده بوندای فنی نرسهلرنی کینیماتوغرافلرده کویستره باشلادیلر . بونده ایسه یزدن طش غه چیقوب بیرنڭ یوروینی حتی آی و فویاش طوتلو روشلرینی کورگان آدم مثالنده کوروب و آڭلاب طورغە ممکن . بورونقی حضرتلر بو فنی بخاراغە واروب نچه ییللر عمر صرف ایدوب تحصیل فیلوب فایتسهلرده اوشبو کینیماتوغرافلرغە ۲۰ تین و یوروبده یاروم ساعتده آڭلاوچیلر مقدارنده آڭلامش اولمقلری شهبه لیدر . چونکه آنلر پک ایسکی وقتلرده فنلرنک ناخص چاپلرنده یازلمش کتابلردن غنه اوقومشلر و کینیماتوغرافلرده کورلدیکی قدر تطبیقاتنی کوررگه مرفق اولمامشلر .

اویان قازاق - میر یعقوب افندی دولاتوف اثری اولان اوشبو شعر مجموعه سی ایکنچی مرتبه اوله رق «وقت» مطبعه سنده باصلوب چیقدی . قازاق خلقلرینه خطاب ایدوب یازامش ایسه ده مندرجه سی عمومی اولوب هر کیم ایچون استفاده ایدلنه چک بر اثردر . حق ۲۰ تین .

معلومات جدیده - اوشبو اسم ایله ارفا شهرنده هفته - لک بر ژورنال چیقارغە باشلادیغی اداره مزگه کیلمش برنچی عدندن معلوم اولدی . ناشر و محرری ملا لقبان حکیم قنظروف اولوب سنه لک حق ۳ صومدر . اوزون عمرلی و رواجلی ، اسمندن بیگراک فعلی ایله خدمت کویستروچی

(۲) حاضر بیرنڭ برنچی حالتینە فارا فارشی تورغان حالتینی آڭکز . بونڭ ایچون (۱) نچیده گی کبی دائره هم سزقلر سزارغە کیره ک . تیک بو وقتده فویاش صول یافده بولسا؛ شولای بولغاچ دائره نڭ اولڭ طرفینی قاراغە بوبارغە کیره ک . بیر - کوچارنده ایله نگان وقت نصف کره شما - لیده گی نقطه لر کوهرک فارانغیده یوریلر . بو زمان بزده کونلر فسقه ، تونلر اوزون اما نصف کره جنوبیک تونلر فسقه ، کونلر اوزون .

بو حالتلرنڭ اورناسنده ، بر بر سینە فارشی تورغان ایکی حالت بار ایدی . بو حالتلرده بر اوستینڭ همه اورنڭ کون تونگه مساوی (کوله گه نی یافتیدن آیرغان دائره قطبلر آرقلی اوتوب کیتە .) واقعە ، بزده یلینه ایکی مرتبه شولای بولسا ، برسی کوز کونی ، ایکنچیسی یاز کونی .

بیر کوچرینڭ بر یولی سطحینە یاتوبراق طورونڭ برنچی نتیجه سی - کون بله توننڭ تورلی اوزنلقده بولووی بولدی .

آلیق برنچی حالتنی . بونده نصف کره شمالیده کون اوزون ، اما جنوبیده فسقه ایدی . کون اوزون وقتده فویاش نورلری بزگه توریراق توشه ، نغراق یلیتا ، بیر ، کون بوینچه یلیتا - ، تون بوینچه صونایا . تون فسقه بولغان سببلی - بر کونلر بر یلنغاچ - تونله صونوب بته آلمی . شول سببلی بر آقرنغە یلیتا بارا . بزده جای بولسا . شولوق وقت جنوبیده واقعە بتونله ی باشقه چه . آندە کون فسقه - ، تون اوزون . فسقه غنه کون اچنده بر آزغنه یلینوب - اوزون تون بوینچه صالقونایا . تونله بله صالقونایغان یرنی - فویاش آزغنه مدنە یلیتا آلمی . شول سببلی بر صالقونایا ، آندە قش بولسا .

بیر - فویاش فریبنده ایلنوب - کون ، تونگه مساوی بولغان حالتکه کیلوب یتە . بزده کونلر - جایگه فاراغانده فسقارا : جایدە گی کبیگوک اسسپلرده بولمی . نصف کره جنوبیده کونلر - فسقیده گی کبی فسقه بولمی : بونده کونلر یلیتا توشه . بزده جابدن صوڭ قش بولسا . نصف کره جنوبیک فشدن صوڭ یاز بولسا .

بیر دخیده کیتوب - بز برنچی مرتبه فاراغان حالتنڭ فارشیسینه کیله . حاضر نصف کره شمالیده کونلر فسقه ، اما جنوبیده اوزون . بزده کون فسقه بولغان سببلی اوزون تون بوینچه صونغان بر - فسقه غنه کون اچنده یلینوب بته آلمی؛ آفرن ، آفرن صالقونایا ؛ بزده کوزدن صوڭ قش

روشنه باصلهش اولان ۶۲۴ بیتلک اوشبو بیوک اثرنک حقی پوچته ایله برابر ۲ صومدر . هر بر مشهور کتابچیلر ده اولسه کرک . اسهزگه بر نسخه سینی هدیه ایتدیکلری ایچون مرتب افندیلرگه آشکار صورتده تشکر ایتمکده مز . تاریخ اسلام و ملی - محمد کریم دیبیردیی طرفندن ترتیب ایدامش اوشبو اثر ، فزانده « اورناک » مطبعه - سنده باصلمشدر . حقی ۱۲ تین .

نوعه

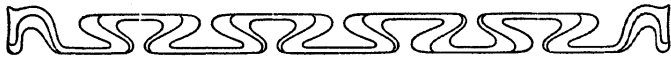
نحو علمینک « نحو » دیه آتالمقنده سبب - نحو علمی حضرت علینک ابوالاسود الدؤللی گه « انح هذا » دیهش سوزندن آلتوب « نحو » دیه آتالمش دیه لر ایدی . «المقتطف» ایسه بوسوزنی بوش غه چیقاروب بلکه بوسوزنک عربلرگه یونانلوردن کردیکن دعوی ایتمشدر . «المقتطف» سوزینه کوره بونک اصلی یونانلرده « نحو » یا که « نقوس » اولوب عربلرگه کردیکندن صوگ « نحو » اولمشدر . ایسرتکچ بلاسی - ایسرکاک سببندن روسیه ده ۱۸۹۵ نچی ییلده ۳۹۶۶۵ عدد جان تلف اولمشدر . مصر خلقینک اورچوی - اسلامار طرفندن فتح ایدلدیکنده مصر مملکتنده اون میلیون جان وارلیغی نخمین ایدامش ایدی مملکت همیشه شول حالنده اولدیغی حالده خلقلر آرتما دیلر . بلکه ییلدن ییل کیموب طور دیلر . حتی محمد علی پاشانک ایلك وقتلرندغی حسابده بتون مملکتده اولان جان حسابی ایکی پاروم میلیون گه توشدیکی معلوم اولدی . بونک سببی طوغو آزلق دگل بلکه حفظ صحت فاعده لرینه رعایت ایدلمگانلک سببندن نظافت گه اهمیت ویرلما دیکندن وفات کوبلگی ، بونک اوستنده و با چومالار اولوب طور مقی ، آچقلار و صوغشدر اولمشدر . مصر خلقی آنچق صوگ وقتلرده غنه آرتورغه باشلادی و هر ۳۰ ییلده برگه بر آرتوب طورادر . هر ۳۰ ییلده دگل بلکه هر ۵۰ ییلده برگه بر آرتوب طورسه مصر خلقی ۲۱۰۷ نچی ییلده ۹۲ میلیون اولورغه توشلی . اگرده اسلامار فتح ایتدیکلرندن صوگ مصر خلقی ۳۰ دگل ، ۵۰ دگل بلکه هر یوز ییلده غنه برگه بر آرتوب طورمش اولسه ایدی بوکون فرق بیگ میلیون (بو ساعتده گی بتون دنیا خلقتدن کوب) اولور ایدی .

اولسون! خلقمز و ملتمزنگ ، حسن اخلاق و تربیه طوغرو - سنده اورناک و مثال اولورغه صلاحیتلی ژورناللرغه احتیاج چلری کوبلیدر .

المنار - مصرده چیمقنده اولان اوشبو معتبر مجله ، شمعی اون دورتنچی باشینه چیقدی . المنار ، عرب لسانده نشر اولنوب دین اسلامنگ فلسفه سندن ، اجتماعی و عمرانی حاجتلردن ، مسلمانلرغه پیدا اولغان معنوی خسته لکلر ایلر آنلرنگ دولرندن بحث ایدر ، اسلام دیننی اولگی ساده حالینه قایتارمق و اسلاملرنی بر نقطه غه بیغوب آرالرینه علم و معرفت تاراتماق چاره لرینی کوسترر . دینی و دنیاوی مصلحتلر حقنده مهم مقاله لر بازار . اوشبو جهندن علوم عربیه دن خبردار اولان عالملرنگ هر بری ایچون مطالعه سی لازم بر شیدر . «المنار» حقیقی معناسی ایله دینی بر مجله اولوب دنیا ننگ هر قطعه سینه تارالمش و انا بتلی عالملر فاشلرند فبول ایدلمشدر . «المنار» هر عددی ۸۰ بیتدن عبارت اولوب آیده بر دفعه نشر اولنور . حقی روسیه ایچون ۸ صومدر . آدرس: مصرده المنار مجله سی کوگکلمشدری - عبدالله افندی توقایق شعرلرندن عبارت بر جموعه اولوب «صباح» طرفندن نشر اولنمشدر . بونده عبدالله افندینگ اگ گوزل شعرلری انتخاب ایدلنوب باصلمشدر . بعض برلرنی «شورا» غه نقل ایتسه ک کرک . حقی ۱۵ تین .

روسچه - تاتارچه مکمل لغت - شا کردلر ، معاملر وعموما هر صنف خلقلر طرفندن کونولوب طورلمقده اولان اوشبو اثر ، شمعی باصیلوب بازارغه چیقدی . بونده روسچه سوزلر روس حرفی ایله یازلوب اوز لغتمز (تورکی) چه تفسیر ایدلمشدر . عبدالقیوم افندی ناصری هم بر لغت ترتیب ایدوب باصدرمش ایدی ایسه ده برنچی اثر اولدیغندن کوب خطالر کیتمش ایدی ، احتمال که بوکونده کتابنگ نسخه سی ده قالمامشدر . هر حالده مکمل بر لغت کتابنه احتیاج کامل ایدی . اوشبو اثر ایسه اگ کرکلی وقتده نشر اولند - یغندن خلقمزنگ استفاده ایده چکلرند شهبه یوق . هر بر خصوصی وعمومی کتبخانه لرده و هر بر مدرسه و مکتبلرده برر نسخه سی اولنورغه توشلی . مرتبلی سلطان افندی رحمانقلی ایله عبد الرحمن افندی کرم اولوب ناشری ده فزان شهرنگ احمدگری حسنی و شرکاسی در .

اوشبو شرکتنک هر وقت اهمیتلی و فائده لی اثرلر نشر ایتدیکی کورلدر . گوزل کاغده ، آچیق حرفلر ایله نفیس

روسچە تل اوبىرە نوچىلار دقتىنە .

روسچە تل اوبىرە نو تپوشلىكى تاپقۇرندە سوز سوبىلەو، موندن صوڭ ، بىكار بر اش بولسە كىرەك ايندى . الحمد لله ! خلقىزنىڭ بارىدە مونىڭ كىرەكلى ايدىكن ياخشى بلدى . بر نيچە دانە (شۇرۇمە لا بىلقون) نى چىزاروب تاشلاشق بىر نيچە نل نىڭ كىرەكلىگىنە انكار ايتوچى بىدى . ايشان ، مريد ، صوفى ، برادر ، امام و باشقە شونداى روسلر ايله كوب فاتناشى بولماغان كشىلمزىدە ، ايركەك و آيال بالا- لرىنە روسچە تل بلدر و قايمىسىنە توشدىلر . بولونىڭ ياشى كچى بالالارى اشقولالردە كرسى لىر آرتىنە تىلوب ؛ ياشى چىنكە نلرى اوچون اوبىلرىنە خصوصى اوقوتوچى كىلتىرلوب ، روسچە تل ، انشا و يازو قاعدەلرى اوبىرەنمكە دلر . موندن باشقە بىك كوب آزامات و شاكردلر مزا اما- متچىلك هم معيشت اجبارى ايله روسچە تل اوبىرەنوگە يابىشدىلر . يلدەغى عادت بوينچە اول ، سالا و قالالردە اوقومقە بولغان شاكردلردە يازغە چىغو ايله ينە روسچە تل اوبىرەنوگە باشلايه چىدلر .

ياور و پاليلردە اولرغە تقىلد ايتكەن روسلرنىڭ تعليم عالمنە پىداغوغىا فنى اقصى الغايەگە ايرشمىشدر . بز شرفىلرنىڭ هيچ بز علمەزو هيچ بر فنەز پىداغوغىا قاعدە لرىنە تطبيق ايتلمەدىكى ، و هيچ بر كىتابىز اونىڭ تلهوى بوينچە يازلمايدىغى حالده غرىبلرنىڭ حرف و نقطەلرىدە پىداغوغىا قاعدەلرندىن طش وضع قىلمايدىر . بو كوندە شو پىداغوغىا ماشىناسىنىڭ قوتى ساپەسنىك روس مکتىبلرندە روس بالالرىنە يازو تانوتو ، نل بلدر و اوز آرالرنىدە اوين اوبىرەنودندە چىكل بولوب روس بالالرى اوبىندندە اوقونى قىزق كوروب نشاط و آرزو اوزرنندە اوقوغە بورورلر .

لىكن بز بختىسز بىچارەلر اوچون موندە قىونلق باردىر . روس بالالرى اوچون يازلغان الفبا (букварь) لىر نل بلمەگەن بالالر اوچون البتە چىكل بولمايدىر . بر اوچىتل ، ياخود اوللار دەغى قارىت بىسرلر بر مسلمان بالاسن اوقوتناچق بولسەلر اشقولالردە مقبول بولغان (ژولپر ، تىغومىرف ، ژاخترف ، بارانف) كىبى ذاتلارنىڭ الفبالرندىن برىنى آلوب اوقوتنا باشلارلر . الفبا صوڭندە برى آرتندىن برى كىلگەن

صوقورلر حقتندە عمومى مجلس - صوقورلر حقتندە اولان عمومى مجلسنىڭ دورتنچى مرتبەسى اوشبو يىل فبورال ايندە مصر شەرنە اولوب اوندى . دورت كونگە صوزلەش اوشبو مجلس گە هر بر حكومت طرفندىن وكىللر بىبارامش ايدى برنچى سەنە «شورا» دە صوقورلر حقتندە كوب بىتلر يازلدىغىدىن بو اورندە آنلرنى تىكرار قىلورغە حاجت كورلمايدى . اوشبو يىللىردە صوقورلرغە مخصوص اولان حرفلر ايله مصر مسلمانلرى قرآن شريفى باصدردىلر . بونىڭ سببىدىن قرآن اوقوق و قرآن حفظ ايتىك حقتندە صوقورلر كوزللىردىن مستغنى اولدىلر . آوروپادە ايسە صوقورلرغە مخصوص غىزى و ژورناللردە واردىر .

اندلس اسلاملىرى آراسىندە قرآن يازوب طور و- چى خاتونلر - «قرطبه» شەرىنىڭ بر طرفندە «الربض الشرقى» اسملى اورندە غنە خط كوفى ايله قرآن يازوب طور وچى خاتونلر ۱۷۰ عددگە ايرشمش ايدى . باشقە يردە اولانلر بوڭا قىياس قىلنسون ! «تارىخ الاندلس» ص ۲۴۸ .

لطائف

۱۱۸

بر كىمىسەنىڭ : «بىزنىڭ آخوندىمىز عمرى بوينچە مسلمانلارنى روسچە اوقومازغە ، بالالرىنى حكومت مکتىبلرىنە وىرمازگە دىملايدى ، هر بر اوصال اشلرنى روسچە اوقوچىلر اوستنە تاشلاب طوردى ، اوزىنىڭ شاگردلرنىدە ، دوستلرنىدە بوزوقلىق كورلدىكەندە : - بىندە چىلك ايدى اول ، آندى حال هر كىمدە بولادىر - دىپە پردەلب طور دىغىندە روسچە اوقوچىلرنىڭ آرزغە خىطالقرىنى دە اوزى فاش قىلوب : روسچە اوقوغان كشىلر شولاي بولالار - دىپە عىبلەب بوردى . ايدى نە اولدى دە اوز اوغلىنى بوكون غىمنازىيەگە وىردى؟» دىدىكىنە فارشسو ، ايدەشى : «شونىڭ سببىنى بىلمىسكىمى ؟ اول بىت خفىه لك ايتە ، مسلمانلر اوستىدىن حكومتكە دانوس قىلوب طورادىر ، اوزى يازا هم دە روسچە يىغشى آكلانا آلماغان سببلى هر وقت كشىدىن يازدرغە و نرىمان آرقلى سوبىلرگە مجبور اولادىر . بو آدملىر سببىدىن كوب وقت ، سر طارالادە ، امىدلر بولمى فالادىر . ايشتە دانوسچىلىق خىمتىندە ياتلرغە احتىياج توشماسون اىچون اوز اوغلىنى روسچە اوقونورغە مجبور اولدى» دىمىشدر .

قیونقلاردن قوتلانغان بولالار. موندن صوڭ بولارنى نیندى يولغە صالحە كەلگەن نیندى فنگە توشرسەكە آوراق كورمە چكدر. روسچە تل اویره نەسى بولغان كشى شو كئابلارنى اوزى تابوب قوچاقلاپ اوچیتلگە بارو تپوشدر. شو كئابلر بوینچە مكا تل بلسگز دیو تپوشدر.

ریالنى و گیمنازیا كىبى اورتا مکتبلرنىڭ معلم لرى دارالفنونلاردن چققان ذاتلر بولدفلىرى اوچون بلكە كویبىنىڭ بو كئابلردن خبىرلىرى يوقدر. بناء عليه، بالالارن اول مکتبلرگە بېروگە تلگەگان آنالردە شو كئابلارنى كوتەروب گیمنازیا ایشگندە تورو تپوشدر. مونڭ اوچون اولر اورشماسلر؛ بلكە، اسپاسیبا ایتورلر.

اوزمىزنىڭ كىتاب دوکە نلرنندە بو كئابلر هر وقت بولنورغە تپوشدر. آدرسى بودر:

Казань, Учительская семинария, И. С. Михееву.

بو كئابلردە بعض بزنىڭ اوچون، كىلشمەگان صورت و رسملر بار بولسە دە، آقچە لردە غى تەرىلردن زىيان كورمە دىكمز كىبى بو صورتلردندە بزگە ضرر تپەس. اوزمىز اوچون اوزمىز ترنىب قىلوب باسترغانغە قدر بو كئابلردن فائىدەلەنە لانه طورابق. بزنىڭ ئلى اوزمىزنىڭ رەتلى الفبا كىتابمىز بوقدر. اول اونى بولدىراقى؛ صوڭدە روسچە دە دە اوزمىزگە موافق آز بوقالار ترنىب ايتەرمىز. اوموت كىلە چكدر.

حسن على.

حكايتلر

يوغالىدى ۱.

I

زور ياخشى بر زالده ديوانده، آلدنده كىتابى اولدىغى حالده بر قز اوىغە چوموب اوطورر ايدى. بىچارە، اوزىنىڭ اوتكان عمرندە بالا وقتندىن باشلاپ آناسى و آناسى طرفندىن سويولوب تىرىبە ايدلدىكىنى و كچوك سگىلوسى ايله برگە اويناب يوردىكلرىنى و صوڭرەدن مکتبگە يوروب شاگرد اولوب اوفودىغىنى و باشقە الوغ و كچوك اشلارنى

۴- ۵ يىلقى قرائت كئابلرى اوفوتلور. شولارنى كوتەروب ۲- ۳ يىل يورگەن صوڭ، تل بلسگەن روس بالالارى اوچون يازلانغان غرامماتىقەلر كورسە تلە باشلانور.

(Одушевленный не одушевленный) فاعللىرى يادلاتلور. لىكن اوقوب يوروچى لار سويلەشوگە هم انشا يازوغە قادر بولماسلر. نىچك بولسون؛ تل اویره نكەنى يوقدر! لىكن باياغى پىداغوغىيا ماشىناسى مونكە چارەسن تابوب بېرمەشدر. فازاننىڭ اوچىتىلسكى سىمىنار يە معلملردىن مېخەيف فامىلىالى برەو مكالمە اصولى ايله تل اویره تو اچون كئابلر ترنىب قىلەشدر.

مونڭ كئابلرى دفعەلر چە باصلوب تاراتسە دە، مع التأسف، بزنىڭ خلق آراسىنە ئلدە كرىدىكى يوقدر. بزنىڭ خصوصى صورندە روسچە اوفوچىلرمىز همان باياغى ژولپر، ژاخترف كئابلرى ايله قىونلاق چىگوب يورمكە درلر.

مېخەيفنىڭ كئابلرى مناو:

1- Наглядный русский букварь для инородцевъ.

بو كىتاب ۹۵ بىتدىن عبارت بولوب اوتىزىچى بىتە حرفلر تمام بولادى. موندن صوڭقى باغنى لغت هم مكالمە اویره تەدر. حقى ۲۰. مونڭ اچندە يازلانغان لغتلر و تركىبلر بالالارغە آلدن بىلىگىباى بولادى. اولارنى بىلدەرە بلو اچون بو كىتابى بار.

2-Руководство къ веденію разговорныхъ уроковъ

بو كىتاب يالغىز معلملر اچون بولوب، ۸۰ درسنىڭ اوزنەگى باردر. ۵۰ درس دە الفبا دە غى ۳۰ بىتنىڭ اچندەگى سوزلر اویره تلوب، ۳۰ درس الفبا دە غى اوتىز بىتدىن صوڭقى درسلر ايله بايلاوليدىر. حقى ۵۰. بولر تمام بولغان صوڭ بو كىتابى كىلەدر:

3- Вторая книга для чтенія. حقى ۳۰.

بو كىتابدە ۲۴ بىتكە قدر مكالمە، قرائت، لغت، تقرير، صوڭدە ۳۲ بىتدە درست يازو، هم انشا اویره تلەدر. بو كىتابنى اوفوتنا بلو اچون يولباشچى سى بودر:

4- Руководство ко второй книгѣ, حقى ۵۰ تىن.

بو كىتابدە ايكىنچى قرائت كىتابى دە غى يوز اوتىز جىدى درسنىڭ نىچك اویره تلورگە تپوشلىكى بىلدەرلەدر.

5- Третья книга для чтенія. حقى ۵۰ تىن.

6- Четвертая книга для чтенія. حقى ۵۰ تىن. شو صوڭقى ايكى كىتاب هم قرائت كىتابلر يدر. بولارنى اوفوتغاندە ايندى بالالار بر اورس بالاسى قاتارلى سويلەشە هم يازا بلە باشلايدىر. بو درجەگە كىلگەندە بالالار بارچە

(كياو اولاقچ) بىك يىغشى بىكىت - سوداگر، فولندن اش كېلەر، ايمىدى كېم كرك؟ آنڭ اوقوماغانلغىدىن سڭا نه ضرر؟ آشارڭك اولماسه اوقومش آدم گه واروب نه اشلسن؟ صابر جان كېبتندە بو كون ۲۰-۳۰ مڭلك مال وار» دېدى. عزيزه ايسه اتاسينه:

«سزىڭ سوزىڭز درستدر، قارشور حاله يوق، شويله ايسهده بر آز دنيا كورمىش، يىغشى ايله يماننى آيره بيلمىش، آدمچىلگى ده بىرنده اولمىش كىشى اولسون ايدى، بونى اوزىڭزگه بىلدىرمىش ايدىم. آنڭ بايلقى اوز بىنگى يوقسه باشقه نڭمى؟ بىرگه معلوم دگل» ديه جواب فايتاردى. خىرالله بوڭا قارشو: «بو آندى آدم دگل، بار بايلقى اوز بىنگى، ايمىدى اش تمام، بن سوز وىردىم، كوب سوبلانزگه اورن يوق، بر هفتنه دن طوى اولاقچ!» دېدى ده آچولانوب ايشكنى يابوب طشغه چيقوب كېتىدى.

عزيزه «ايمىدى كېملىردن ياردىم تابارم، آنام اولسه ده برر تورلى چاره كورلور ايدى!» ديه يغلادى يغلادى ده آخىرنده بر هفته صوڭنده طوى اولدى و مويندىن بورچغه باتمىش بر نادان مېشار يگتېنه خاتون اولوب كېتىدى. عقللى و نر بېلى بر قىزىڭ اوز بىنه تىڭ دگل نادان آدم گه كېتوبىنه «بوغالىدى» دېمى نه دېرسىز؟ حمزه اوتەشىف، سېبىريا.

يار بوينده.

(روسچەدن ترجمە)

آنلر دڭز بوينده اوطوروب بر برسېنه اولغان محبتلىرىنى سويليلر، عشق اوتى بران ايسروب بتون دىنپانى اونودوب كولهلر. اوشبو كولكىلرى يانغراب هواغه نارالا، آياق اوچلرندە اولان طنچ دڭز يار بويندهغى تاشلىرىنى ايرنوب گنه اوبه، آق فار شكلى آفچارلافلر دڭز اوستونده اوچوب يوريلر، يوقلاغان دڭزنى اوباتورغه تلاگان شېكلى فای وقتلرده فانانلرى ايله تيوب، تيوب كېتەر. دڭز طنچ، نېره ياق و بتون جهان سكونتده. فوياش بتون نورلرېنى ساچوب آنلرغه قاراب كولوب طورادر.

بىكىتنڭ: «بتون حياتىڭ راحتى سن گنه، سن بنم اميد بولدىم، سونى طورغان اوتنى بوره گېمه تور توچى سن گنه!» دېگان سوزلرېنه فارشو بختلى قىز شادلغىدىن جواب فايتارا آلدى طورا، و بىكىتنڭ يانېنه سيونا... ايشته تمام اوشبو وقت ايدى: «خا! خا! خا! .»

كوز اوڭىنه كېتوروب كوزلرندىن ياشلرېنى آغزىغه باشلادى. اگرده آناسى اوشبو يىل اوقودن توفتاتوب استانسىلر نڭ بىرنده سودا قىلوب طوروچى مېشارگه ياراشمىگان اولسه ايدى، ايدىلرې ايله بىرگه هميشه ده مكنبده اوقوب بورمىش اولور ايدى. ايشته قىز، اوشبونى فكلرب بورا گى يانار و بو ايچ پوشوبىنه هېچ بر چاره تابماز ايدى.

قىزلر كوب وقتك يېكىتلر نڭ كېوملرېنى كوروب اوغشاتالر و كېوملرېنه اخلاص قويوب اوزلرېنه ايداشلك ايچون اختيار قىلەر. بو سوز كياوگه وارمق طوغروسنده رضالقلرى صورالمىش قىزلر حقتنده. لىكن بىزىڭ قىزلر نڭ كوبسى بو حقتنده محروملر اولوب كياوگه وارمق طوغروسنده آنلر نڭ رضالقلرى صورالماز، اختيارسىز اولدقلرى حالده اولاغوب كېتارلر.

عزيزه (قىزىڭ اسمى) عقللى و علملى قىزلردن اولدىغى ايچون كياو اولهچق يېكىتنى كوروب عقل و فكلرېنى، حرىكت و معاملە سېنى صنادىغىدىن صوڭ اوغشاتمادى، طبيعتلر نڭ بر بىرېنه موافق اولمېه چقلرېنى سىزدى. هم ده «كياونى بايلقىغېنه قىزغوب دگل، بلىكه آدمچىلگىنه قىزغوب اختيار قىلورغه نېوشلى» ديه بىلدىكىندن بو مېشارگه دگل، بلىكه فقير لىكن غايت ناموسلى و توفىقلى اولان عبداللهغه بارىغه قىزار و بىردى. عزيزه عبداللهنى نېچوك بېلمىش و خالق هم فعلنى نه بول ايله صنمامش ايدى؟ بو نرسه ايسه بىرگه معلوم دگل، بلىكه اوزلرېنه گنه معلوم اولوب سر طوتلمىشدر. بىرگه معلوم اولانى شولدىر كه عبدالله اوشبو شېرنڭ بر باى آدمده كانتور شچىك اولوب خدمت قىلور ايدى. لىكن قضاغه قارشى اوشبو ككونلرده عسكرك خدمنته آلدى و يراق بر بىرگه كېتوب واردى. بو ساعتدن اعتبارا عزيزه گه اوقودن طوقتالمق، محبت اينمىش يېكىتىدىن آيرلوق، كوڭلى ايستمادىكى بر كېمسەگه و بىرلەك كېى اوچ تورلى فايغو توشمىش ايدى. شونڭ ايچون عزيزه: «بىغىسىز ايشم!» دېدى ده ديوانېنه سوزلوب ياندى و كوزلرندىن يغمور كېى ياشلرېنى آغزوب اوزون وقت يغلادى.

II

يوقارى واقعه دن بر هفته ندر صوڭ كوزى كوب يىغلاب شىشمىش و عفيفه (سڭلسىنڭ اسمى) ايله ياناشه اوطورمقن اولان عزيزه گه، ايدنده توردن ايشك كه، ايشكدن تورگه بوروب طوروچى خىرالله (آناسىڭ اسمى): «صابر جان

فیلورغه هیچ کیمنڭ حقی یوق . اسمنی بیله سگزر کیلسه
بنم اسم «تقدیر!» . (اوشبو سوزنی ایتوب بترر بترمازده
کوزدن یوغالدی) .

آنلر — تقدیر! تقدیر! تقدیر! . . .

اولگی اثرلر سوندی، حسیات بتدی .
یکیت — جانم سن آکا اشانه، آنڭ سوزلرینی
اویلامه! اول آلدی، بن سنی یاراتام . . . عمرم بارنچه
سویارم . بزنگ ایله کولوب طوروچی قویاشغه قارا،
بو کوز یتمازلک کیڭ دگزگه قارا، غمسز طورمقده اولان
تاغ و تاشلرغه قارا . . . بونلر بارده بخت و سعادت . . .
آه حیات! . . . سن نه قدرده گوزل سن! . . .

فز — (باشنده اولان قایغولی فکرلرینی آلوب
تاشلارغه تلاگان آدم قییلندن ماڭلایلرینی فولی ایله
سپادیغندن صوڭ، یافتی چرای ایله) چن، آکا اشانه ازغه
و کیله چکنی کوب اویلامازغه تیوشلی . کیله چکنه نه اولسه ده
اولور، بز بو کون و اوشبو ساعتده بختیارمز، حاضرند
بز جنتده! . . .

آنلر اوزلرینی پک بختلی فرض قیلوب، شادلق
ایله اولورغه و کولشورگه طریشوب قاراسلرده قارتچق
سوزینڭ اثری کوڭلرندن کیتمادی، یورا کلرنده فالدرمش
چراحتی توزالمادی! . . . . .
مترجم: ع . ک .

ایببات

I
قالاده .

تاڭ ابرته ساعت سیگزده .

ماینڭ برنچی آتناسی ایدی . «کون» چغوب کوته-
رلیگن؛ کوک یوزی کوزگیده «جالناڭ» بولوب، بیر
یوزی کوننڭ «چواغینه» کوملیگن ایدی .

بیوک مناره لری آسمانغه تالاشقان آپ - آق مسجد
لرنڭ کومبزلری کوننڭ شهولهسی ایله، آلتن کبی
چلتراپ «چالقوب»؛ شوندن چاپلیگان شهولهگه بوتون

دیه استهزا ایله کولمکده اولان بر تاوش ایشتولدی . بونلر
سیسکانوب کیتدیلمر . آردلرینه آیلانوب قاراسلر نه کور-
سونلر، یامسز چرایلی، جیورچق بیئلی، نورسز، بوکری
بر قارتچق طورادر . بونلر بر اوزلرینه و بر قارتچقغه
قارادیلر و بوندی کوتولمگان بر واقعه سببندن حیرانلقده
سوزسز قالوب بر برینه صینوشدیلمر . قارتچق ایسه منفور
کوزلری واستهزالی یوزلری ایله بونلرغه قیشایوب قاراب
طورمقده ونده اولسه بر سوز ایتورگه حاضرلنمکده در .
آخرنده سوز باشلاب دیدی :

— قاراڭز اوشبو زنگار کونگه! سز آنی هر وقت
شویله بولوتسز طورر دیه اویلارسز می؟ قاراڭز بو طنچ
دگزگه! سز آنی بر وقتده فوزغالماز و حاضرگی روشنده
طورر، دیه بیلورسز می؟ . . . سز اوزکوننڭ بر برکوزگه
اولان محبتلرکون ایله آند ایتولرکون و آلدغی کونلرکونده بخت گنه
امید قیلوکون، اوز، اوزکوننی آلدامقدر . بو بالالغکوندن
کولسم کیله . . . کیله چک طرفکونداغی پرده آرتنده نه-
لر وارنی سز بیلورسز می؟ شبهه یوق سز بونی بیلمازسز،
سزنگه هیچ نرسه دن خبرکون یوق . اول پرده آرتنده بیگ
قارانغو کونلر وار، اول کونلر سزنی کونوب طورالر،
قایغولر، حسرت و مشقتلر ایله طولوغ اولان کونلر، سزنگه «بخت»
دیه اسم ویردیکنڭ خیاللرکوننی داولر فوملرنی تاراندفلری
روشنده تاراتورلر، طوزدرلر . حیات سزنی وانار، محنت
ایله جفا سزنی تمام ایزار . بونڭ اوستنه اوزکونده بر برکوننی
قهرلرسز، اوزکوننی تر بیه ایتمش آنا و آنالرکوننی طویدر-
سز . سن یکیت! محبوبه کنی تاشلاب بر خاتون ایله کیتارسن
و آنی عمر بونی سویمک حقنده . . . . . خا! خا! خا! . . . . .
آنلر ایتارسن . سن فز! دوستڭ طرفندن تاشلانمش،
اونوتولمش و شوننڭ ایچونده قایغو ایله صارغایوب کیبوب
بتمش بر شوله و قاراچقی بولوب فالورسن! ایشته آلدکونده
اولان پرده آرتنده سزنی کونوب طوروچی نرسه لر شونلردر .
سز بوندن هیچ وقت قاچوب فورتولا آلمازسز، بو اشلر
باشکونغه مطلقا کیله چکدر! . . .

آنلر — (بر برینه) ای ملعون قارتچق نه لر سویلی!

آغزندن زهرلر توگه در، قهرلر توشسون!

یکیت — (قارتچقغه قاراب) بوندی سوزلر سویلرگه

سزگه کیم رخصت ایتدی، سن اوزک کیم اولاسن؟ .

قارتچق — بن سزدن رخصت آلا طورغان آدم دگل .

هر وقتده و هر برده سویلرگه بکا رخصت . بنی منع

آيت ۱۱ گه باق.) چۆلك ياخود چۆلۆك - نшал حيلهكار. (жуликъ) اوز لغتتەز. (مۆلدەرمەك - تولق كوزلارنى تصوير قىلا تورغان سوز. حسن على .

II

ادبيات كىسە گى .

اوپورغان ايدم بىر كون ايرتوك طاك بلەن .
اويلاپ - اورپانلاپ آڭ . . . بلەن .
كوروندى كوزيمە بىر بومارلاق تاش كىي
اوجى ھم توبى يوقدر؛ بىر نوگەرك تاش كىي .
آغاردى يوغارى - كوك يوزى؛ باقتوردى توبەن
فارانغى آرط بىردى، كوروندى بىز دىگان .
كوزم ايله كوروب اوشبو عجابىنى شافقاندەم .
باردم بومارلاق فاطىنە اوزىنە سوز قاتدم .
دېدم : سىن زور نرسە؛ كىم بولاسڭ ؟
فايدىن كىلوب، طاغن فايدە باراسڭ ؟
دېدى اول : آغا كىشى ! بىن بولامىن بىر شارى ،
كىلەمەن تېگىندىن ، بارامىن آرى ، آرى .

قطعه .

بىر كون مېن بولدم مەجنون، لېلىنى ايسكە آلوب،
ازلەدم بازاردە دىوانە كىي آروب تالوب .
لېلى بوغىكان؛ آندە صېير سانالار،
مكا سىن مەجنون دىبە تاش بلەن آتالار .
احق شول مېن ! مەكەنى لېلى بازاردە بولسون !
كېرەكى لېلى مەجنونە بولوب بگا بىخت سەادت فونسون .

احمد جان بېككېمىروف « طومسوق » .

محررى : رضا الدىن بن فخر الدىن .

ناشرلى : محمد سىكار و محمد زاكر رامىيفلار .

فالا جالتراب بالقوب نورمقە ايدى .

فالانڭ بىر چىتتىن اىكنچى چىتىنە اوزايوب باتقان
اوزون، اوزون كۆچەلرنىڭ اىكى باغىنە اوپرتلغان آغاچار
نڭ ياكى غنە بارلغان ياپراقلىرى كون چىشىدىن ايسكەن
يوشاق جېل ايله، موڭلى، موڭلى، شلتراب « چاپقالمقە »
و بوتاقلىرى نازلى، نازلى ابولوب چاپقالمقە ايدى .

شو كورنش اوزرە بوتون فالا باشلىك عالمى اچىنە
يوغالمش بولوب؛ كۆچەلرى كۆلەنكە ايل تومالانمش ايدى .
روسلرنىڭ بوز بالالرى قوشارلى، قوشارلى اولارق
« چىچىر قاتار » تىلوب، اوبىناي - كۆلە اعدادى ورشىدى
مكتىلېرىنە فاراي يورمىكە وىز بالالرى سويلەشە، سايراشە
دارالعملات قە نابان كىتمىكە ايدىلېركە، كۆچە عادت كىشى
آقندىسى تشكىل ايتىمىكە بولوب، فالانى تركك بېلەمىكە
ايدى .

« چارشى » نڭ بورشندەھى، اىكى فائلى تاش يورتنڭ
تېرزەسى بانندە، پەردە آرقلى فاراب تورمقە بولغان مىسلمان
قىزى، اوزىنڭ فرعونلر « قىسمى » آستىندە، تىزىلې قېردە
باتقانېنە كۆڭلى تاشوب، « مولدەرەگەن » فارا كوزلرنىدىن
آچى ياشلر آغزىمقە ايدى .

آناسى آشدىن فايتوب كىرگەن سوڭ، قىزىنڭ اورامغە
فاراب تورغانىن كورگەن سوڭ، « آخ « جوك » قىز، بوزلاسن
بىت « دىب شىلتەلەب؛ بودىغى ايله چىلەكەلەب، پىچ
آرتىندەھى بولمەگە يابوب قوبغاندە، قورازنڭ اچىندە، تىرزە -
دن يراق نوڭل چىردە بىر جومشكار ايل فوچىرنڭ ساكەلەب
سوڭشكەن زاوشلرى بوتون اورامنى جاڭگىرلىمقە ايدى .

« » اچىنە آلانغان سوزلر: كون - قوياش . جالتاڭ بولمىق -
كوك ھوزى بولمىسز، آچق بولمىق . چواق - نور چالقوق - تىلاڭ،
سىياتى . جايقالمىق - ياپراقلارنىڭ جىلدىن بولغان سىلكىشلىرى . چىچىر
قاتار - بىرى آرتىدىن بىرى تىلوب نورەق . (بىرى يانېنە بىرى تىرلىك
بولسە - تاز قاتار دىبولور .) چارشى - دورت ياغى كۆچە بولغان
квартиال . قىسم - تەدى، ظلم روسچەدە . прижимка . (فرعون نڭ،
خانۇنى حضرت آسىيەگە قىلدىغى ظلم ھىقندە قرآن ھىكىمە سورە - ۶۶ ،

« شورا » اورنبورغدە اون بىش كۈندە بىر چىققان ادبى، فنى و سىياسى جىمىئەدەر .

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТРАНИЦЕ ОБЛОЖКИ
30 КОП., НА 3 И 4 СТР.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресь: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آبونە بىلى: سەنەك ۵، آلتى آيلىق ۲ روبلە ۶۰ كاپك .

« وقت » بىرلن بىرگە آلوجىلرغە:

سەنەك ۹، آلتى آيلىق ۴ روبلە ۶۰ كاپك در .

حساب دفتري.

بدي صو ولايتنده زلزله دن ضرر كورهش آدملر
فائدهسى ايجون پيتر بورغده مسلمان جمعيت خيريه سينه
۷نچى مارت غه قدر اوشبو كيمسه لر اعانت فيلديلر:
بورمامات باوبيك اوغلى ۱۵۰ صوم. عبدالحالديكماماتوف
آرقلی (باؤپاتوريه) تورلی كشيلىر ۱۰۱ صوم. برادران
بهودينلر (استرخان) ۹۱ صوم ۵۰ تين. پيتر بورغده ۴نچى
محلده امام لطف الله اسحاقوف آرقلی تورلی كشيلىر ۵۹ صوم.
امام نياز محمد سليماتوف (اومسكى) آرقلی تورلی كشيلىر
۵۹ صوم ۸ تين. جمعيتنك رئيسى و غ. دوما چليني على اصغر
سرتلانوف ايله آنك خانوڤ امينه خانمكڭ هر برندن ۵۰ صوم.
احمدوف آرقلی (ژارشاو) تورلی كشيلىر ۴۳ صوم ۳۰ تين.
برادران اسحاقوفلر (چيستوپول) ۳۰ صوم ۴۵ تين. حاجى
عبداللطيف (تاؤريچسكى غوبيرنا) ۲۵ صوم. قريبيكولى
سيلسكى استارستهسى عبدالرشيد مصطفىوف آرقلی تورلی
كشيلىر ۲۳ صوم ۹۶ تين. پيتر بورغده آليكساندرسكى بازار
پريكاز چيكلىرى ۲۲ صوم. شاكر شيبايوف آرقلی (خاروف)
تورلی كشيلىر ۱۹ صوم. ملا ظريف يونوسف آرقلی تورلی
كشيلىر ۱۷ صوم ۷ تين. محمد افندى (فريم، كچوك اوزان
خطيبى) ۱۵ صوم ۱۵ تين. م چايشوف ۱۵ صوم. ملا محمد
شاكر صفروف آرقلی (بيرسكى) تورلی كشيلىر ۱۳ صوم
۱۲ تين. ملا احمد صالح آرقلی (بوزولوق) تورلی كشيلىر
۱۳ صوم. ملا حارث ايداروف آرقلی (سامار) تورلی
كشيلىر ۱۲ صوم ۵۰ تين. بختياروف آرقلی (بلاغوى) تورلی
كشيلىر ۱۲ صوم ۱۰ تين. علم بغدادوف آرقلی (فورسكى)
تورلی كشيلىر ۱۰ صوم ۵۰ تين. ملا قوام الدين بيكاشوف
آرقلی تورلی كشيلىر ۱۰ صوم ۲۵ تين. منافوف، امام
لطف الله اسحاقوف آرقلی پيتر بورغده ازوز چيكلىر، اسماعيل
ليمانويچ نومان (خيرصون شهرنك)، بهاء الدين شمس الدينوف
(استرخانده)، بشير بك عاشور بيكوف (باقوده) هر برى
۱۰ صوم نامير فورص شهرى مسلمانلرندن، رضوان شريپوف
(كنته قورغان) هر برندن ۶ صوم. معصوم رحمانقولى
(استرليتامق)، حسن باناليوف موغازن، حسين يونس
اوغلى ديؤابوف، شاكر تاج الدينوف (اورالسكى)، برادران
نيمر عليليف (اورالسكى)، ملا ذاكرا على اكبروف (سامار)،
صفى الله حبيب اللين (سامار) هر برندن ۵ صوم. حارث
خانبيكوف (پيرمه)، محمد جان عادلشين (استرخان)، ذاكرا

آرسلانوف (ژاتقه) هر برندن ۳ صوم. ميگلى على دبر ينيوف
آرقلی (پيرمه) تورلی كشيلىر ۲ صوم ۷۰ تين. كمال الدين
عبداللين (سيراچ) ۱ صوم.

اوشبو آقچلر زلزله فائده سينه اعانت جبار ايجون
ديه ايمپراطور يتسه آليكساندر افيدور و ژنار ياستنك آچلمش
قوميتيت گه تابشلمش هم جمعيت خيريه نك پراؤلينيهسى
اوز طرفندن اوشبو اعانت آقچلر ينى يبار وچيلرنك هر برينه
رحمت ايتهدر.

ذيل

عين الدين راويلوف آرقلی (پيتر و آليكساندر وفسكى)
تورلی كشيلىر ۱۰۱ صوم. سعد وقاص چورمانوف ۱۳ صوم
۶۰ تين. جمعيت خيريه ۱۰۰ صوم. اوڭلگيلرى ايله جملهسى
اولادر ۱۱۶۶ صوم ۲۸ تين.

جمعيت خيريه رئيسى على اصغر سرتلانوف.
۲۱نچى مارت ۱۹۱۱ سنه پيتر بورغ.

اداره گه مکتوبلر:

I

عبدالقيوم افندى ناصرى ايله، شهاب الدين المر جاني
حضرتلرينك ترجمه حاللرى «شورا» مجله سنده باصلسه
گوزل اولور ايدى. چونكه بو آدملر آره مزده يتشمش
بيوكلردن اولدقلى ايجون هر كم ترجمه لر ينى اوقورغه
آرزو ايتسه كرك. عبدالقيوم افندينك رسمى ده هيچ
كورلگاني يوقدر. خاطر كزگه آلسه كز ممنون اولور ايدك.
مجاهد عبيدى.

II

۳نچى عدد «شورا» ده تيل مقاله سنك: «باشقردلر اوزلرى
نى ايتورلر؟» دينلمش ايدى.

بن بر باشقرد اولديغمن نجر بهم قدر فكرمنى عرض
قيلمق اولدم: بن باشقردلرنك كندى شيوه مزده ايسكى جر
وييتلر مز اولسه ده حاضرگى مطبوعاتك باڭا ادبياتمز كورنمى؟
بونى دوام وترقى ايجون قوه علميه و ماليه مزده مساعد دگل.
شاكر بالالرمز ايسه، عهومى مكنبلرده مستعمل درس
كتابلرنى و ادبى رساله لرنى اوقيلر، باشقه تانار ترك
بالالرى ايله برده بوك دوشنلر. اوشبونك ايجون بن
عهومى توحيد لسان حقنه تيلمى تدريجا تركيله شترو
طرفدار يمز.
عبدالرشيد عمرى.

اوارەون

طاھر موسين افندى گە : اولىگى مکتوبلرگىز احتمال بزگە تابشلاماش ياکە قولمزدن آلتمش کاغدار آراسنده کيتمش اولور. ۱۶ نچی مارت تاريخلو مکتوبگىز باصلور.

هادى افندى طاھرى گە : «تاريخ ملي حقنده بر ايکى سوز» اسملى مکتوبگىز اوز نوبتنده درج اولنور.

حسيب کریم افندى گە : «کليله دمنه» کتابى حقنده يازمش مکتوبگىز ايچون تشکر ايتمکده مز، لکن فزانده باصلمش نسخهنى کوردیکمز يوق.

دينس اولنده ملا احسن حضرتلرينه : سوؤالگىز خاطر مزده .

محمد حنفى افندى گە : تابشردى ، تشکر ايتمه مز.

عبدالحق افندى الداسيسى گە : بياروگىز ايچون رحمت اوفودق ، شايد استفاده قيلورمز.

ميگلى شيخ حضرتلرينه : آنچه گىز تابشردى و بوزنگ حقنده اوزگىزگه خصوصى مکتوب يازلدى .

سيفى افندى گە : تولستوى اثرنان ترجمه ايتمش اولديگىز «تاشلر» عنوانلى تمثيل ، ۲ نچی سنه «شورا» ده باصلمش ايدى . شونگ ايچون سزنگنى باصمادق .

باشماقوف افندى گە : مقاله گىزنى باصارغه حاضرگى حال مساعد دگلدر .

«مکتبلرده تربيه بدنيه ايله تربيه روحيه» ، «مکتب مدرسه لرمزده ادبيات درسلى» ، «بالالرنگ سلامتکلرينى صافلاو» اسملى مقالهلر اورون بتديکندن بو عدددن فالديلر .

ف. ش. سورگون افندى گە : شرعى مسئله گىز کله چک عددده باصلور .

هر کيمنگ آنا تلى اوزينه قيمتلى ، اسملى مقاله درج اولنه چقلر .

ترکستان طرفده «عبدالحق الدهلوىنگ صحيح البخارىنى فارسىچه غه ترجمه قيلديگندن خبرمز يوق» ديه خصوصى مکتوب يازمش افندى جنابلرينه ! شمدى معلوم اولدى بوزنگ اوغللردن مولوى سلام الله اسمنده بر ذات مذکور صحيح نى فارسىچه ترجمه ايتمش و هندستان مطبعهلرينگ برنده طبع ايتمشلر ايمش . سزنگ صوراديفگىز شول اثر اولماسون !

بلغارده اسلام قبول ايتمش جعفر خان ترجمه سى

«شورا» ده کورلامدى ، يازلسون ايدى ، ديويچى افندى گە : بز آنى «شورا» ننگ باشلاب چيتمقده اولان برنجى عددنده يازدق ، برنجى سنه فهرستنى فارسه گىز کوررسز .

حجاز نيمه يولى حقنده معلومات يازارغه صور اوچى غه : برنجى سنه «شورا» ده يازلشدر . شوندىن سوگ اول بولنگ اوزگردىكى يوق .

معلمه ف. خانم گە : مکتوبگىزنى آلمادق .

غواص افندى گە : مکتوبگىزنى آلوب تشکر ايندک .

ميرزا حليم يا که ميرزا سليم

مشهور ايلمينسكى مکتوبلارنده محترم غصير بنسكى جنابلرى ايله برلکده ميرزا حليم يا که ميرزا سليم اسملى بر ذات حقنده بحثلر وار . اوشبو آدم کيمدر عجباً ؟ ! بو کونده سلامتيمدر يا که وفات ايتديمى ؟ ترجمه حالى باصلماد . ييى ؟ بوزنگ طوغروسنده مختصر يا که مفصل معلومات بيلو . چيلردن بو طوغروده «شورا» اداره سينه خبر ويرمکلى صميمى صورتده رجا اولندهر . بو کيمسه اوز عصرنده قلم صاحبه بر ذات اولمش اولسه کرک . بر ايکى مقاله سى معتبر «ترجمان» غزته سنده وار ايدى «شورا» ادارسى .

خبرى افندى گە جواب :

۶ نچی «شورا» قابنده : ا . خبرى افندى : « ۴ نچی شورا قابنده يازلمش تابوشماقنى قيوم ناصرى جنابلرينگ «فوا که الجلساء» کتابنده بار شونگ يوليني آلوب توبى گه اوز اوضاعسن قويوش . بر کشينگ نرسه سن اوزمنكى ديوب اعلان فيلوماسه گوزل اولور ايدى « ديهش . بن اوزمنى اول تابوشماقنى باشلاب ايتوچى ديه دعوا ايتماوم ايله برابر ، ناصرى جنابلرينگ کتابندن ده کوچر مادم . بزنگ خلقمزنگ آراسنده اكيهت ، تابوشماق کيى نرسه لر ايسکيدن فاله تلدن تلگه سويله نوب کيلگان نرسه لردر . بو تابوشماق ده ، بالا وقتنده قولاعيمه توشوب قالغان نرسه لرنگ برسسى ايدى . ايسمه بار قدر يسنى يازوب يبارمش ايدم . توبينه امضامنى قويو ايله بگا ملک اولمغان کيى ، ناصرى جنابلرينگ کتابنده يازلو ايله ده آننگ مالى اولمقنى اثبات ايتوب بولور . ميگان سوگ ! مهندي آناسنى ارله گان کيى مونگده اول ايتوچيسنى ازله رگه طوغرى کيلماس ميگان ؟ ا . وليى .